GERARDI JOH. VOSSII

CHRONOLOGIAE SACRÆ ISAGOGE

Sive de

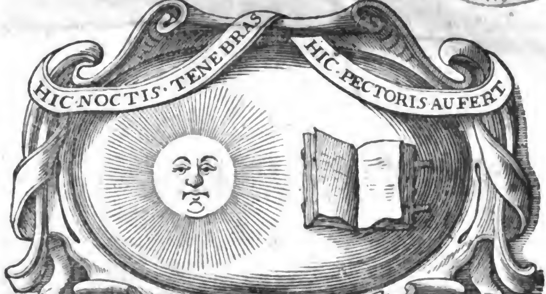
VLTIMIS MVNDI

Antiquitatibus, ac imprimis de Temporibus

RERUM HEBRÆARUM

DISSERTATIONES VIII.

HAGÆ-COMITIS

Ex Typographia ADRIANI VLACQ. M.DC.LIX.

CHRONOLOGICARVM DISSERTATIONVM PRIMA,

Quæ est

De Distributione omnis Ævi.

DISSERTATIONVM CHRONOLOGICARVM SECVNDA

Quæ est

De Mundi Natali.

DISSERTATIONVM CHRONOLOGICARVM TERTIA,

Quæ est

De Annis eorum qui ante Deluvium vixerunt.

DISSER-

DISSERTATIONVM CHRONOLOGICARVM QVARTA,

Quæ eſt

De Tempore Diluvij.

DISSERTATIONVM CHRONOLOGICARVM QUINCTA,

Quæ eſt

De Temporibus à Diluvio exacto uſque ad vocationem Abrahæ, ſive migratione ejus ex Haran.

 &

DISSERTATIONVM CHRONOLOGICARVM SEXTA,

Quæ est

De Tempore à migratione Abrahæ, ex Haran Mesopotomiæ, usque ad ingressum Israelitarum in Ægyptum.

DISSERTATIONVM CHRONOLOGICARVM SEPTIMA,

Quæ est

De Tempore habitationis in Ægypto.

CAP.

CAP. XII

DISSERTATIONVM CHRONOLOGICARVM OCTAVA,

Quæ est

De Tempore ab exitu ex Ægypto usque ad regnum Davidis.

CHRO-

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM PRIMA,

Quæ est

DE DISTRIBUTIONE OMNIS ÆVI.

CAPUT I.

De divisione omni ævi secundum Poëtas: qua dividitur in quatuor ætates totidem metallorum nominibus distinctas.

PRiusquam in mare historiarum, vela dem mea: eos imitabor, qui descripturi terrarum globum, ante omnia eum dispescunt, in partes maximas; uti veteres plerique in Asiam, & Europam, sub qua Africam comprehendunt: nostri iis addunt Americam, sive Indiam Occidentalem: nonnulli etiam Magellanicam, sive terram Australem. Quod hi faciunt in terris, id non minori ego jure præstabo in temporibus. Sunt enim geographia, & chronographia, germanæ sorores: imò quasi ocelli duo Historiæ; quorum altero si orbetur, lusca fiat; utroque exstincto, cæca sit prorsus. Nec tamen altè adeo tempora mundi ordiar, quàm Ægyptii juberent: quorum Manethos Sebennyta, flamen Heliopolitanus, tribus voluminibus complexus fuit spatium annorum quinquies millium trecentorum, & quinquaginta quinque. Atque hasce

Ægypti dynaſtias fuiſſe ſcripſit ante victum ab Alexandro Magno Darium Codomannum. Ejus operis epitomen concinnavit Julius Africanus, atque inde Chronologico ſuo operi inſeruit Euſebius. Vixit autem Manethos ille ſub Ptolemæo Philadelpho, ut Beroſo jam ſene claruiſſe videatur. Ac Ægyptii quidem tantam jactâſſe antiquitatem ſuæ hiſtoriæ videntur, ut ſoli ſapere, cæteri pueris ſimiles, & tanquam umbræ circumvolitare viderentur. Sed enim, ut verum dicerent, quantillum egerint, ſi tantillo oſtendant mundum eſſe antiquiorem, quàm gentes aliæ putarint? Quid hoc ad perennitatem, quàm Ariſtotelis ſectatores ſtatuerunt? Nunc verò extra controverſiam poni debet, Manetho primo & altero tomo prorſus tempora confudiſſe, dum non ſatis attendit dynaſtias, quas recenſet, non ſingulas ſingulis ſucceſſiſſe: ſed plures ſimul imperâſſe. Cui, quia alias id luculentè oſtenſum nobis, pluribus hoc tempore non inſiſtam.

De antiquiſſimis igitur mundi temporibus certiorem Manethone ducem ſequar Moſem, in omni Ægyptiorum ſapientia, cura filiæ Pharaonis, inſtitutum, & Manethone annis amplius mille ac ducentis vetuſtiorem. In cæteris etiam veſtigia premam eorum, quorum fluxa non ſit fides. Sed ſic quoque ea temporum diſtributio difficultate non caret, propter variantes veterum ac juniorum ſententias. Eas omnes commemorare ſi velim incertiores multi reddantur, quàm fuerant prius. Faciam igitur, quod & me dignius, & aliis utilius erit. Exponam ſententias nobiliores: quales quatuor imprimis, una veterum poëtarum, altera Terentii Varronis, tertia dicitur domûs Eliæ, poſtrema eſt B. Auguſtini. Etiam adjungam, quid mihi de ſingulis harum videatur. Denique ex ſententia noſtra omne ævum dividam, & principum partium partes faciliori ſimul, ac certiori, quàm fieri ab aliis video, explicabo.

Ordiar à poëtis, penes quos, antiquiſſimis temporibus, & hiſtoria & philoſophia, & omnis doctrina liberalis, conſiſtebat. Hi fere quatuor ſtatuunt ætates, auream, argenteam, æneam, & ferream. Auream durâſſe ajunt, donec regno ſuo expelleretur Saturnus. Omnia verò ea, quæ Maro, Ovidius, poëtarum alii, aureæ tribuunt ætati, hæc conveniunt tempori illi, quæ Adamus ante peccatum in paradiſo vixit. Ut dubitandum non ſit, quin Ada-

Adamus sit gentilium Saturnus. Quod pluribus probaremus, nisi id factum à nobis foret libro de Origine Idololatriæ. Ex quibus luculentè parebit, per auream ætatem, quæ Saturno regnante fuit, non aliud intelligi, quàm felicem primorum parentum vitam in paradiso.

Secuta inde, ut Poëta a ait,

——— argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior ære.

a Ovid. 1. Met.

Sanè fuit Adamus sanctior posteris. Etiam eadem ætate erant Abel, Seth, Enoch, atque alii, qui filii Dei in Scripturis vocantur. Idem de hac ætate subjungit:

Semina tum primùm longis Cerealia sulcis.
Obruta sunt, pressique jugo gemuere juvenci.

Quod optimè convenit Adamo, & Caino agricolis. Nec tamen sola tum agricultura locum habuit: sed aliæ etiam artes repertæ sunt ut Maro multis refert. Nec caussam dissimulat. Nam necessitatem coegisse ait,

Ut varias usus meditando extunderet artes.

Atque eodem illa pertinent,

Tum variæ venere artes. Labor omnia vincit
Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

Ac ista etiam probè consentiunt Scripturis. Adamus enim, ut Cainum agriculturam, ita pastoralem vitam edocuit Abelem. Nisi hanc ab Abele ipso inventam malimus. Jam tum etiam oppida condi cœpere: quod primus fecit Cainus. Jabal autem, qui è pósteris Caini erat, primus in agris ac nemoribus exstruxit tentoria, ut pecus minori pascerent molestiâ. Ejus frater Jubal primus reperit Musicam organicam. Frater utriusque consanguineus Tubulcain invenit opisicium ærarium & ferrarium. Quæ omnia apertè à Mose traduntur. Et vox ipsa *Tubulcainus* fidem fecerit, non aliunde esse *Vulcanus*: qui primus invenisse dicitur ignis usum in metallis. Unde & igni præsidere dictus, & divino cultus honore; præcipuè à fabris ærariis & ferrariis.

Tertia b post illam successit ahenea proles,
Sævior ingeniis & ad horrida promptior arma.

b Ovid. Met. 1.

Nempe postquam Nimrod, nepos Chami, cœpit esse potens in terra; ac Babylona condendo fundamenta jecit imperii Chaldaici:

Assur autem Semi filius, Niniven exstruendo, initia posuit imperii Assyriorum. Quorum Nimrodus à gentibus dictus est Belus: Assur autem videtur, qui ab iisdem Ninus vocatur. Sed quia Babylonium, & Assyrium imperia, postea in unum coaluere, hinc factum, ut uterque imperâsse Assyriis, imò & Persis, crederetur: quemadmodum ex Alexandrino Chronico cognoscimus. Ab imperio autem horum cœpisse bella, ac proinde æream ætatem, facile mihi largientur Grammaticorum illi, qui *bellum* à Belo deduxere: quia cum antea fustibus pugnaretur, ille gladiorum primus usum induxerit; uti non apud Cassiodorum modò, *a* sed Hygenum *b* etiam legere est. De etymo non contendero, cum ex duello *bellum* esse factum constet. Interim hæc quæ veterum de belli origine sententia fuerit, satis ostendunt. Est igitur, seculum tertium, quo cum Jove Mars imperavit. Id autem, originem cepit à Belo & Nino, Chaldaici & Assyrii regni conditoribus: qui gladiorum usum invenisse, primique finitimis bellum intulisse dicuntur: qui etiam, (vel alteruter saltem) Jovis Enyalii ac Martis nomine vocabantur.

a Lib. 1. epist. 30.
b De Fab. cap. 272.

Ænea hæc ætas durasse à Poëtis dicitur, quamdiu heroes fuere, qui *Semidei* dicuntur: ut Hesiodus indicat, quando ad eam refert:

Ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος, οἳ καλέονται
Ἡμίθεοι.——

c Divinum genus heroum, quos nomine dicunt: Semideos.

Atque idem mox subjicit, tales esse, qui ad Thebas Bœotias pugnavere propter oves *d* Oedipi: vel ob Helenam bellum gessere ad Trojam. Unde liquet, idem sensisse de Argonautis, qui illis sunt antiquiores. Nam Argonautica expeditio in Colchidem suscepta est, quo tempore Israëlis judex erat Gideon, dux clade Madianitarum inclytus. Bellum autem Thebanum inter Oedipi liberos fuit tempore Thola judicis, qui successerat Abimelecho; parricidiis adeo infami. Bellum verò Trojanum cœpit sub Jepthe: sed capta est Troja sub successore ejus Abessam, quinquaginta annis post bellum Thebanum, nonaginta post expeditionem Argonauticam.

d Id est opes Nam olim omnis divitiæ in pecudibus & armentis.

Superest ætas ferrea: cujus initium duco à temporibus Orestis, vel generatione proxima: nempe in liberis aut nepotibus eorum, qui temporibus fuerant belli Trojani. Hic enim sistere eos video

qui

qui heroum gesta carminibus suis celebrarunt: qualis Homerus: item Æschylus, Sophocles, Euripides. Quare non sequor summum virum, qui heroicum tempus extendit usque ad Olympiadem primam. Neque enim, puto, cum Hesiodus conqueritur de ferreo quo viveret, seculo, hoc voluit, suis illud temporibus, aut paullo antè cœpisse. Atqui Hesiodum circa Olympiadem primam floruisse, satis ex Vellejo, Solino & aliis, cognoscimus. Sed de initio ferreæ ætatis non similiter statuere licet in populo Israëlitico. Nam ut sanè heroica tempora extendamus usque ad Heraclidarum reditum in Peloponnesum, quod annis fuit LXXX. post excidium Trojæ: non tamen hæc tempora in Israële ferrea dici poterunt, quia reditus ille Heraclidarum circa ea tempora fuit, quibus in Heli locum Samuel successit. At florentia illa Samuelis, Davidis, Salomonis tempora ferrea vocare, id mihi ferro prope durius videtur. Sed si decem quidem tribus spectemus ferreæ ætatis nomen convenit tum iis, cum Olympiade primâ tributariæ factæ sunt Phul Assyriorum regi: ac imprimis Olympiadi XIV, quando captivæ à Salmanassare abductæ sunt in Assyriam. Judæ autem competet ea appellatio, cum Sedekias, ultimus ejus Rex, deportatus est Babylona: quod Olympiade contingit XLIV. ac potissimùm cum excisis Hierosolymis Judæi fuere dispersi per orbem terrarum, quod anno evenit LXX à nato Christo.

Atque ex his liquet, quomodo ætates quatuor, quibus à quatuor metallis nomen impositum est, tum in gentilium, tum in Israëlitarum temporibus distinguantur.

Cæterum quæstio hic consurgit, an non eadem divisio aptari debeat totius mundi imperiis. Multorum ea opinio est, eorum etiam, qui sapiant supra vulgus. Prora iis, & puppis est locus Prophetæ Danielis cap. II, ubi Nabuchodonosoro in somnio offertur viri imago πανμέγεθες, cujus caput aureum foret, pectus argenteum, venter æneus, crura ferrea. Quibus intelligi volunt quatuor summa imperia; Assyrium, cujus initium à Nino; Persicum quod à Cyro cœpit; Græcum, cujus primordia ab Alexandro; & Romanum, quod ordiuntur à Julio Cæsare, vel Augusto, & duraturum ajunt ad finem mundi. Neque dubitant, quin illa de quatuor ætatibus ex vaticinio Danielis hauserint poëtæ. Sed de illo eos temporum ratio satis refellit. Nam claruit Daniel post

Olympiadem L. annis amplius ducentis post Hesiodum, qui tanto ante hanc ætatum pro quatuor metallis divisionem attulit, idque non in Θεογονίᾳ, quæ utrum genuina esset, jam olim aliqui dubitarunt; ut ex Pausania constat: sed in ἔργοις καὶ ἡμέραις: quem germanum esse Hesiodi fœtum satis convenit. Præterea imago illa Nabuchodonosoro oblata non fuit typus omnium temporum: sed eorum tantummodo, quæ à captivitate Babylonica defluxere usque ad adventum Messiæ. Nam caput aureum notat imperium Babylonium sub quatuor regibus Nabuchodonosoro, Evilmerodacho, Balsasare, & Nabonido, seu Dario Medo. Pectus argenteum signat imperium Medorum, & Persarum, quod à Cyro cœpit, ac desiit in Dario Codomanno, quem devicit Alexander M. Venter æneus indicat regnum Alexandri M. Cruribus ferreis designantur imperia Seleucidarum in Syria, & Lagidarum in Ægypto. Quare in vaticinio hoc enarrando multa peccant. Primùm, quod pro Chaldæo Nabuchodonosori, & trium proximorum regum imperio substituant imperium Assyriorum quod à Nino ceperat, & desierat in Sardanapalo: quasi historicum ibi Daniel agat, non vatem. Præterea errant, quòd per crura ferrea intelligant Cæsares Romanos, cùm ex cap. XI satis liqueat, Seleucidarum & Ptolemæorum imperium intelligi oportere. Nempe propositum Deo fuit, indicare, non regnorum constitutionem usque ad finem mundi: sed successionem imperiorum, quæ vexatura essent populum Judaicum, usque ad adventum Christi in carnem. Illorum verò sententia, qui Romanam intelligunt μοναρχίαν, præterquam quod verbis Prophetæ repugnat, etiam Judæis præbuit ansam pertinaciæ, quasi necdum advenerit Messias. Nam dicitur cum finem sortietur quartum imperium, successivum regnum Messiæ perpetuum: quod non convenit imperio Romano. Interim vix dici potest, quam multi huic errori implicentur, quos inter etiam est Sleidanus in libellis de quatuor imperiis. Nam initio libri primi clarè imaginem illam è quadruplici metallo *temporum omnium historiam ad finem usque mundi paucis complecti.* Sed ut junioribus faciliùs ignoscatur, facit quod veterum multi in eadem sententia fuerint, ut ex Theodoreto & aliis, cognoscimus.

CAPUT

CAPUT II.

De distributione omnis ævi Varroniana in incertum, fabulosum, & historicum.

HActenus vidimus de divisione omnis ævi in quatuor ætates, quæ metallorum nominibus distinguuntur. Accedo nunc ad sententiam Terentii Varronis: quam Censorinus nobis exposuit in aureolo libello de die Natali. *Varro*, inquit, *tria discrimina temporum esse tradit: primum ab hominum principio ad cataclysmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur ἄδηλον. Secundum à cataclysmo priore ad Olympiadem primam: quod quia in eo multa fabulosa referuntur, μυθικὸν nominatur. Tertium à prima Olympiade ad nos: quod dicitur ἱστορικὸν, quia res in eo gestæ veris historiis continentur. Primum tempus, sive habuit initium, sive semper fuit, certè quot annorum sit, non potest comprehendi. Secundum non planè quidem scitur; sed tamen ad mille circiter & IↃC annos esse creditur. A priore scilicet cataclysmo, quem Ogygium dicunt, ad Inachi regnum anni circiter* CCCC. *Hinc ad Olympiadem primam paullo plus* CCCC. Mox addit: *De tertio autem tempore fuit quidem aliqua inter auctores dissensio in sex septemve tantummodo annis versata: sed hoc quodcumque caliginis Varro discussit.* De tempore μυθικῷ, vel longè à Varrone abiit Africanus; vel locus est corruptus, præsertim quod ad numeros. Res tota sic habet. Ponit Varro triplex tempus. Primum dicitur ἄδηλον, quia, quid eo gestum sit, à gentibus ignoretur. Extenditur usque ad diluvium Ogygium: quod contigit temporibus Jacobi Patriarchæ, juxta Eusebium. Estque hoc diluvium intermedium inter universale temporibus Noachi, & Deucalioneum extremis temporibus Mosis. Ab diluvio Ogygio incipit tempus μυθικὸν, quomodo vocatur, non quia, quæ de eo tradantur, sint meræ fabulæ: sed quia ejus temporis historia multis sit fabulis involuta: sic tamen, ut non usque adeo difficile sit ex iis historiam elicere. Ut si ex Apollodori bibliotheca separes vera à falsis. Nam homines fuisse certum est, utcumque multa iis falsa tribuantur. Extenditur hoc tempus usque ad Olympiadem primam judicio Varronis. Nam Diodorus Siculus lib. I. bibliothecæ solùm extendit

usque

usque ad bellum Trojanum. Atque addit, ante ea tempora nihil certi haberi, propterea quòd nullum sit παράπηγμα περὶ τούτων πιστευόμενον. Nempe Astrologi quidem habent tabulas suas, quæ παραπήγματα vocantur, ubi siderum ortus, & occasus, atque tempestates ordine annotatur: cujusmodi tabulas sequi tutò licet: at non historici similiter ante Trojana tempora, ut hic Diodorus ait, habent sua quoque παραπήγματα πιστευόμενα, ubi series temporum annotetur. Exstabant quidem Arctinus, Eumelus, Lesches, alii Poëtæ Cyclici: sed negat hos παράπηγμα esse, cui sedem habere semper possis, propter tot fabulas. Varro, ut dixi, extendit μυθικὸν tempus ulteriùs. Nimirum usque ad primam Olympiadem.

Intra hoc tempus: Reges antiqui Sicyoniorum, Argivorum, Thessalorum, Lydorum, & aliorum. Horum tempora non tam per annos expansos, quàm per generationes cognoscere licet. Quo pacto etsi exactè tempus nesciatur, non multum tamen aberratur. Estque γενεὰ annorum XXXV: vel biennio penè minus, juxta Herodotum, qui tres generationes annis tribuit centenis. Nonnulli quatuor generationes seculo assignant. Itaque generationes numerando non quidem annum certum cognoscimus; attamen invenimus, quo tractu temporis aliquid evenerit.

Historicum tempus incipit ab Olympiade prima, quæ incidit in tempora Azariæ, sive Usiæ, Regis Judæ: ducentis *a* annis post obitum Salomonis, ac divisionem regni Israëlitici: ducentis prope *b* ante excidium templi Hierosolymitani: annis XXIV ante conditam Romam. Atque hæc dicta sunt de sententia Varronis.

a *Exactè loquendo* CCV.
b *Exactè tantum* CLXXXV. *Nam à divisione regni usque ad eversum templum sive deportationē Zedechiæ anni sunt* CCCXC.
c Fol. 9. *cap.* I.

CAPUT III.

De divisione omnis ævi secundum domum Eliæ.

VEnio nunc ad sententiam domus Eliæ, quæ legitur in Thalmud *c*. Verba Latinè sic sonant; *Qui ex familia Eliæ tradiderunt mundum duraturum annos sex mille: videlicet.* DUO MILLIA INANE, DUO MILLIA LEX, DUO MILLIA MESSIAS. Ubi duos primos millenarios vocat INANE, quia ante conditam Babylona maxima longè mundi

mundi pars erat inanis, propterea quòd nondum dispersæ erant gentes in terras varias longéque dissitas. Quamquam alii aliter interpretentur. Proximis bis mille annis Lex: ubi si per legem intelligatur lex Mosaica, falsum erit de bis mille annis: quia ad legem latam ab orbe condito anni sunt pene bis mille quingenti: inde ad Christum natum nondum mille quingenti. Sed per legem intelligi debet lex circumcisionis Abrahæ lata. Quare, ut omnia sint clariora, malim eandem sententiam sic efferre, bis mille annos esse ante promissionem Abrahæ factam; bis mille sub promissione; bis mille post completam promissionem. Quamquam illud de bis mille annis post promissionem, audaciùs dictum videtur, cum nemo sciat judicii diem. Unde liquet, Eliam, cui illud dictum tribuitur, non esse Eliam Thisbitem, sed alium, qui vixerit tempore templi secundi. Sed hac de re videat, qui volet dissertationem nostram de Fine mundi, quæ jam ante annos penè XXX lucem vidit. Interim ex dicto isto refelli possunt, qui Messiam adhuc exspectant. Quippe anni jam mille sunt & sexcenti, quod quartus exspiravit millenarius.

CAPUT IV.

De divisione omnium temporum secundum B. Augustinum, alia item Gregorii M. atque alia Damasceni.

SUperest sententia B. Augustini: qui, ut sex diebus creavit Dominus mundum, septimo autem quievit, unde is *sabbathi* nomen accepit; ita ævum omne dividit in sex ætates; post quas fore dicit æternum illud sabbathum in cœlis, quod diei septimo respondet. Verba Augustini sunt ista lib. XII. contra Faustum Manichæum cap. VIII. *Sex diebus in Genesi consummavit Deus omnia opera sua, & septimo requievit. Sex ætatibus humanum genus hoc seculo per successiones temporum Dei opera insigniunt: quarum prima est ab Adam usque ad Noe. Secunda à Noe usque ad Abraham. Tertia ab Abraham usque ad David. Quarta à David usque ad transmigrationem in Babyloniam. Quinta inde usque ad humilem adventum Domini nostri Jesu Christi. Sexta, quæ nunc agitur, donec Excelsus veniat ad Judicium. Septima verò intelligitur*

gitur in requie Sanctorum, non in hac vita, sed in alia. Sequitur autem Augustinus, Græcos, qui juxta τοὺς ἑβδομήκοντα mille amplius annos numerant ante Abrahamum: quomodo Christus demum natus erit post annum quinquies millesimum. Unde est quod August: quinque diebus creationis respondere ait quinque millenarios ante Christum: nempe quia in Scripturis est, unus dies apud Deum est sicut mille anni. Eandem divisionem adducit idem in libris de civitate Dei libri ult. cap. postremo: item lib. I. de Genesi contra Manichæos cap. XXII. Etiam secuti illam Isidorus lib. V. Originum cap. XXXVIII, & Beda lib. de ratione Temporum cap. LXIV, & initio libri de sex ætatibus mundi. Imò ante Augustinum eandem amplexus Chrysostomus Homilia de Jephthe *a*. Distributio hæc eo differt à superiori, quod partem primam dispescit in duas, secundam in tres, ut quæ illic erat tertia, hic fiat sexta. Nempe hunc in modum.

a *Tom.* I.

Omne ævum dividitur

	Juxta domum Eliæ in tres partes: Quarum		Juxta B. Augustinum in sex partes: Quarum
I.	Ab orbe condito usque ad promissionem Abrahæ factam.	I.	Ab Adamo usque ad Noe.
		II.	A Noe usque ad Abrahamum.
II.	A facta promissione usque ad impletam.	III.	Ab Abrahamo usque ad Davidem.
		IV.	A Davide usque ad captivitatem Babylonicam.
		V.	A captivitate usq; ad Christi adventum priorem.
III.	Post promissionem impletam.	VI.	A priori Christi adventu usque ad adventum posteriorem.

Nec multum ab hac divisione abit Gregorius Magnus Homil. XIX in Euangelia, & è Græcis Nicetas in Nazianzeni orat. XLII *b*. Solùm in eo est discrimen, quòd hi ab Abrahamo numerent

b *Num.* 27.

merent ad Moyſen, & inde ad captivitatem: non, ut Auguſtinus, ab Abrahamo ad Davidem, & inde ad captivitatem.

Paullo magis receſſit Joannes Damaſcenus lib. II. Orthodoxæ Fidei cap. I. Quem non modò ſecutus Judocus Clichthoveus in comment. ad Damaſcen. ſed etiam Joannes Lucidus lib. de Emendatione Temporum. Hi omne ævum diſpeſcunt in partes ſeptem. Prima ſe extendit uſque ad diluvium. Altera uſque ad Abrahamum, ſive Circumciſionis Legem. Tertia uſque ad Moſem, ſive Legem latam in monte Sinæ. Quarta uſque ad Davidem, primùm Regum, è quo Chriſtus deſcenderit ſecundum carnem. Quinta à Davide uſque ad tranſmigrationem Babylonicam. Sexta ab hac tranſmigratione uſque ad adventum Chriſti in carnem. Septima uſque ad finem ſecuti, ſive ad ſecundum Chriſti adventum.

Nunc conferamus diſtributionem Auguſtini, & Damaſceni. Abiit Damaſcenus primùm in eo, quod prima pars extenditur Auguſtino uſque ad Noë: Damaſceno uſque ad diluvium. Convenit tamen eo, quòd ſecunda utrique extenditur ad Abrahamum. Itaque utraque cùm illa Eliæ facilè conciliatur. Majus diſcrimen in temporibus poſt Abrahamum: ubi Auguſtinus habet tres partes ab Abraham, uſque ad David, à David uſque ad captivitatem Babylonicam, & inde uſque ad Chriſti adventum in carnem: Damaſcenus vero habet quatuor partes quia partem Auguſtini ab Abraham uſque ad David dividit in duas, Moſe inſerto. Nam duæ ei partes ab Abrahamo uſque ad Moſem, à Moſe uſque ad David.

Hæc Damaſceni diviſio impenſiùs placet ſuperioribus. Primùm enim commodè diſpeſcit omnia tempora in mundum veterem, qui diluvio interiit, & mundum hunc noſtrum. Deinde in mundo noſtro rectè diſcernit inter tempora ea, quibus nulla erat diſcretio gentium, & illa qua Deus Hebræos ſibi in gentem propriam ex orbe univerſo elegit: ut hinc rerum Hebræarum ſit initium. In Hebræorum temporibus rectè ab Abrahamo, cui data lex Circumciſionis, itur ad Moſen, per quem lex lata in monte Sinai. Ut mittam, quod ante Moſen partim in Cananæa, partim in Ægypto, habuere quidem Patriarchas, ſed non ex gente Hebræa principem: qualis primus Moſes, populi ejus legiſlator. Exinde optimè

mè itum ad Davidem: ante quem, si Saulem exceperis, non habuere Regem, sed partim paruere Mosi, partim Josuæ, partim Senioribus, partim Judicibus. A Saule verò, etsi is primus Rex initium fieri non debuit, partim quia maxima regni sua parte imperium non solus habuit, sed cum Samuele: partim quia quando cœperit imperare, vel quamdiu rexerit, è Scripturis non liquet; ut ab ejus regno nova à Chronologis epocha statui non possit: partim quia rejectus est à Deo ob inobedientiam: ac contrà David prælatus, ex quo & Messias nasci voluit secundùm carnem. Primus etiam regum promissionem habuit nasciturі ex se Servatoris. Inde jam ubi melius novum initium sumatur, quàm ubi reges Judaici desierunt, ac serviri cœptum regibus externis. Quod factum, ubi cœpit captivitas Babylonica. A quo tempore periodus se extendit usque ad Christum. Sed hanc ob tam diversos Reip. Hebrææ dominos, meliùs fuerat in tria dividi membra: ut postea liquebit.

CAPUT V.

DIVISIO ALIA OMNIS ÆVI IN PARTES DENAS.

Vidimus, ut divisiones allatæ à Christianis non dissideant, sed in summa conveniant. Existimo tamen liquidiora ac clariora fore omnia, si eadem hunc in modum proponantur. Tria cum Elia tempora attendimus. Primum se extendit usque ad initium rerum Hebræarum, quæ incipiunt à vocatione Abrahæ. Alterum complectitur tempora Hebræorum, sive usque ad natum Christum, sive prædicationem ejus, vel etiam mortem, sive ad eversum templum secundum, & dispersionem gentis Judaicæ per orbem universum. Tertium tempus est rerum Christianarum: sive à nato Christo visum ordiri, sive tempore eo, quo Apostoli jussi sunt prædicare Euangelium omni creaturæ.

Primum intervallum est bipartitum. Pars una est ab orbe condito usque diluvium exactum. Altera à diluvio exacto usque ad Abrahæ vocationem ex Ur Chaldæorum.

Alterum intervallum, quod rerum est Hebræarum pro vario principatu ac imperio, statuo esse quinquepartitum.

Prima

Prima pars transacta sub patriarchis, & regibus Ægyptiis.

Altera sub gentis suæ principibus, Mose, Josua, judicibus, & regibus.

Tertia sub regibus exteris, Babyloniis, Persicis, Græcis, & Syris.

Quarta sub Ducibus, & Regibus, Asmonæis.

Quinta sub Romanis.

Tertium intervallum, quod rerum est Christianarum est tripartitum.

Prima pars sub Cæsaribus Romanis, usque ad desitum Occidentis imperium in Momyllo Augustulo.

Altera extenditur usque ad instauratum Occidentis imperium à Carolo Magno.

Tertia est quæ sub variis Imperatoribus ac Regibus inde fluxit usque ad hæc tempora.

Ita videmus, si pro tribus partibus majoribus numeremus partium earum partes, quas diximus: omne ævum in partes decem dispesci. Quarum ordo distinctus plurimùm memoriam, rerumque intelligentiam juvat. Has ipsas vero in minores alias deinceps partiemur. Nec tamen in minutias concidemus, sicut Molossi bovem solent: sed illustriores epochas observabimus. Alioqui enim partitio non lucem adferat, sed obscuritatem: præsertim iis, quibus obtigerit vel ingenium minùs subtile, vel memoria parum felix. Nobis verò iis etiam consulere animus est, quibus hæc mediocria obtigere.

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM SECUNDA,

Quæ est

DE MUNDI NATALI.

Caput I.

De mundi natali primò dicitur, in quo omnes conveniant: nempe non esse conditum hieme, eò quòd omnia, simul ac natus, germinarint, ac fructus protulerint. Deinde exponitur, quid in controversia sit: videlicet, utrùm natus vere, æstate, an auctumno. Ac notitiam rei ejus peti, partim ex historia creationis, diluvii, partim ex iis, quæ de initio anni habemus, tum in Scripturis, tum etiam scriptoribus externis. Scopus & propositum totius dissertationis.

EXposui, quo pacto omne ævum diviserint gentiles, Judæi, Christiani: ac postremò adjeci, maximè mihi partitionem eam probari, qua temporum seriem, decem quasi curriculis distinguimus. Primùm curriculum esse dicebamus veteris mundi, sive ab orbe condito usque ad diluvium exactum. Ubi tria in considerationem veniunt: quando mundus sit conditus: quod intervallum usque ad diluvium cœptum; & quamdiu durârit diluvium. Primùm igitur, si fieri id possit, constituendus nobis mundi natalis in certa anni parte: super quo valde olim variarunt sententiæ; nec minor hodie dissensus videtur. Nec tamen, qui mundum hyeme conditum diceret, hactenus repertus est quisquam, utcunque annus Romanus, quo vulgò utimur, octo à brumâ diebus inciperet. Nempe facilè omnes viderunt, consistere hanc opinionem

non

non posse, cum eo, quod Moses refert de germinatione terræ, & maturatione fructuum: quæ alii verno, æstivo alii, alii denique autumnali tempori adaptare maluerunt. Neque ex creationis solùm historia sententiæ suæ subsidium petierunt; sed etiam diluvii, ubi mentio fit mensis primi, secundi, septimi, undecimi. Sic enim collegerunt, in diluvii historia, eum Mosi annum primum dici, qui ita appellatus esset diluvii tempore: Noachum autem vocasse primum, quem sic Adamo fuisse nominatum, à majoribus accepisset. Verùm nec inter eos, qui hæc pro confessis habuerunt conveniri potuit, quis primus, quis undecimus mensis diceretur; deque toto hoc naturalibus argumentis disputatum fuit. Tertium etiam argumenti genus accessit, partim ex Scripturæ locis commemorantibus initium anni, ante exitum ex Ægypto: partim ex iis, quæ gentium scriptores, atque alii de anni initio apud Ægyptios veteres, & populos Orientales, prodiderunt. Nam consensum istum de principio anni judicârunt non leve esse indicium vetustissimi consensus de mundi natali.

Has tam diversas opiniones expendere animus est, non tam profectò, ut aliquid omnino certi statuam, quàm ut ostendam, nondum satis liquere, eo quòd omnes argumentis pugnent minimè absurdis; nec istiusmodi tamen, ut controversiam terminent ac decidant: qualia ab Aristotele πιθανὰ (?) appellantur. Scio, imperitis imperitiam videri, non determinare omnia: sed non sumus ex omnisciolis istis, quales in iis etiam, quæ fidei non sunt, ac sæpe multâ caligine sunt immersa, prorsus Lyncei præ aliis videri volunt. Et tamen, ut probis magis operam probem nostram, ubi aliorum sententias excussero, non refugiam referre, quid in re incerta magis mihi verisimile videatur.

CAPUT II.

Cæptum ab iis, quibus placet, mundum esse conditum initio auctumni. Quorum ea fuerit opinio. Primum pro ea argumentum, quod petitur à fructibus creationis initio maturis, adfertur, & expenditur.

INitium ab iis sumam, qui auctumno mundum creatum tradiderunt, ac quia quarto demum die Sol conditus, eum tum non

præ-

præciſè quidem initio Libræ, ubi æquinoctium fit auctumnale; ſed triduo poſt, quartâ Libræ parte, fuiſſe à Deo conſtitutum. Hanc ſententiam tuetur Adrianus Junius Animadverſorum lib. III. cap. VIII. Ubi & placuiſſe narrat Iſaaco Argyro, erudito monacho Græco. Inque eam tandem pedibus quoque ivit ſummus Vir, Joſephus Scaliger; cùm, in prima editione operis ſui de Emendatione Temporùm, mundùm ab æquinoctio verno, ſive primùm ſolis ortum à quarta Arietis parte inchoâſſet. Atque, ut alios noſtri ſæculi prætercam, eodem inclinabat miraculum ſui temporis Jo. Picus Mirandulanus. Imò, ut altius paullo adſcendam, ante jam duo ſecula ita ſtatuit Alphonſus Toſtatus, doctiſſimus Abulenſium epiſcopus; de quo vulgare illud;

Hic ſtupor eſt mundi, qui ſcibile diſcutit omne.

Vide eum in Geneſ. I. quæſt. XXI, & parte priori Defenſorii trium concluſionum cap. XIV. Totóque ante eum ſeculo idem ſenſit Nicolaus de Lyra, ex Judæo Chriſtianus, in Geneſ. cap. VII. Ubi & Rabbi Eliezerem laudat auctorem, cui præiſſe Thalmud videtur. Nam in Gemara Aboda zara cap. I legas, Adamum, & Evam, mox ubi orti eſſent; vidiſſe dies decreſcentes. Quod non verno, ſed auctumnali convenit tempeſtati. Cabaliſtarum quoque eadem opinio: qui menſem תשרי Tiſri à Chaldæis *κατὰ μετάθεσιν* ſic vocari cenſent à ראשית, *reſit*, id eſt *principium*. Quemadmodum & iidem hoc myſticè contineri volunt in voce prima Moſaica בראשית, *bereſit*, id eſt, *in principio*. Nam, trajectis literis, inde reſultare בא' תשרי, hoc eſt, *in* 1 *Tiſri*.

Sed hujuſmodi miſſis, quæ non inyenuſtè inventa, ſed nihil ſolidi crepant, videamus, quibus cordatiores, ſe defendant.

Primùm hi eo ſe tuentur, quia arbores, ſimul ac creatæ, habuerint fructus maturos, ac ad veſcendum idoneos non mutis ſolùm animantibus, ſed hominibus ipſis. Audiamus Lyranum, etſi *βαρβαρίζοντα*: *R. Eliezer, & ſui ſequaces dicunt, quod iſte menſis* (ſecundus) *eſt menſis Octobris: qui Hebraicè nominatur MARE SEBAN. Dicunt enim, quòd primus menſis anni eſt September: in quo arbores ſunt perfectæ in ſuis fructibus; quæ ſic productæ ſunt à principio; ut patuit ſuperiùs cap. I. Et ideo dicunt, eum eſſe primum ſimpliciter in anno, quod in eo à principio inceperunt*

runt anni, & menses. Fusiùs hæc, elegantiúsque diduxit Arias Montanus initio libelli, qui Daniel, sive de seculis inscribitur. *Mundi*, inquit, *conditi initium autumni tempore fuisse, ex observata sacrorum librorum sententia accepimus, quòd Deus animantium omnium generibus mox extituris, atque etiam homini fingendo omnium fructuum ad usum & vitam oportunorum copiam prospexerit, quàm in calidioribus regionibus herbæ tunc recentes, & fructus arborum maturi, atque adeò ad hyemem proximam, ulteriúsque, durabiles suppeditare possent. Veris enim fructus fugaces sunt, nec satis ad alendum commodi; fructus æstivi, & commodiores, & diuturniores sunt. Atque ita scriptum est* a; *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum, faciens fructum juxta genus suum; cujus semen in semetipso sit super terram; & factum est ita: & protulit terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundùm speciem suam.* Hactenus Montanus.

a *Genes.* 1. 11.

Ad infringendam ejus argumenti vim, ab aliquibus dicitur, non auctumno solum, sed vere etiam, in paradiso fructus fuisse maturos: ut de India Plinius, de Taprobana prodidit Solinus. Sed non satis attendunt loca ista, quæ bis quotannis fruges, ac fructus ferunt, circulo subjici Æquinoctiali: paradisum vero situm fuisse cis Tropicum Cancri: puta ubi Tigris, & Euphratis fit divortium, ut ex Mosaica ejus descriptione constat.

Verisimilius igitur sic occurras; nihil esse necesse, ut dicamus, cum Adamus conderetur, maturos fuisse omnes fructus auctumnales. Si enim æstate mundus conditus sit; sufficere, ut æstivi tum fructus fuerint; si vere, satis esse, ut maturuerint fructus verni. Qui faciliùs proveniunt locis calidis & humidis; uti est Mesopotamia, in qua paradisus fuit. Multo minùs requiri, ut omnis generis arbores tum fuerint fructibus onustæ: ut cerasus, malus, vitis. Imò hoc absurdum fore, nisi temere ad novum miraculum recurratur: quia sic verni, & æstivi fructus, facti essent auctumnales. Non alias igitur arbores tum fructus habuisse, quàm isti anni parti convenientes: cæteras suo tempore postmodo & in paradiso, & extra eum, fructus produxisse.

Sunt qui singula ista agnoscant: nec aliud velint, quàm mun-

dum esse conditum in statu perfectissimo: perfectissimum autem esse, cum plures, & nobiliores arbores, edunt fructus suos: hoc autem fieri in auctumno: eóque tum mundum esse conditum, in perfectione non absoluta, sive secundum omnes species: sed comparata, sive secundum species plures, & meliores. Sed mihi sic videntur novum potius texere argumentum, quàm veteri insistere: quod hujusmodi erat, mundum conditum esse, cùm maturuerant arborum fructus: id autem auctumno convenire. Ostendimus enim, id non esse proprium auctumni: quod sufficit, ad probandum, non evinci eo argumento, mundum creatum esse in auctumno. Ei vero, quod de comparata perfectione dicunt in sententia tertia occurretur.

CAPUT III.

Adsertur, & excutitur alterum pro eadem opinione argumentum, ab eo petitum, quòd Israëlitis, ante exitum ex Ægypto, annus inciperet à mense Tisri, qui Septembri, & Octobri, respondebat: non à Nisi, qui respondebat Martio, & Aprili. Initium à Tisri obtinuisse in contractibus agrariis, eóque observatum in annis Sabbaticis, ac Iubilæis. Vnde Ægyptiis annus cœperit.

ALiter etiam idem comprobant è Scripturis. Nam inquiunt Israëlitas primò annum inchoasse ab initio auctumni. Nam Exod. XXIII. 16. jubentur Judæi σκηνοπηγίας, sive Tabernaculorum festum celebrare *in exitu anni, quando congregaverint omnes fruges suas de agro*. Et XXXIV. 22. idem Collectionis festum indicitur, *quando, redeunte anni tempore, cuncta conduntur*: hoc est, anno vertente, sive in revolutione anni. Quid apertiùs, quàm hîc anni exitum, & reditum, statui in auctumno? At Moses hunc morem antiquavit. Constituit enim, ut mensis *Abib*, sive, ut postea dictus, Nisan, primus esset, non septimus, idque in memoriam, quòd eo mense Israëlitas Deus eduxisset ex Ægypto. Hinc Exodi XII. 2. *Mensis iste, vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Ac cap. XIII. 4. mensis ille vocatur אביב, *abib*,

abib, h. e. calami cum ſpica, quia nempe in Ægypto, ac Palæſtina, ſpicæ tum è calami hordeis exeunt. Idem Exod. XXXIV. 18. *Septem diebus veſceris azymis, ſicut præcepi tibi in tempore menſis novorum: menſe enim verni temporis egreſſus es de Ægypto.* Ubi pro *menſe novorum*, & *verni temporis*, itidem in Hebræo eſt *Abib*. Vide & Deuter. XVI. 1. Atque ex iis lucem capit hoc Chaldæi Paraphraſtæ 1 Reg. cap. VIII. 2. verba iſta, *menſe Ezau*, ſic ὡσχφερέζει, *in menſe, quem antiqui vocabant primum, nunc autem vocatur ſeptimus*. Quaſi dicat, menſe Septembri, qui primus anni habitus, priuſquam Moſes ſtatuiſſet, ut is annum inciperet, qui antè erat ſeptimus, ac ſeptimus foret, qui antea fuit primus. Nec tamen Moſes planè antiquavit veterum morem: ſed tantum conſtituit, ut in rebus ſacris Niſan annum duceret: in agricultura verò, & rebus civilibus, deinceps quoque Tiſri ab Iſraëlitis princeps habitus eſt: ſi Flavio Joſepho credimus lib. 1. Antiquitatum cap. IV: ubi ſic ſcribit: Μωυσῆς δὲ τὸν Νισὰν, ὅς ἐστι Ξανθικὸς, μῆνα πρῶτον ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς ὥρισεν, κατὰ τοῦτον ἐξ Αἰγύπτου τοὺς Ἑβραίους προαγαγών· οὗτος δ' αὐτῷ, καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς εἰς τὸ θεῖον τιμὰς ἦρχεν. ἐπὶ μέντοιγε ὠναῖς καὶ πράσεις καὶ τὴν ἄλλην διοίκησιν, τὸν πρῶτον κόσμον [a] διεφύλαξε. Vertit Rufinus: *Moſes autem Niſan menſem, qui eſt Xanthicus, primum in feſtivitatibus definivit, in quo ex Ægypto Hebræos eduxit. Hic autem apud eum etiam in cunctis muneribus divinis valde pollebat*: hoc eſt; initium ſtatuebat, ſive honorem hunc habuit, ut annum inciperet) *in venditionibus autem & emtionibus, & alia gubernatione, prioris ſeculi decreta ſervavit.*

[a] *Al. νόμον. Vide Franciſcum Iunium Notat. in Exodi cap. 12. verſ. 2.*

Quod verò hìc Joſephus universè dicit, Moſen ſervâſſe vetus anni initium in contractibus, id manifeſtum eſt de contractibus agrariis, tum propter annos Sabbaticos, quos *Semitas* dicunt; tum etiam Jubilæos. Nam prohibet Deus in Deuteronomio, ſeptimo anno ſerere, & ut quis ſeviſſet, prohibetur metere. Serebatur initio anni ſeptimi, menſe Tiſri. Meſſis incidebat in ejuſdem anni finem, menſe Hilul. At ſi Sèmita, ſive annus Sabbaticus ordiretur à Niſan, interdictum ſpectaret tam octavum, quàm ſeptimum annum. Nam ſententia foret, nec in Tiſri anni ſeptimi ſerere licet: nec metere in Hillul anni octavi. Atqui & de ſatione, & de meſſe unius & ejuſdem, puta ſeptimi anni, loquitur Moſes.

Moſes. Quare annus Sabbaticus non à Niſan, ſed à Tiſri, initium ſumebat, & in Hillul deſinebat, non in Adar.

Nec quia duplex anni initium agnoſcimus, propterea aſſentiendum hominibus eruditiſſimis, qui tradiderunt, Hebræos etiam poſt exitum ex Ægypto, bifariam menſes numeraſſe; ac tertium ſeptimum, nonum, nunc intellexiſſe à Martio, ſive Niſan, nunc ab Septembri ſive Tiſri: ac in ſacris quidem rebus priori, in cæteris altero modo rationes ſuas iniiſſe. Nam longè plurima ſuppetunt Scripturæ loca, ubi in civilibus quoque menſes à Niſan numerentur, non à Tiſri. Imò ſemper ſic in iis numerantur, quod Cornelius à Lapide fatetur in Exod. XII. 2. Sed de hoc pluribus poſtea agetur.

At dicent, utcunque iſta ſint, ſaltem quod ante Moſem Iſraëlitæ annum orſi ſint à Tiſri, in eo videri ſecutos Jacobum Patriarcham; ad hunc autem eum numerandi morem perveniſſe, ab Noacho, Semo, Abrahamo, Iſaaco. Noachum verò itidem à majoribus accepiſſe; hos ab Adamo, & Setho, quos à mundi natali annum auſpicatos, dubium non ſit. Verùm conjecturæ huic obſtat Flavii Joſephi auctoritas. Nam ante verba ea, quæ ſuperiùs adſcripſimus, ſic loquitur: Συνέβη δὲ τοῦτο τὸ πάθος κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν ἔτος ἤδη Νώχου, τῆς ἀρχῆς ἐν μηνὶ δευτέρῳ, Δίῳ δὲ ὑπὸ Μακεδόνων λεγομένῳ, Μαρσουάνη δὲ ὑπὸ Ἑβραίων. οὕτω γὰρ Αἰγύπτιοι τὸν ἐνιαυτὸν ἦσαν διαπεταχότες. Ruffinus vertit: *Contigit autem hæc paſſio, ſexcenteſimo anno nativitatis Noë, menſe ſecundo, qui à Macedonibus Dio nominatur, ab Hebræis autem Marachal ſeu Anmarſuane. Sic enim in Ægypto conſtituerunt.* Videmus, ut dicat Joſephus, Iſraëlitis menſem Marſuanem, ſive potius Marchaſevam eum eſſe, qui Macedonibus Dius: eſſéque eum menſem ſecundum; *ſic enim Ægyptios ordinâſſe annum.* Quomodo clariùs tranſtuliſſet Rufinus.

In dubio igitur relinquitur, utrùm Iſraëlitæ conſuetudinem illam inchoandi anni ab æquinoctio auctumnali à majoribus, an ab Ægyptiis acceperint. Sanè notiſſimum eſt, Abraham, & ejuſdem poſteros partim inter Cananæos vixiſſe, partim Ægyptios: interea temporis, eos potiſſimùm in anni ratione ſecutos eſſe, minimè abhorret à verò.

Imò, inquient, etiam ante adventum Abrahami in Cananæam hæc

hæc numerandi ratio obtinuit. Quod evincere conentur ex diluvii historia. Dicitur enim diluvium cœpisse mense secundo die septimo decimo: desiisse anno sequenti mense secundo die vigesimo septimo. Quam, ajunt, naturæ illud consentaneum, ut medio auctumno cœperit diluvium, hyeme excreverit, æstate autem decreverit; ita ut autumno sequenti terræ fuerint exsiccatæ? Sin secundus mensis fuerit Aprilis, non October, sequi illud, centum, & quinquaginta dies, quot fuere antequam aquæ decrescerent, hybernos fuisse, non æstivos. Nec ignorant, Deum agere multa sine caussis secundis: sed ajunt, nihil esse, cur negemus, primam caussam usum esse caussis secundis. Solere eum illas adhibere in iis, quod possunt: ac supplere miraculosè, quod non possunt. Sed enim falluntur, cùm censent, non posse rationem adferri, cur Deus nollet uti caussis naturalibus. Nam si hyeme cœpisset, potuisset diluvium tribui naturæ: non æquè, si cœperit vere. Præterea quanto convenientius, si homines puniret Deus, cum lascivire imprimis solerent: quod verno fit tempore. Et si verno tempore mundus est conditus, ut plurimi veterum voluere, nonne admodum conveniens fuit, ut Deus, quasi pœnitentiâ ductus, delere mundum inciperet ea quasi anni tempestate, qua fecisset? uti illum anno post reficere voluit quasi eo ipso tempore, quo delevisset? Alia etiam pro hac sententia inferiùs adducam.

Adhæc argumentum petunt à tot gentibus in Oriente, qui annum à verno æquinoctio ordiebantur. Audiamus B. Hieronymum in Ezechielis cap. I. *Apud Orientales populos, post collectionem frugum, & formularia, quando decimæ deferebantur in templum, October erat primus mensis, & Januarius quartus.* Ubi Octobrem potiùs, quam Septembrem nominat, quia mensis Tisri, maxima ex parte Octobri respondet. Hunc morem etiam Ægyptii habuerunt: ut ex Josepho ante vidimus lib. I Antiq. cap. IV. Atque idem scripserat Tullius in II de Natura Deorum: *Nunc*, inquit, *Ægyptii Thoth appellant: eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur.* Lactantius lib. I. cap. VI: *Hunc Ægyptii Thoth appellant, à quo apud eos primus anni sui mensis*; id est, *September*, *nomen accepit.* At unde, inquiunt, illa populorum conspiratio, nisi inde, quod à majoribus sic accepissent, qui mundum tum conditum persuasum haberent?

Sed enim ne hoc quidem argumentum firmum videtur. Citò enim Noachidæ veri Dei cultum deseruerunt: ut non multùm laborarint de mundi natali, quem fortasse ne cognitum quidem habuere, sed omnia potiùs suis metirentur commodis. Nulla vero erat anni tempestas, quæ magis æquinoctio auctumnali idonea esset anno inchoando, propter agriculturam, & contractus in agris locandis: quorum commoditas exegerit, ut annum ordirentur à tempore sationis, ac definirent in tempore messis, quando meliùs facultas est pretii persolvendi.

CAPUT IV.

Alteram sententiam fuisse Ægyptiorum, qui mundum ajebant natum æstate: sive tum Sol fuerit positus in Cancro, sive in Leone: posseque eas opiniones conciliari, quia Ægyptii putarint mundum non uno tempore esse conditum totum, sed partes alias post alias. Hanc de mundo æstate condito opinionem placuisse etiam Gerardo Mercatori: sed parum firma videri, quæ pro ea adferebat.

DE prima sententia satis. Venio ad alteram eorum, qui mundum ab æstivo tempore cœpisse arbitrantur. Fuere in hac opinione Ægyptii: quod satis ostendit locus ille Porphyrii de Nympharum antro: Αἰγυπτίοις δὲ ἀρχὴ ἔτους οὐχ Ὑδροχόος, ὡς Ῥωμαίοις, ἀλλὰ Καρκίνος. Πρὸς γὰρ τῷ καρκίνῳ ἡ Σῶθις, ἣν κυνὸς ἀστέρα οἱ Ἕλληνες φασί. Νουμηνία δὲ αὐτοῖς ἡ Σώθεως ἀνατολὴ γενέσεως κατάρχουσα τῆς εἰς τὸν κόσμον. *Ægyptiis initium anni non Aquarius est, ut Romanis: sed Cancer. Nam in Cancro Sothis, quam Canis sidus vocant Græci. Novilùnium verò iis ortus Sothios: unde natalis mundi initium sumit.* Ubi non satis videntur convenire, quod nunc mundum auspicatur ab Sole ingresso Cancrum, nunc idem cœpisse ait oriente Sothi sive Canicula: quæ oritur Sole constituto in Leone. Nisi placet, quæ sententia fuit Scaligeri, Ægyptiis Sole in Cancrum ingresso oriri cœpisse Caniculam. De Leone tamen id quoque scribit vetus Arati Scholiastes, his verbis: Ὅλον δὲ τὸ ἄστρον ἀφιερώκασι τῷ Ἡλίῳ. τότε γὰρ ἐμ-

ἐμβαίνει ὁ Νεῖλος, καὶ ἡ κυνὸς ἐπιτολὴ κατὰ ἑνδεκάτην ὥραν φαίνεται, καὶ ταύτην ἀρχὴν ἔτους τίθενται. *Totum hoc sidus sacrarunt Soli. Tum enim augeri incipit Nilus, & ortus Caniculæ apparet die undecima. Et hoc constituunt initium mundi.* Etiam Pauli Alexandrini sententia est Solem initio mundi positum fuisse in decima-quinta Leonis parte. Latinos etiam audiamus. Julius Solinus in Polyhistore capite XXXII: *Postmodum triginta* (Cancri) *partibus evolutis, ubi ingressus* (Sol) *Leonem ortus Sirios excitavit, propulso omni fluore tantam vim amnis erumpere. Quod tempus Sacerdotes natalem mundi judicarunt*, id est, *inter tertium-decimum Calendas Augustas, & undecimum.* Similiter Firmicus Maternus, qui præfatione quidem libri tertii ait: *Quare illi divini viri, atque omni admiratione digni, Petosiris, Necepsoque, quorum prudentia, ad ipsa secreta divinitatis accessit etiam mundi genituram, divino nobis scientiæ magisterio tradiderunt.* Mox autem caput primum sic orditur: *Mundi enim genituram hanc esse voluerunt, secuti Æsculapium, & Anubim, quibus potentissimum Mercurii numen istius scientiæ secreta commisit. Constituerunt enim Solem in Leonis parte decima-quinta.* Ex iis verò, quæ paulo pòst subdit, liquet Petosirim, & Necepson hausisse ista *ex illo libro Æsculapii, qui μυριογένεσις appellatur.* Ex iis, quæ diximus, liquet, communiorem fuisse sententiam, ex Ægyptiorum opinione mundi initio Solem in Leone, fuisse constitutum, fuisseque id tempus, quo Canicula exoritur. Atque hinc tantus Caniculæ honos. Nam Nili ortum Leoni ac Caniculæ tribuerunt. Vide, quæ de hoc diximus lib. II. de Phisiologiæ Christianæ cap. LXXIV. Nec nihil tamen pro eo adferre est, quod Porphyrius initio mundi putat Solem fuisse in Cancro. Audiamus Macrobium lib. I. in Somnium Scipionis cap. XXI. *Ajunt, in hac ipsa genitura mundi, Ariete, ut diximus, medium cœlum tenente, horam fuisse mundi nascentis, Cancro gestante tunc Lunam: post hunc Sol cum Leone oriebatur.* Atque hujus sententiæ Macrobium laudat auctorem, septingentis eo annis junior, Guilielmus Hirsangiensis abbas lib. I Astronomicarum Instit. *a*. Etiam conciliari posse videntur duæ illæ opiniones, quarum una mundo nascente, Solem fuisse ait in Cancro constitutum, altera in Leone. Nam Ægyptii plures statuebant mundi natales: ut ex Theophrasto clarè scribit Ptolemæi interpres. Nec sanè solùm

a *Cap. quo tempore anni mũdus creatus sit, sive pag. 27. edit. Basil. an. 1537.*

solùm in Cancro, ac Leone natum dicunt mundum; ſed etiam in Libra. Prima mundi initia fuerint in Cancro. At in Leone, cùm crearentur aſtra. In Libra autem terra condita. Unde de ea ſic Firmicus: *Cætera enim ad* XXX *numeros collocantur. In iſtis enim poſterioribus partibus terra dicitur eſſe compoſita; ut Barbarica ratio confirmat.* Nempe mundi natales Ægyptiis fuere μεϱικαὶ, ſive partiales. Scitè hac de re etiam maximus Salmaſius Exercitationibus Plinianis in Solinum *a*. Ubi ad partiales hoſce natales refert, quod ex Æſopo Ariſtophanes refert galeritam ſive caſſitam avem fuiſſe ante terram. Videntur autem hi diverſi natales mundi reliquiæ quædam eſſe traditionis veteris, qua, ut Moſes docet, Deus non cuncta uno die creavit, ſed ſex dierum ſpatio mundi opificium abſolvit. Unde & ἑξαήμερον *b* appellatur. Porro quod dixere de terra condita Sole in Libra conſtituta, id jam pertineat ad auctumnum. Sed ad æſtivum tempus mundi natalis referendus, ſi Sol in Cancro, vel Leone primò fuerit. Hanc opinionem parentum ævo, amplexus fuit Gerardus Mercatur in Methodo Demonſtrationis temporum cap. I: ubi arbitratur Ægyptios, *ita à Moſe, interpretibus aliquot Hebræis, edoctos fuiſſe; nam & Moſi ſcripta habuerunt, & frequens ipſis cum Hebræis converſatio fuit, aut ſanè (ut ſunt antiquiſſimi) à Noë, ac filiis ejus, ita domeſticâ traditione per manus accepiſſe.* Idem quoque hanc ſententiam è Scripturis propugnat. Nam, ſine dubio, inquit, is mundi eſt natalis, unde annum auſpicatur Moſes jam in antiquiſſimis illis diluvii temporibus. At Moſi in diluvii deſcriptione primus menſis eſt, quo Sol perambulat Leonem, ſecundus, quo in Virgine eſt; atque ita deinceps. Hoc eo oſtendit, quod, cùm Noë vigeſimoquinto die menſis ſecundi columbam emiſiſſet, illa attulerit folium virentis jam, ſive frondeſcentis olivæ. Atqui, inquit Plinius libro XVI cap. XXV, Vites, & Oleam, eodem tempore germinare: concipere autem Virgiliarum exortu: hoc eſt ſex diebus ante Majas Idus. Iſta autem de olea ſcripſerit Plinius ratione ſui climatis; Romani nempe, in quo & Gordiæus Armeniæ mons, ſuper quo arca Noë recedentibus aquis, dicitur conſediſſe. Unde cognoſcere eſt, quando ordinariè eo in climate oliva germinet. Sed non dubium, quin paullò tardiùs tùm id factum ſit, ob frigus terræ ex tam longa aquarum incubatione, ita ut pluſcu-

a Pag. 425.

b Sex dierum opificium.

pluſculum ſpacii fuerit requiſitum, quo terræ humor excoqueretur, ne radices fluidum quid ſolùm, ſed ſucculentum & pingue attraherent alimentum. Quare quo tempore columba novellum olivæ folium ac germen attulerit, Sol jam non tam in Tauro, in quo Virgiliæ, quàm in Geminis fuerit, ut is undecimus Moſi menſis dicatur; uti poſtremus, quando in Cancro. Patriarchis igitur Diluvii tempore annus cœperit ab ingreſſu Solis in Leonem: nec dubitandum, quin annum ordinentur à mundi natali, Adamum ſecuti, & majorum deinceps alios. Hæc ſententia novitate ſuâ ſuſpectior eſt. Nec enim veterum vel Judæorum, vel Chriſtianorum quiſquam, Mundum in æſtate conditum putavit. Verùm, ut Plinius ait lib. VI, epiſt. XXI ad Canin. *Sum ex iis, qui miror antiquos: non tamen, ut quidam, temporum noſtrorum ingenia diſpicio.* Quare operæ me facturum puto, ſi non minùs ſententiam hanc novellam expendero, quàm illas veterum. Præcipuum robur ejus opinionis erat in eo, quòd de tempore germinantis oleæ produnt antiqui. Sed enim non video, quid nos cogat, Moſem ſic intelligere, quaſi dicat, novellum ramum, ſive recens germen ab columba diſcerptum. Scio B. Hieronymum vertiſſe, *ramum olivæ virentibus foliis.* Etiam apud B. Auguſtinum lib. I. Locutionum locum integrum ſic redditum invenio; *Habebat olivæ folia, ſurculum in ore ſuo.* Ubi per *ſurculum*, quem columba ore portare poſſet, ſine dubio intellexerit, quod Græcè dicunt θαλλὸν, hoc eſt germen, ſive primum arboris germinatum. Sed enim Hebraicè ſimpliciter eſt עֲלֵה זַיִת טָרָף quæ ad verbum ſignificant *folium olivæ raptum* ſive *decerptum*: ut nihil hinc colligere poſſis de prima germinatione: præſertim cum oleæ folia non decidant; teſte Plinio lib. XVI cap. XX.

CAPUT V.

Tertiam ſententiam eſſe eorum, qui exiſtimant mundum eſſe conditum, vere inchoante, eamque opinionem firmari hiſtoria tum creationis, tum diluvii.

VEnio ad tertiam ſententiam, eorum, qui cenſent Mundum cœpiſſe ab æquinoctio verno, non quaſi Sol primo die, quo nondum erat, poſitus ſit in æquinoctii puncto; ſed quia quarto

die mundi, quo productus, constitutus sit in quartâ partis Arietis: quæ dies fuerit vigesima prima Martii stylo Gregoriano.

Sententia ista primo probatur ex eo, quod Deus Genes. 1. 11. jubeat, & plantas omnes germinare, & lignum sive arbores quasque proferre fructum secundùm genus suum. Sanè si auctumno mundus est creatus, multæ arbores, ob hyemem instantem, eo anno non produxerint fructum: quod adversari videtur mandato Dei. Et non parùm puto, pulcherrimum paradisi & vicinorum locorum spectaculum depretiasset, si frugiferæ omnes se quasi infertiles obtulissent. Sin verno conditus sit tempore, nulla frugiferarum arborum fuerit, cujus non fructum ante hyemem primi conspexerint parentes. Vere viderunt vernos, æstate æstivos, auctumno itidem illi tempori convenientes. Omnes enim fructum suum habuere; aliæ actu, partim maturum, partim immaturum; aliæ virtute, quæ suo se tempore esset exertura. Nec mirum videri debet, aliquos fructus veris initio maturos esse; quando in Palæstina festo Paschatis, sive primo æquinoctii plenilunio manipulus frugis hordeaceæ Deo offerebatur; uti festo Pentecostes duo panes tritici. Nec opus fuit, ut in vere omnes essent fructus maturi. Cui bono? cùm duo solùm essent homines. Imò repugnâsset hoc naturæ, quia sic ex vernis fructibus fierent æstivi, vel auctumnales. Atqui non dubium, quin Deus talem tum naturam ostenderit, qualem deinceps voluit comparere. Præterea quanto convenientius, si mundus fieret, cùm dies augentur, quam cum minuuntur; cum plantæ incipiunt florere, frondescere, fructus ferre, quàm cùm marcescunt, arbores frondes & fructus amittunt, ac, verbo ut dicam, nitor omnis deperit.

Alterum petimus argumentum ex historia diluvii, quod mense secundo cœpisse, ac sequente ejusdem anni mense desiisse, Moses testatur. Ubi in eo, cum primæ secundæque sententiæ auctoribus convenimus, numerari menses à mundi natali. Sed eo distamus, quòd numerari eos arbitramur ab Solis in Arietem ingressu. Nempe hæc opinio est nostra; quemadmodum iris ante diluvium fuit, sed post diluvium cœpit esse signum gratiæ divinæ: ita longè ante tempora Mosaica annum cœpisse ab æquinoctio verno, sed cùm Israëlitæ in Ægypto aliunde inchoassent, veterem numerandi rationem restitutam esse à Mose, idque in ejus memoriam, quòd

quòd prima anni menſe educti eſſent ex Ægypto. Hæc igitur ratio fuerit, cur per totam Scripturam eodem modo menſes numerentur: nempe quia ut primo primi menſis die mundus conditus eſt: ſic decimo-quinto Iſraëlitæ educti ſint ex Ægypto.

Præterea vere diluvium cœpiſſe, geminâ ratione colligo. Primum, quia, orbe per diluvium exhauſto, credibilius eſt, animantia, ad eum generando inſtaurandum, emiſſa eſſe illo tempore, quod generationi naturâ maximè idoneum eſt. At tale potius vernum eſt, quod æſtas excipit, quam extremus auctumnus, cum hyeme inſequente. Notum eſt illud in Pervigilio Veneris:

Vere concordant amores, vere nubunt alites.

Alterum eſt, quia, ſi auctumno præcipiti animantia exiiſſent ex arca, totâ hyeme eos alimonia defeciſſet. At verno tempore, dum prope bimeſtri poſt aquarum receſſum in arca Noë moratur, ferre tantum terra cœperat, quantum egredientibus ſatis eſſet, ac mox uberiùs omnia ſuppeditavit menſe proximo: æſtate autem tantum enatum, ut auctumno etiam abundè hominum & animantium uſui in hyemem reconderent.

Etſi verò hæ rationes duæ non ejuſmodi ſint, ut nihil obducere poſſint ſagaciores: magis tamen veriſimiles ſunt, quam quæ in contrarium adferuntur.

CAPUT VI.

Licet aliud fuerit civilis anni initium quam ſacri; in menſibus tamen non variâſſe anni rationem. Eoq; in diluvii deſcriptione menſes à verno æquinoctio eſſe numerandos. Ex eo autem colligi poſſe, ante diluvium menſes eſſe numeratos ab æquinoctio verno.

QUod verò ſemel, iterumque, antea diximus, menſem ſecundum, quo diluvium cœpit, vernum eſſe, non auctumnalem; id equidem penè, extra controverſiam pono. Cur enim hic aliter numeremus menſes, quàm aliis in locis univerſa facit Scriptura? Sed enim in nullo eſt, ubi æquè huic ſententiæ adverſentur. Quare, ut antea me facturum recepi, deinceps oſtendam, ſemper in Scripturis menſium numerum peti ab Solis in Arietem

ingressu. Scio, quid dicant, in sacris id locum habere, non item civilibus. Verùm contra putamus, id verum esse, & in sacris, & in civilibus. Sanè in libris Scripturæ, quos Hebraicè habemus, in civilibus primi mensis decies quater mentio fit; secundi, octies: tertii quinquies; quarti bis; quinti septies; sexti bis; septimi quinquies; octavi ter; noni septies; decimi octies; undecimi ter; duodecimi decies. Neque ullo ex locis istis (parque ratio librorum, qui solùm Græcè exstant) aliter numerus initur, quàm ab æquinoctio verno. Imò ne paraphrastes quidem Chaldæus mensem Etan, sive Tisri, primum vocat; sed septimum; tantum addit, solere primum vocari, putà ante tempora Mosaica: ut superiùs ostendimus, non deinceps: aut saltem non ante reditum è Babylonia. Nam ut Israëlitæ inter Ægyptios cum iis annum à Tisri inchoarunt: ita & in Babylonia, & inde reduces in contractibus potuere ab eo annum incipere. Ac fortassis inde est, quod Josephus consuetudinem sui temporis putârit esse ex veteri instituto, quod ante exitum obtineret. Nec tamen inficias iero, etiam ante captivitatem sub Judicibus, ac Regibus suis retinuisse eam consuetudinem in annis sabbaticis, maximeque jubilæis: quia inter messem, & sementem, veteribus dominis in possessionem redeundum erat. Sed nullum tamen numerandi inde annos vestigium, aut vola, iis etiam temporibus apud sacros exstat scriptores. Satisfacere hæc sola poterant. Sed altè admodum contraria sententia animis insedit. Quare contra quam alioquin animus foret, ex strue ingenti, aliqua Scripturæ loca apponam, ubi in civilibus menses numerentur à verno tempore. Hujusmodi est illud Num. I. 1. 2. 3. *Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, in tabernaculo fœderis, primo die mensis secundi, anno altero oppressionis eorum ex Ægypto, dicens: Tollite summam universæ congregationis filiorum Israël per cognationes, & domos suas, & nomina singulorum, quicquid sexus est masculini, A vicesimo anno & supra omnium virorum fortium ex Israël: & numerabitis eos per turmas suas, tu & Aaron.* Jubet numerari omnes Israëlitas ad militiam idoneos. Quis hoc ad festa potiùs, & solemnitates, quàm rem civilem, sive militarem, dixerit pertinere? Et tamen per mensem secundum constat non Hesvan, sed Jiar intelligi, qui proximus à Nisan. Sic Num. XXXIII. 38. refertur Aaronem in montem Hor ascendisse;

diſſe; ibique mortuum eſſe, anno egreſſionis ex Ægypto quadrageſimo, menſe quinto. Nec id ſolùm fit, cùm anni ab exitu ex Ægypto numerantur; ſed etiam cùm aliunde initium ſumitur. ut II ſive IV Reg. cap. XXV. verſu I: ubi Nabuchodonoſor dicitur ad Jeruſalem obſidendam veniſſe anno nono regni Sedechiæ, die decima decimi menſis. Ac verſ. 3. legas, ſequentis anni nona die menſis famem invaluiſſe, urbemque captam. Ubi librarii culpâ numerus menſis videtur excidiſſe. Fuit autem Tamur, ſive menſis quartus: ut conſtat ex Jerem. XXXIX. 3. Quinti autem menſis die ſeptimâ Nabuzardan templum incendit: ut eſt verſ. 8. At verſ. 25. Iſmael dicitur Godoliam interemiſſe, & Judæos ac Chaldæos, qui cum eo erant in Maſpha. Denique verſ. 27 ſcribitur trigeſimo ſeptimo tranſmigrationis Joachimi, Regis Juda vigeſimo-ſeptimo die menſis duodecimo. Emilmerodachus Rex Babel Joachimum è carcere eductum ſupra cæteros Reges honore extuliſſe. Non dubium, quin his in locis menſes ab æquinoctio numerentur: ut vel arguit, quòd templum dicitur incenſum quinti menſis die ſeptimâ. At quintus ab æquinoctio auctumnali menſis foret Sebat, quo nemo veterum tradidit id contigiſſe: ſed conſentiunt id factum menſe Ab, qui quintus eſt ab æquinoctio verno. Nempe, die ſeptimo menſis Ab, Nabuzaradan ingreſſus eſt Hieroſolyma, ac mox nobilia quæque loca urbis cœpit accendere. Secundo ab ingreſſu die, hoc eſt, nono die menſis Ab templum conflagravit. Quod in Thalmud legas בתענית cap. IV. item in Seder Olam, ſive Chronologia Hebræorum, ubi dicitur in ephemeria Joaribi, nono die menſis Ab. Quod etiam Scaligero, notis in fragmenta, quæ operi de Emendatione Temporum adtexuit, probatum ivit ex rhytmis, à presbyterio cani ſolitis in nona menſis Ab. Sunt verò iſtiuſmodi.

בְּתִשְׁעָה לְחוֹדֶשׁ בְּשָׁעַת הַמַּעֲרִיב
אֲנִי עַל מִשְׁמַרְתִּי נִשְׁבֶּרֶת יְהוֹיָרִיב
וְנִכְנַס הָאוֹיֵב וְאֶת זְבָחָיו הִקְרִיב
וּבָא אֶל מִקְדָּשׁ וְלֹא צִוָּה יְהוָֹה

Tentabam levi operâ trochaïcis reddere, ſic tamen, ut verſus verſui reſponderet:

 Nona

Nona mensis lux oborta est, vesperæ tempus fuit.
In vigilia cum forem mea, in vigilia Joarib.
Introivit hostis, atque sacra confecit sua.
Et Dei injussu subivit sanctuarium meum.

Ad verbum si malis, sic sonant:

Die nonâ mensis, hora vespertini temporis,
Cum essem in vigilia mea, vigilia Jojarib,
Introiit hostis, & sacrificia sua obtulit.
Ingressus est in sanctuarium meum injussu Domini.

Quare quod Scriptura ait, Nabuzaradan septimo die mensis quinti Hierosolymam ingressum, ut eam accenderet: quodque traditio Hebræa habeat, biduo pòst nonâ die mensis Ab, templum esse accensum, satis arguit Hebræos eo tempore quoque numerum mensium iniisse non ab auctumnali, sed à verno æquinoctio. Verni enim menses Nisan, Jar, Sivan: Æstivi, Tamut, Ab, Hillul. Uti auctumnales Tisri, Hesvar, Kislev: Hyberni, Tebet, Sebat, Adar.

Sic igitur concludimus, geminum quidem in Scripturis anni initium attendi: sed mensium simplex; non quasi non pro anni principio duplici potuerint Hebræi bifariam vocare mensem primum, secundum, tertium; sed quia scriptores sacri nusquam sic loquantur: nec vulgo sub Mose Josue, Judicibus, vel Regibus, etiam ad captivitatem usque Babylonicam, sic locutus esse, verisimili argumento adstrui posse.

CAPUT VII.

Ex tribus sententiis minùs placere mediam, magis primã, maximè tertiam: partim quia rationibus melioribus subnixa; partim quia eam veterum etiam Sanctorum Patrum imprimis comprobavit auctoritas.

QUamquam verò non dubium mihi, quin, ubi mensibus numerat Scriptura, initium à verno ducatur æquinoctio fateor tamen non prorsus esse necessarium, quod inde colligebamus, mundum vere conditum esse. Dicere enim liceat, Mosem quo meliùs intelligeretur, sic numerâsse menses Diluvii tempore, accomodando se formæ sermonis, quæ postquam ex Ægypto Hebræi

bræi exierant, in populo hoc obtinuit. Verùm enimvero, quanto, meo quidem judicio, verisimilius est, eò solum respexisse, sed mundi etiam originem. Nempe, ut credamus, primitus Patriarchas à verno tempore, quia in ejus initium mundi incideret natalis annum auspicatos, eumque hoc veterum institutum etiam in populo Dei tempore servitutis abolitum esset, Mosem illud restituisse in memoriam beneficii, quod eo tempore educti essent ex Ægypto. Objectant, quod Moses, cur primus mensis vernus princeps in anno deinceps futurus sit, causam præter beneficium recens non aliam adferat; deque mundo eo tempore condito, prorsus taceat. Fateor equidem: nam si Moses hoc addidisset, jam controversia omnis esset decisa. Nunc ipsi non certo satis de hoc constare agnoscimus. Tantum hoc itaque volumus, in re dubia magis nos inclinare in eorum sententiam, quibus placet, primævum fuisse institutum, ut annum duceret primus mensis vernus: atque hoc institutum vetus in usum fuisse revocatum à Mose propter beneficium novum. Et sanè si auctoritate pugnandum est, quanto plures opinionem eam fuere secuti ex antiquis. Mitto Poëtas, in his Maronem, qui apertè in hac sententia est Georgicωn secundo. Mitto Astrologos, qui constanter signa Zodiaci ab Ariete ordiuntur. Mitto Historicos, uti quæ Diodorus Siculus hac de re scribit libro 11. Mitto Judæos, ex quibus R. Josua idem statuit, ac sectatores habuit multos. De sanctis solum Patribus dicam: quorum antiquiores quique, idque pluribus seculis, ita tradiderunt. Cyrillus Catechef. XIV. Ξανθικοῦ πύτου τοῦ μηνὸς ἐνεστῶτος, ἔαρ ἐστὶ λοιπόν. ὁ δὲ καιρὸς ἐστὶν οὗτος ὁ μὴν ὁ παρ' Ἑβραίοις πρῶτος, ἐν ᾧ ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα τοῦ προτέρου τυπικοῦ, νῦν δὲ ἀληθινοῦ· οὗτος ὁ καιρὸς τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας. Τότε γὰρ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα. *Aprili enim mense instante, jam ver est reliquum. Quod tempus est hic mensis apud Hebræos primus, in quo festum Paschæ prioris erat typicæ, nunc verò est veræ, hoc tempus est creationis mundi. Tunc enim dixit Deus: Producat terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus.* Ne Nazianzenus quidem determinare quicquam voluit. Ita enim ille Orat. XLII. quæ in Pascha. Μὴν μὲν εἰσάγεται πρῶτος, μᾶλλον δὲ ἀρχὴ μηνῶν. Εἴτε τις τοῦτο παρ' Ἑβραίοις ὢν ἀπ' ἀρχῆς, εἴτε ὕστερον ἐντεῦθεν γενόμενος,

καὶ

καὶ παρὰ τοῦ μυστηρίου τὸ εἶναι πρῶτος λαβών. *Mensis quidem primus, vel potiùs mensium principium inducitur: sive quispiam ab initio apud Hebræos id fuerit: sive postea hinc factus sit, ac à mysterio id acceperit, ut primus foret.* Videmus, ut in medio relinquat, utrùm mensis, quo Paschalis agnus cædebatur, jam ante Abrahæ tēpora fuerit primus: an verò Moses primus statuerit, ut is primus censeretur. Nec decidere audet interpres ejus Nicetas: eo tamen inclinat, ob Hebræorum auctoritatem. Nam sic scribit: *Mensis Paschatis, qui apud Ægyptios Pharmuti, apud Hebræos Nisan, apud Macedones Xantichus vocantur. Hic primus in mensibus introducitur, atque decernitur, ac principium mensium anni, FORTASSE, quia jam inde à principio primus ordine erat. Arcanus enim hic apud Hebræos sermo est, hoc tempus esse, quo Deus universam rerum molem condidit.* Ambrosius Hexaemeron lib. I. c. IV a. *Mensis hic initium mensium erit vobis. Quamvis & de tempore istud accipiatur, quia de Pascha Domini loquebatur, quod veris initio celebratur. In hoc ergo principio mensium cælum, & terram, fecit; quod inde Mundi capi oportebat exordium, ubi erat opportuna omnibus verna temperies. Unde & annus mundi imaginem nascentis expressit, ut post hibernas glacies, atque hyemales caligines, serenior solito verni temporis splendor eluceat.* Theodoretus in Exodum quæst. LXXII: Ἐπειδὴ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν τὴν κτίσιν ἐδημιούργησε. καὶ μαρτυρεῖ τῷδε τῷ λόγῳ τῶν δένδρων ἡ βλάστησις. ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, καὶ οἱ λειμῶνες ἀνθοῦσι καὶ κυμαίνει τὰ λήϊα, καὶ τὰ δένδρα φύει καρπόν. διά τοι τοῦτο καὶ τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τουτονὶ τὸν καιρὸν ἐλευθέρωσε τῆς Αἰγυπτίων δουλείας. Καὶ τῇ ἁγίᾳ παρθένῳ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἐκόμισε τῶν παραδόξων ὠδίνων τὰ εὐαγγέλια κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν, καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς τὸ σωτήριον ὑπέμεινε πάθος. *Propterea quòd eodem fere tempore Deus creaturas condidit: cui rei fidem facit arborum germinatio. Incipiente enim verè prata florere solent, segetes semina concipiunt, arbores fructum emittunt. Ea de causa Deus etiam sub idem tempus, liberavit populum Israël à servitute Ægyptiorum. Et Gabriel archangelus sanctæ virgini Mariæ lætum nuntium admirandi partus attulit. Eodem quoque tempore Christus Dominus salutarem pertulit passionem.* Damascenus Orthod. Fid. lib. II. cap. VII: Διὰ μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου, αἱ τέσσαρες τροπαὶ συνίστανται. Καὶ πρώτη μὲν ἡ ἐαρινή. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἐποι-

a Exod. 12.

ποίησεν ὁ θεὸς τὰ σύμπαντα. *Nam per ſolem quatuor temporum verſiones, immutationeſque, conſtituuntur: Et prima quidem verna eſt: in ipſa enim Deus fecit univerſa.* Veterum iſtis unum è junioribus ſubdam, ſed antiquis parem. Is eſt Cæſar Scaliger Exercitatione CCLVII adverſus Cardanum *a*: *Mundum vere ortum primo, & autumant ſapientes, & credere par eſt.*

a Pag. 793.

Concludam tandem verbis Joannis in ſumma Anglicana, idque exemplo Lucidi Samothei lib. 1 de emendat. temp. cap. 11: *Hanc quæſtionem, an mundus fuerit creatus in æquinoctio vernali, vel auctumnali, determinare non audeo: ſed ſi auderem, non ſufficerem. Rationes autem, ut mihi videtur, plures & fortiores ſunt pro illa parte, ſcilicet, quod mundus ſit creatus in æquinoctio vernali.*

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM TERTIA,

Quæ eſt

DE ANNIS EORUM, QUI ANTE DILUVIUM VIXERUNT.

CAPUT I.

DE ANNIS PATRUM AB ADAMO USQUE AD NOE.

VIdimus, quo anni tempore conditus ſit mundus. Nunc ad homines illuſtres venio, qui ab eo tempore uſque ad diluvium vel verè vixerunt; ut Patriarchæ memorati à Moſe: vel vixiſſe dicuntur à gentium ſcriptoribus; ut Reges aliqui Chaldæorum, & Ægyptiorum. In Patriarchis priùs exponam diſcrimen

E inter

inter codices Hebræos, & Græcos. Deinde inter Hebræos & Samaritanos.

In annis Patrum ante diluvium partim consentiunt LXX cum Hebræis codd. partim ab iis dissentiunt. Consentiunt, si attendas annos vitæ. Dissentiunt in eo, quòd aliter eos dividant. Atque hoc discrimen maximè elucet in quinque primis Patribus, & septimo. Nam Hebræi tribuunt Adamo ante Sethum genitum annos CXXX: post genitum IↃCCC. Græci ante Sethum CCXXX: postea tantum IↃCC. Resultant anni vitæ æquales: nempe IↃCCCCXXX. Itidem Hebræi assignant Setho ante genitum Enoschi annos CV, Græci CCV: Hebræi Enoscho ante Cainam XC, Græci CXC: Hebræi Cainano ante genitum Malaleel, LXX, Græci CLXX. Hebræi Malaleeli ante genitum Jared annos LXV, Græci CLXV. Hebræi Jaredo ante quam gigneret Enoch, CLXII, Græci CCLXII. Hebræi Jaredi filio Enoch, ante natum Mathusalem annos LXV, Græci CLXV. Sed quos Græci annos addunt ante prolem natam, eos demunt post natam. Nam cum Hebræi Setho post editam sobolem Scripturis memoratam dent annos IↃCCC: Græci tantum IↃCC. Similiter Hebræi Enoscho ante id tempus IↃCCCXV: Græci IↃCCXV. Hebræi Cainano IↃCCCXL, Græci solum IↃCCXL. Malaleeli Hebræi quidem IↃCCCXXX, Græci solum IↃCCXXX. Denique Henocho Hebræi CCC: Græci duntaxat ducentos. Ita fit ut de summa vitæ in sex istis juxta utrosque codices sit consensus: sed totis sexcentis annis exsuperent Græci, si tantum generationis annos numeremus. Supersunt è X Patriarchis, (tot enim ante diluvium generationes numerantur) tres illi, octavus Mathusalem, nonus Lamech, & decimus Noë. De duobus nihil est discriminis. Quippe & Hebræi, & Græci codices tribuunt Mathusalemo ante natum ei Lamechum annos CLXXXVII, postea IↃCCLXXXII. Itemque Noacho, antequam sobol. in Scripturis nominatâ augeretur, annos IↃC. De solo Lamecho non convenit: cui Hebræi, ante genitum Noë, adsignant annos CLXXXII, Græci sexennio ampliùs: puta annos CLXXXVIII: Hebræi post natum Noë annos IↃXCV: Græci viginti annis minus, nempe IↃLXV. Quod absurdum est. Nam inde sequeretur Mathusalem annis XIV vixisse post dilu-

diluvium. Multi tamen veterum sic jam olim legêre in tralatione τῶν ἑβδομήκοντα: unde & quæstionem, quam dixi, movent, nec extricare se possunt, nisi ad Hebræos codices recurrant. Vide Hieronymum in Quæstionibus Hebraicis, & Augustinum lib. XV de Civitate Dei cap. XI, & XIII.

Contulimus hactenus cum Hebræis codicibus translationem τῶν ἑβδομήκοντα. Nunc videamus, in quo conveniant ac differant Samaritæ ratione utriusque sui codices, & ejus in quo Hebræa Samaritanis scribuntur literis, & alterius, quæ versionem, sive paraphrasin Samaritanam, continet. Et quidem in quinque primis, Adamo, Setho, Enoscho, Cainano, & Malaleele, nullum est discrimen. Sed cùm Hebræi dicant Jared, cùm Enochum gigneret, fuisse annorum CLXII, Samaritani codices, centum demtis, solùm habent LXII. Et cùm Hebræi dicant, vixisse postea annis IↃCCC, Samaritæ quindecim minus habent, puta annos IↃCCLXXXV. De Enocho prorsus conveniunt. Nam falsus Georgius Syncellus, cum putat quinquennium eos minus dicere Hebræis. Nempe annos solum LX, non LXV, ut Hebræi. Iterum dissentiunt de Mathusalem, cui ante satum Lamech Hebræi attribuunt annos CLXXXVII. Samaritani CXX minus, hoc est, annos LXVII: ac post satum Lamech, Hebræi IↃCCLXXXII, Samaritæ CXXIX minus, videlicet IↃCLIII. Nec in Lamecho consentiunt. Cui antequam Noë nasceretur, Hebræi annos dant CLXXXII, Samaritanæ, demtis CXXIX, solum LIII. At post Noë editum Hebræi tribuunt IↃXC: Samaritæ, quinque additis, dant sexcentos. De Noë conveniunt. Utrique enim ante filios genitos tribuunt annos quingentos. Atque hæc lucis aliquid accipient ex laterculo, quem ponam, cum diluvii annum investigabimus. Porrò ex iis, qui Noacho priores fuere, viderunt eos omnes unde descenderant. Noachus verò, qui decimus ab Adamo fuit, tres istos videre non potuit, Adamum, Sethum, Enochum. Natus enim Noë expleto anno mundi CIↃLVI. At Adam, ut dictum, mortuus est anno mundi, suæque ætatis IↃCCCCXXX. Henoch vivus à Deo ablatus, anno ætatis CCCLXV, mundi IↃCCCCLXXXVII. Seth mortuus anno ætatis IↃCCCCXII, mundi autem CIↃXLII, octennio ante Noachi natalem. Omnium verò diutissimè vixit Mathu-

thuſalem, Lamechi parens, Nœchi parens: ut qui demum obierit anno ætatis IↃCCCCCLXIX: nempe initio ejus anni quo diluvium fuit, vel fine præcedentis.

Caput II.

De regibus Chaldaïs, & Ægyptiis, qui ante Diluvium vixiſſe perhibentur.

HÆc de genealogia Patriarcharum. Nunc expendam illa de incunabulis regni Chaldaici, & Ægyptii ante diluvium. Nam ex veteribus Chaldæorum monumentis prodidit Julius Africanus, ante Belum, ac Ninum duas in Babylonia dynaſtias fuiſſe: priorem VII Chaldæorum; alteram VI Arabum. Chaldæorum hi anni.

Euechoos regnavit annis	6.
Chomusbolos	7.
Poros	35.
Nechubes	43.
Abios	48.
Oniballos	40
Zinziros	45.
	224.

Zinziros iſte imperio ſpoliatus ab Arabibus: quorum VI in Babylonia rexerunt.

Mardocentes annis	45.
Siſimardacos	28.
Abias	37.
Parannos	40.
Nabonnabos	25.
. . . .	41.
Summa	216.

Ultimum

Ultimum Regem Belus vigesimo-septimo suo regni Assyrii anno devicisse dicitur: atque exinde regnum Assyriorum conjunxisse cum Babylonio. Utramque si dynastiam conjungas, anni confiunt CCCCXL. Id spatium omnino ultra diluvium excurrit. Nam, ut postea comprobabitur imperii Babylonii primordia si non inciderint in Pelegi natalem, aut mediam ætatem, saltem differri nequeunt ultra ejus mortem: quæ incidit in annum à diluvio CCCXXXVIII. Et sane quis in tantæ antiquitatis prædicatione fidem habeat Chaldæis: quorum tam ridicula fuit ostentatio, ut se quadringenta septuaginta millia annorum monimentis comprehensa habere delirarint: quemadmodum Cicero tradidit primo de Divinatione, & ex eo Lactantius lib. VII. cap. XIV. sive, σάρους ρκ. hoc est, CCCCXXXII millia: ut ex Abydeno refert Eusebius, initio ἱστορίας παντοδαπῆς. Quamquam minimè absurda opinio erit, si hos Chaldæorum annos intelligamus Lunares fuisse: quales anni novies mille præcisè faciunt annos Arabicos DCCL; ut colligit Scaliger. Nempe ut simili hic argumento Chaldæos eludamus, ac Varro Ægyptios, cùm ait apud eos menses pro annis haberi: atque inde ortam fabulam, quod putarentur antiqui mille annos victitasse. In quo perspicuè falsus est: ut etiam observat Lactantius. Puto interim rectiùs occurri Chaldæis, si dicamus, non dispiciendum esse, quid vulgo dici soleat; sed quid sapientiores crediderint. Horum autem judicium optimè cognosci ex iis, quæ Callisthenes, ut ex Simplicio constat, Aristoteli scripsit. Hoc istiusmodi erat, quo tempore Aristoteles Babylona occupavit, numerâsse eos annos CIƆIƆCCCCXCIII. Quod tempus neutiquam extra diluvium excurrit, sed LX annis à diluvio incipit, ut multi numerant: nostrò verò judicio minimùm duobus seculis à diluvio cœpit; qua de re postea dicemus.

Quod verò ad Ægyptios attinet, potissimùm inde eorum error provênit, quòd annos regum implicitos, confunderent cum annis explicitis ac chronologicis. Nam cùm variæ essent eodem tempore dynastiæ in Ægypto, annos eorum, qui simul imperarunt, sic numerarunt, quasi omnes in eadem dynastia alii aliis successissent. Quo pacto tanto major evadit numerus annorum, quanto plures fuerunt dynastiæ. Hanc rem, ut puto, non solidè minùs, quàm fusè, comprobavi lib. I. de Idololatria gentili cap. XXVIII. Ea hoc loco repetere nihil attinet.

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM QUARTA,

Quæ eſt

DE TEMPORE DILUVII.

CAPUT I.

Quando cœperit diluvium.

HÆc dicta ſunt de generatione Patrum ante diluvium, uſque ad Noë. Exſpectet nunc aliquis, ut proximam etiam generationem ſubjungam, quia & Noë centum ante diluvium annis liberos cœpit gignere: ut eſt Geneſ. v. 32. Sed enim quicquid de hoc controverſiæ eſt; non aliunde naſcitur, quam quòd Semus à Moſe dicatur filium genuiſſe ſecundo à diluvio anno, quando ipſe erat annorum c, vel cii. Quare de eo potius poſt tempora diluvii loquar: proximè verò agam de tempore diluvii: ubi duo attendemus, quando cœptum, & quamdiu durârit. In initio conſideramus annum, menſem, diem.

De anno aliter ſtatuendum ſecundùm codices Hebræos, aliter ſecundùm Samaritanos, aliter ſecundum Græcos. Nam, ut ex iis liquet, quæ ſuperiùs diximus, Græci plures παιδοποιίας annos ponunt, quàm Hebræi, Hebræi quàm Samaritæ. Hoc liquet ex ſubjecta tabula ſecundùm codices:

Adam

	Hebræos	Samaritanos	Græcos
Adam genuit Seth anno ætatis	130.	130.	230.
Seth Enoſch	105.	105.	205.
Enoſch Cainan	90.	90.	190.
Cainan Malaleel	70.	70.	170.
Malaleel Jared	65.	65.	165.
Jared Enoch	162.	62.	162.
Enoch Mathuſalem	65.	65.	165.
Mathuſalem Lamech	187.	67.	167.
Lámech Noë	182.	53.	188.
Diluvium cœpit Noë annos nato	600.	600.	600.
Summa	1656.	1307.	2242.

Satis hinc liquet convenienter Hebræis codicibus legi in Judaico Hillelis computo.

מאדם עד המבול אלף
ושש מאות וחמשים וששנים

Ab Adamo, ad Diluvium uſque, anni mille quinquaginta ſex.

Etiam ex laterculo adlato videre eſt, falli Georgium Syncellum, cùm ait Samaritas uſque ad diluvium colligere annos CCCXLIX ampliùs, quàm Hebræos; & LXX ſupra Samaritas ſtatuere annos IↃCCCCXXX. Sed neque cum his ſatis convenit, quod Euſebio traditum Samaritas uſque ad diluvium numerare annos CIↃIↃCCCCXLVII: annis CCCXV minus, quàm LXX: ac anni CCLXXI, plus quàm Hebræi. Ita Joſephus Scaliger Notis in Græca παντοδαπῆς ἱστορίας Euſebianæ [a]. Porro in hoc diſſenſu, neque ſequimur Samaritas, neque παραδόσεις τῶν ἑβδομήκοντα, ſed codices Hebræos: quibuſdam etiam conſentit paraphraſtes Chaldæus. Scio, multos olim protuliſſe LXX; in his etiam Auguſtinum: qui ne quidem dubitavit Hieronymum reprehendere, propterea quod Hebræi ſermonis rationem magis haberet. Sed meritò poſtea magnus ille Hipponenſium antiſtes ſententiam mutavit.

a Pag. 242.

Hacte-

Hactenus dictum, quo anno mundi diluvium cœperit. Nunc videamus, quo mense, & die id fuerit. De quo ibidem dissentiunt codices Scripturæ Hebræi, ac DXX interpretes. Hi pluere cœpisse dicunt die XXVII mensis secundi. At Hebræi habent decimam-septimam: ut decem diebus citius cœperit juxta Hebræos, quàm LXX. Eo autem lubentius hac parte Hebræos potiùs sequimur, quia cum iis consentit Chaldæus paraphrastes, Samaritarum codex, & translatio Hieronymiana. Nec fortasse aliter LXX: sed à Græcis librariis fuerit is error.

Utcumque verò aliquis sit dissensus de die, omnes tamen codices ac translationes conveniunt de mense secundo: qui Jiar dictus postea. Nam superius ostendimus, Mosem, atque Prophetas omnes, numerare ubique menses ab æquinoctio verno, non auctumnali: ut fallantur, qui eum mensem Hesvan putant.

CAPUT II.

QUANDO DESIERIT DILUVIUM.

EXposui, quando cœperit pluvia. Duravit autem diebus XL: qui desinunt XXVIII die tertii mensis Sivan. Hinc, ut addit Moses, aquæ crevere diebus CL: quibus additis ac XL dies memoratos, finis fuerit mensis octavi, nempe Hesvan. Sed XL illos dies sub CL comprehendit Moses. Alioqui pugnent hæc duo inter se, quod prius dicitur Genes. VII. 11, decimo-septimo die mensis secundi apertos esse omnes fontes: & quod postea Genes. VIII. 4, legimus, requievisse arcam decimo-septimo die mensis septimi. Si enim seorsim numeres non septimi, sed octavi mensis dici oportuisset. Sin comprehendas, spatium respondet. Nam à septimo-decimo secundi mensis, usque ad septimum-decimum septimi mensis quinque sunt solidi menses. Et spatium CL dierum conficit todiem menses solidos. Nec exinde altius se aquæ extulerunt, quæ jam quindecim cubitis supra altissimos montes excreverant.

Septem-decimo autem die mensis septimi, qui est mensis Tisri, aquæ jam multùm erant imminutæ, ita ut arca non fluitaret amplius, sed in altissimo resideret Armeniæ monte, dicto Ararat. Baris vocatus Nicolao Damasceno lib. XCVI: ubi diluvii historiam

riam enarrabat. Unde Flav. Josephum lib. I. Ἀρχαιολογίας cap. IV. Petrus Trecensis, cognomento Comestor, pro Nicolao Damasceno vocat Manassem Damascenum. Ubi *Manassis* vox irrepsit ex *Mnaseas*: qui scriptor diversus, sed Josepho ibidem memoratus. A Chaldæo Paraphraste mons vocatur. Et valde cum hoc convenit (eodem Josepho teste) Berosus de diluvio agens; λέγεται δὲ καὶ τοῦ πλοίου ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ πρὸς τῷ ὄρει τῶν Κορδυαίων ἔτι μέρος τι εἶναι, καὶ κομίζειν τινὰς τῆς ἀσφάλτου ἀφαιροῦντας. Χρῶνται δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι τῷ κομιζομένῳ πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς. *Dicitur autem & navis ejus quæ in Armeniam venit circa montem Cordyæum adhuc aliqua pars esse, & quosdam bitumen exinde tollere, quo maxime homines ad expiationes utuntur.* Strabo & Ptolemæus, itidem Γορδυαίους vocant: ac similiter Curtius in IV *Gordiæus*, ut in editione sua Hadr. Junius expressit: pro quo perperam in Modiana *Cordacus* legas.

Post decimum-septimum mensis Tisri, usque ad Kalendas mensis Tebet, qui ordine decimus est, aquæ magis magisque decreverant, ita ut tum conspicere esset montium juga. Exinde C diebus Noach in arca remansit. Ac XL quidem eorum exactis aperuisse dicitur fenestellam, corvumque emisisse: uti post septem dies columbam: post alios septem, denuo columbam, quæ ramum attulit virentis olivæ: ac post totidem dies, rursum columbam, quæ non reversa. Confiunt hinc solidi dies LX, sive menses integri duo, Sebat & Adar. Itaque primo die primi mensis, hoc est Nisan, Noë aperto arcæ tecto vidit aquas planè à terris recessisse. Necdum tamen terra prorsus erat exsiccata: quod factum demum mensis secundi die XXVII. Præterquam verò, quod ad usque id tempus mandatum egrediundi à Deo respectavit; duæ etiam aliæ fuerunt caussæ, cur hactenus in aqua remanserit, etsi aquæ recessissent: una quidem illa, quod terra usque adeò foret limosa, ut non ferret gressum: altera autem, ut tellus priùs herbas produceret, quæ egredienti Noë familiæ, & mutis animantibus essent alimento usque dum reliquus mensis vernus, & subsequens æstas ubertim omnia produxissent, sic ut auctumno etiam in hyemem reponi alimentum posset. Atque hinc superius etiam comprobavimus, non instante hyeme, sed æstate imminente, Noë ex arca egressum videri.

Annum igitur & dies ſeptendecim Noë in arca fuit. Septem enim diebus arcam cum familia & animantibus ingreſſus eſt, antequam diluvium inciperet. A diluvio ipſo ſi numeres, ſeptem tantummodo dies ab hac ſumma recîdi opus ſit. Sin ſolum conſideres tempus à diluvii initio uſque ad id tempus quo nullis terra aquis amplius tegebatur, ſolùm fuerit menſium undecim, & dierum tredecim. Reliquo enim tempore in arca eſt moratus, donec ut diximus terra non ſolum exaruiſſet, ſed etiam herbas, fortaſſe aliquæ etiam arbores fructus ſuos produxiſſent, aut prope ad maturitatem perduxiſſent.

Caput III.

An diluvium, quod Ogygium, & Deucalioneum vocatur, tempore ac re differat, ab eo, quod traditur à Moſe.

PRæterea in quæſtione eſt, an diluvium, quod gentiles vocant Ogygium; quod item Deucalioneum nuncupant; idem ſit illi, quod Noachi tempore fuit. Communis ſententia eſt, illud quidem Noë fuiſſe καθολικὸν a; Ogygium, & Deucalioneum, fuiſſe μερικὰ b: ac Ogygium quidem incidere in tempora Iſaaci Patriarchæ: dici autem Ogygium ab Ogyge, Inûs patre, Bœotiæ Rege, qui Thebas in ea condidit; unde hæ Ogygiæ appellantur. Deucalioneum verò ſic vocari à Deucalione Promethei filio, ſecundo Athenienſium Rege, Cecropis, primi Regis, (qui Διφυὴς ſive biformis dicebatur, quia Ægyptiacè & Græcè ſciret) ſucceſſore, Moſis, ut ajunt, æquali. Ogygium univerſali iſto, quingentis annis fuerit recentius, ſecundùm Julium Africanum: Deucalioneo autem fuerit antiquius annis ducentis & ſexaginta tribus. Vidimus, quæ communior ſit ſententia. Mihi magis veriſimile ſit nec Iſaaci, nec Moſis tempore, ullum in Bæotia, vel Attica, diluvium fuiſſe: ſed planè eſſe Græcorum commenta: qui cùm quaſi de manu in manum aliquid de univerſali diluvio accepiſſent: illud accidiſſe finxerunt ſub Regibus ſuis antiquiſſimis, Ogyge, Rege Atticæ, & Deucalione, Rege locorum circa Parnaſſum. Sanè Deucaleoneum Ovidio quoque non par-

a *Univerſale.*
b *Particularia.*

particulare, est, sed universale. Memorabilis etiam est locus ille Luciani lib. de dea Syria: ubi cum locutus esset de templo Hieropolitano, ut vetustate inclyto, ita per Orientem in gentibus præcipuo, ista subjungit: Οἱ μὲν ὦν πολλοὶ, Δευκαλίωνα τὸν σκυθέα τὸ ἱρὸν εἵσασθαι λέγουσι. τοῦτον Δευκαλίωνα, ἐπὶ τοῦ, τὸ πολλὸν ὕδωρ ἐγένετο. Δευκαλίωνος δὲ πέρι, λόγον ἐν Ἕλλησι ἤκουσα, τὸν, Ἕλληνες ἐπ' αὐτῷ λέγουσι. ὁ δὲ μῦθος, ὧδε ἔχει. ἥδε ἡ γενεὴ, οἱ νῦν ἄνθρωποι, οὐ πρῶτοι ἐγένοντο. ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἡ γενεὴ, πάντες ὤλοντο. οὗτοι δὲ, γένεος τοῦ δευτέρου εἰσί. τὸ, αὖτις ἐκ Δευκαλίωνος ἐς πληθὺν ἀπίκετο. ἐκείνων δὲ πέρι τῶν ἀνθρώπων, τάδε μυθέονται. ὑβρισταὶ κάρτα ἐόντες, ἀθέμιστα ἔργα ἔπρασσον, οὔτε γὰρ ὅρκια ἐφύλασσον, οὔτε ξείνους ἐδέκοντο, οὔτε ἱκετέων ἠνείχοντο, ἀντ' ὧν σφίσι ἡ μεγάλη συμφορὴ ἀπίκετο. αὐτίκα ἡ Γῆ πολλὸν ὕδωρ ἐκδιδοῖ, καὶ ὄμβροι μεγάλοι ἐγένοντο, καὶ οἱ ποταμοὶ κατέβησαν μέζονες, καὶ ἡ θάλασσα ἐπὶ πολλὸν ἀνέβη, ἐς ὃ πάντα ὕδωρ ἐγένοντο, καὶ πάντες ὤλοντο. Δευκαλίων δὲ, μοῦνος ἀνθρώπων, ἐλίπετο ἐς γενεὴν δευτέρην, εὐβουλίης τε, καὶ τοῦ εὐσεβέος εἵνεκα· ἡ δέ οἱ σωτηρίη, ἥδε ἐγένετο. λάρνακα μεγάλην, τὴν αὐτὸς ἔσχε ἐς ταύτην ἐσβιβάσας παῖδάς τε, καὶ γυναῖκας ἑωυτοῦ, ἐσέβη. ἐσβαίνοντι δέ οἱ ἀπίκοντο σύες, καὶ ἵπποι, καὶ λεόντων γένεα, καὶ ὄφιες, καὶ ἄλλα, ὁκόσα ἐν γῇ νέμονται πάντα ἐς ζεύγεα. ὃ δὲ πάντα ἐδέκετο. καί μιν οὐκ ἐσίνοντο, ἀλλὰ σφίσι μεγάλη διόθεν φιλίη ἐγένετο. καὶ ἐν μιῇ λάρνακι πάντες ἔπλευσαν, ἔστε τὸ ὕδωρ ἐπεκράτεε. τὰ μὲν Δευκαλίωνος πέρι, Ἕλληνες ἱστορέουσι. *Complures igitur Scytham illum Deucalionem, eum puta Deucalionem, cujus temporibus aquarum diluvium fuit, templum hoc consecrasse tradunt. Apud Græcos autem, quod illi de Deucalione dicunt, audivi: sicque se habet fabula. Hanc hominum generationem, quæ nunc est, ab initio nequaquam fuisse, sed eam, quæ tunc fuit, totam interiisse. Hos autem homines, qui nunc sunt, secundi generis esse, quod rursus à Deucalione, in multitudinem excrevit. De illis autem hominibus hæc tradunt: eos, cum essent admodum contumeliosi, nefaria perpetrasse, juramentum non observando, hospites non recipiendo, supplices non ferendo. Quam ob causam in magnam calamitatem incidisse: quum terra protinus aquam multam effudit, imbres magni ingruerunt, fluvii majores decurrerunt, atque in tantum intumuit mare, ut omnia essent aqua, & omnes perierint. Deucalion autem solus hominum relictus est in secundam generationem, prudentiæ, & pietatis gratia. Servatus autem fuit hoc pacto. Ma-*

gnam quandam arcam, quam ipse habebat, liberis, & uxore in eam impositus, conscendit. Ingredientem secuti sunt apri, equi, leones, serpentes, & alia, quæcumque in terra pascuntur, bina cuncta. Quæ omnia excepit: nec ipsum lædebant: sed magna inter eos divinitus erat concordia: unáque in arca omnes navigârunt, quamdiu aqua superavit. Atque hæc quidem de Deucalione Græci tradunt. Ex hosce diluvio Deucalioneo, quod planè idem ac Noachicum, profluxit & fabula de Jano bicipiti: qui ἱστορικῶς non alius est, quam Noëmus. Hic eò biceps effingebatur, quia & veterem vidit mundum, sive homines eos, qui ante diluvium vixerunt; & mundum nostrum, sive eos, qui à diluvio demum nati fuere. Ac similiter ex Noëmo vineam plantanten fabula de Baccho vitis inventore. Neque absurda est Justi Lipsii a conjectura, ab arca sive nave Noëmi omnis generis animantia continente, ac terris reddente, exemplum cœpisse veteres, cùm in Amphitheatro è nave solutili ac luxata subito emitterent omne genus ferarum. Qua de re Dio in Nerone, & Severo.

a *Lib. de Amphitheatro cap. 10.*

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM QUINTA,

Quæ est DE TEMPORIBUS A DILUVIO EXACTO, USQUE AD VOCATIONEM ABRAHÆ, SIVE MIGRATIONEM EJUS EX HARAN.

CAPUT I.

DE ÆTATE SEM QUANDO GENUIT ARPHAXAD.

PErsolvimus promissi denarii Chronologici assem unum: qui fuit de historia mundi veteris, sive de temporibus à mundi natali, usque ad diluvium exactum. Nunc paro me ad exsolvendum

dum assem alterum; qui continebit tempora à diluvio exacto usque ad vocationem Abrahæ, sive ex Ur Chaldæorum, unde initium sumunt res Hebræorum, sive potiùs ad profectionem ex Haran, quod tempus quinquennio posterius fuisse existimatur. Omne autem hoc intervallum quinque quæstionibus explicabitur. Primùm, quando Semus genuerit Arphaxadum. Deinde an Arphaxadus genuerit Cainam, ille Salam. Hinc quando genuerint Selah, Heber, Phaleg, Reu, Sarug, Nachor, Tharah. Exinde quoto anno Therachi natus sit Abraham. Ac postremo quoto ætatis anno Abraham ex Haran profectus sit in Cananæam.

Ordiar à Schemo, & Arpaschado: de quibus sic Gen. XI. 10. *Sem natus erat centum annos, cùm genuit Arphaxat, biennio post diluvium:* Videri tamen possit fuisse annorum CII. Siquidem Genes. V. 32. legas: *Et fuit Noë quingentorum annorum, & genuit Sem, Cham, & Japhet.* Ubi sine dubio, non hoc voluit Moses, tres illos uno partu editos fuisse: quod censuit R. Eliezer Germanus; sed potius anno memorato Noachum cœpisse generare. At diluvium, cœpit anno Noë sexcentesimo: ut est Genes. VII. 11. eoque Sem jam tum centum annorum fuerit, non demum biennio pòst. Crassiùs sic fortasse obviam ire liceat, non negari à Mose, Semum, cum Arphaxat gigneret, annorum fuisse CII: sed centum duntaxat dixisse, quia rotundum amaret numerum, qui aliunde posset suppleri. Sed acutè magis huic difficultati occurrebant Isaac Abravanel, & R. David Kimchi. Volebant enim, Semum natum esse exeunte quingentesimo Noachi anno: diluvium autem cœpisse sexcentesimo Noachi inchoante: atque ita Semum, cum diluvium cœpit, annorum tantum fuisse XCIX: quodque de biennio dicitur à diluvio, id intelligendum esse de initio secundi anni à diluvii principio: quâ ratione Sem centesimum expleverit, non item primum supra centesimum, nedum secundum. Alii aliter, nec ingeniose minùs, ista conciliant: in his R. Salomon in Gemara Aboda Zara cap. I, item Aben-Ezra, & R. Levi Ben Gerson. Eorum opinio est Semum natum esse Noacho annum agente sexcentesimum secundum: ac anno ante eum, Cham: biennio prius Japhetum, ut is natu fuerit maximus: ac propterea Genes. X. 21. Semum vocari fratrem Japheti magni, hoc est natu maximi. Nonnulli idem proba-

tum eunt isto, quod Cham filius minor, hoc est minimus dicatur Genes. ix. 24. Sed Aben-Ezra & R. Levi ben-Gerson de isto non assentiunt. Malunt per *filium minorem* intelligere nepotem Canaan, Chami filium; ut cui Noach maledixerit; fortasse, quia primus nuditatem patris vidisset; cumque per ætatem plus sapere potuisset, & debuisset, nihilominus cum scelerato risu parenti suo Chamo ejus inditium fecisset. Sanè de Canaan etiam cœpere Abravanel, ac David Kimchi. Quibus nec prior locus de Semo fratre Japheti solidus videtur. Nam *magni* appellationem ad Semum referunt: eoque sic interpretantur, Semum fratrem Japheti magnum, sive natu maximum. Nec negare possumus, vocem גדל *gadol* utroque posse referri in Hebræo contextu. Quare neutros ausim damnare, nec eos qui censent, uti Sem primo loco nominatur, ita primo etiam genitum fuisse: quod placuit Isaaco Abravanel, & R. David Kimchi: nec qui arbitrantur, quia secundò post diluvium anno centum, non c i i fuisse annorum dicitur, & cum primo loco memòratur non ætatis haberi rationem, sed dignitatis: quod judicium fuit R. Salomonis, in Guemara Aboda Zara cap. i. Item Aben Ezræ, & R. Levi ben-Gerson. Adhæc R. Mosis Gerundensis. Est in quibus dissentiant, cum alii Cham, alii Sem, natu minimum arbitrentur. De Japheti tamen primo genitura conveniunt: sed non Isaac Abranel, ut dixi: qui Sem putat natu maximum. Ut nec R. David Kimchi. Sed hic Japhetum virtutum ergo magnum dici existimabat.

Si placet Semum, quia primo refertur, eò primò quoque natum fuisse: dicendum, alterutro loco rotundum numerum poni pro justo: hoc est vel Noachum cum cœpit gignere, fuisse annorum I3 i i, quomodo sequitur Semum secundo post diluvium annò fuisse annorum c i i: vel Semum cum genuit Arphaxat, fuisse annorum c i i. Nec sanè caussa erat, cum doctus vir, D. Paræus, commentario in Genesin diceret, hæc esse *aperta tormenta Scripturæ*. Nam quis ignorat, frequenter Scripturam rotundo uti numero pro justo? Dicere etiam liceat, in generationis annis sæpius à Scriptura præteriri menses. Atque eos hîc bienniuni facere. Ac quibus ea placet sententia, hunc similemve in modum digeri posse annos illos arbitrantur.

Enoch

Enoch Mathuſalem	genuit annos natus	65.	ut nativitas ea incidat in annum mundi	687.
Mathuſalem Lamech		187,& aliquot mēſes		875.
Lamech Noach		182.		1057.
Noach Sem		500,& aliquot mēſes		1558.
Sem Arphaxat		100.		1658.

Nec tamen, altera ſententia, minus eſt veriſimilis: nempe ut Semus ante Japhetum referatur, ſervato ordine non naturali, ſed perſonali, partim videlicet, quòd pietate & ſanctimoniâ vinceret fratres; partim, quia, ut dicitur Geneſ. x. 21. *pater* eſſet *omnium filiorum Heber*: adde, pater omnium Abrahamidarum, & Iſraëlitarum; pater ejus familiæ, unde naſciturus eſſet Meſſias. Atque hoc pacto Japhetus fuerit genitus anno Noë quingenteſimo: at biennio poſt natus ſit Semus, ut biennio poſt diluvium duntaxat annorum, fuerit centum, non centum & duorum.

Video vehementibus nimis animis certari, utra ſententia potior ſit. Quod in re uſque adeo ambiguâ fieri nolim. Sed de eo poſtea etiam dicetur. Hoc loco ſuffecerit, ubi aliquid nunc rotundo numero nunc aliter dicitur, non ex rotundo numero, ſed altero, ἀκρίβειαν peti oportere. Præterea, ſive prior, ſive altera magis conciliandi ratio placeat, ſatis elucere, non pugnare hæc tria inter ſe; quòd Moſes primo ait, Noë anno quingenteſimo genuiſſe Sem, Cham, Japhet: ac deinde addat, centum poſt annis diluvium fuiſſe: ac denique tradat, biennio pòſt à Semo centenario genitum eſſe Arphaxat.

CAPUT II.

AN ARPHAXAT GENUERIT CAINAN.

VEnio nunc ad Patrum alios. Arphaxat, *ſecundum* codices Græcos, genuit Cainan, annos natus CXXXV: poſteaque ſuperfuit annis CCCCXXX. Hebræi verò & Chaldæus paraphra-

phrastes, & utraque editio Samaritana ab Arphaxado ἀμέσως genitum dicunt Sale. Solum de annis dissentiunt inter se Hebræi & Samaritæ: illi genitum dicunt anno XXXV: hi annos dicunt centum, ut fiant CXXXV. Verùm iidem C illos demunt annis quos vixit postea. Nam tribuunt Hebræi annos CCCCIII: Samaritæ solum CCCIII. De dissensu illo à Samaritis aliàs dicemus. Nunc videbimus solum de dissensu illo Hebræorum, & Græcorum codicum. Hebræi sic habent Genes. x. 22. *Filii Sem, Ælam, & Assur, & Arphaxat, & Lud, & Aram.* Et vers. 24. *At verò Arphaxat genuit Sale, de quo ortus est Heber.* Item cap. XI. 12. 13: *Porrò Arphaxat vixit triginta annis, & genuit Sale. Vixitque Arphaxat, postquam genuit Sale* CCCIII *annis.* Ac similiter 1. Paralipomenon cap. 1. 17. *Filii Sem, Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.* Et 18: *Arphaxat autem genuit Sale, qui & ipse genuit Heber.* Atque hæc pro se adferunt è Scripturis, qui nesciunt Cainan.

Pro altera verò sententia sunt LXX interpretes. Nam in Regiis codd. ac Romana etiam anni CIↄIↄLXXXVIII, Genes. x. 24. legas: *Et Arphaxad genuit Cainan: Cainan autem genuit Sale: Sale autem genuit Heber.* Item cap. XI. 11. *Et vixit Arphaxad annos* CXXX, *& genuit Cainan.* Et vers. 25: *Et vixit Arphaxad, postquam genuit Cainan, annos* CCCXXX. Et 1 Paralip. 1. 17: *Et Arphaxad genuit Cainan, & Cainan genuit Sala, & Sala genuit Heber.*

Præterea legitur apud B. Lucam III. 35. 36: *Qui fuit Sale, qui fuit, Cainan, qui fuit Arphaxad.*

Qui Hebræorum sententiam sequuntur, contendunt ex Mose judicium fieri debere. Nam, inquiunt, si Cainan fuisset, non Moses ignorâsset: sin scivit, cur eum omisit? Et si à Mose præteritus fuisset, ubi is potiùs memorari debuit, quàm in Παραλιπομένων libris. At id non factum.

Quibus verò Græcorum placet opinio, non diffitentur, omitti in Hebræo, & Chaldæo contextu: sed ajunt, parum efficacia esse argumenta negantia. Nec enim siquis non dicat, eò verum non est. Plus valere affirmantia. At legi in LXX interpretibus: legi item in B. Luca: cujus nobis sacrosancta esse debeat auctoritas.

Quod

Quod verò ajunt, Mosen, si fuisset Cainan non fuisse omissurum, respondent, etiam Matthæum in Christi genealogia scisse multas generationes, quas tamen omiserit, quia vellet numerare per tesseras decadas. Similiter Mosen non ignorâsse Cainan: sed præteriisse eum, quia vellet numerare per decadas; ut sic velut ab Adamo est denarius usque ad Noë; sic denarius foret à Noë usque ad Abrahamum.

Quærunt porrò, si eum præterierit Moses, unde cognorint LXX, unde item Lucas. De hoc alii respondent, LXX non tam fuisse interpretes, quàm paraphrastas, qui, ut lucem afferant majorem, subinde aliquid aliunde addunt. Eos autem hausisse illud ex genealogiarum libris, qui fuere inter Judæos. Lucam verò didicisse ex LXX: & ut illi quoque præteriissent, potuisse & illum scire ex genealogiis, quæ extarent. Quomodo in Christi genealogia necesse habuit ex iisdem supplere, quæ consecuta sunt tempora illa, ubi desinunt libri Veteris Instrumenti.

Alii aliter occurrunt. Ajunt sive LXX fuerint Cainan commenti, sive aliunde didicerint, B. Lucam, quia eorum codices per orbem totum sparsi forent, ne dissensu suo, turbaret Ecclesiam nascentem, noluisse ab eorum tralatione abire: eo minus, quia sive aliquis Cainan ex Arphaxado esset natus, sive non, nihil illud ad fidem pertineret. Ita Eugubinus, Sixtus Senensis, Cajetanus, Genebrardus, Jansenius, ut cæteros præteream; in his socerum Junium in Parallelis.

Sunt etiam qui censeant, Mosi memoratum: sed librariorum culpâ excidisse: ex LXX autem suppleri opportere. Quomodo totus versus, librarii vitio, omissus est in Hebræis Psal. CXLV *a*. Est enim Psalmus sic scriptus, ut cujusque initium fiat à litera alphabeti Hebraici: solum post versum XIII, desideratur is cui initium fuit ab נ. In Græcis est, Πιστὸς κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ut Molleri etiam judicio in Hebræo fuisse videatur:

a al. 144. etiam in Arab. tralat.

נֶאֱמָן יְהוָה בְּכָל־דְּבָרָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו:

Confirmat hanc sententiam etiam Arabica tralatio in qua is versus comparet Latinéque itidem sonat: *Deus verax est in sermone suo, justus in omnibus operibus suis.*

Vidimus quæ pro quaque sententia putem posse adferri. Nunc exponam, quæ opinio sit nostra. Censeo Cainam nec esse agnitum Mosi, nec LXX interpretibus, nec B. Lucæ; sed per errorem librarii in LXX, & Lucam, irrepsisse. Faciam verò ἐξ ὑστέρου πρώτων Ὁμηρικῶς, primóque ostendam, non fuisse cognitum, B. Lucæ. Id inde colligo, quod neque in omnibus, qui supersunt codd. habeatur. In antiquissimo quidem non reperit Theod. Beza. Sed majus est, quod primitivæ Ecclesiæ temporibus in Luca non legebatur: ut liquet ex Irenæi lib. III cap. XXXIII, ubi non LXX generationes numerat ab Adamo ad Christum, sed LXXII, omissis nempe tribus illis Matthat, Levi, & Cainan. Qua de re plura diximus in Dissertatione de Genere Jesu Christi ad Aphorismum quintum. Sed neque in LXX primitus fuisse his argumentis evincitur.

Flavius Josephus, etsi Græcè scripserit, ac LXX sequi soleat, eum tamen præterit lib. I Antiq. Judaic. cap. VI.

Nec meminit Epiphanius hæres. LV contra Melchisedecianos differens.

Neque Hieronymus nominat in Traditionibus Hebraicis: quamquã istic disserat de dissensu codicũ Hebræorum, & Græcor.

Imò neque nunc in omnibus codd. Græcis legitur I Paral. cap. I. Abest sanè in optima editione Romana Caraffæ. Etiam desiderari in emendationibus Græcis indicat Massæus lib. II *a*, & Pererius lib. X in Genes. Disp. XI *b*.

In Mose denique nusquam legitur, neque in codd. Hebræis, nec Chaldæis, nec Samaritanis; manifesto argumento nunquam in iis fuisse; præsertim cùm nemo veterum significet, fuisse in nonnullis Hebræorum libris.

a Pag. 18. *b Sive num.* 177. *pag.* 461. *col.* I.

CAPUT III.

DE TEMPORIBUS SALA, EBER, ET PHALEC: *atque eo jam adulto contigisse structuram turris Babylonicæ, confusionem linguarum, & dispersionem hominum varias in terras.*

SAtis ostendimus Sala Arphaxadi fuisse filium, non nepotem. Nunc ejus, & filii Eber, & nepotis Phalec, tempora adsignabo.

Sala

Sala cum Ebero auctus, ſecundum Ebræos annorum XXX: Samaritis & Græcis, CXXX. Hebræis ſupervixit CCCCIII: Græcis CCCXXX: Samaritis CCCIII: ut cum Hebræis in minore quidem numero conveniant, ſed in majore cum Græcis.

Eber, naſcente Phaleco, Hebræis fuit annorum XXXIV: juxta Samaritas & Græcos centum additis, CXXXIV. Poſteaque juxta Ebræos CCCCXXXIV: juxta Græcos CCCLXX: Samaritæ in minore numero ab utriſque recedunt: ſed in minore conveniunt cum Græcis. Ponunt enim annos CCLXX.

Phalec nato Ragau, Hebræis fuit annorum XXX: ſed centenos addunt Samaritæ, ut ſint CXXX: quibus Græci adjiciunt IV, ut fiant CXXXIV. Poſtea ſuperfixit annis CCIX: in quo numero conveniunt Hebræi, & Græci, ut mirum ſit variare Samaritas, qui, centum ablatis, dicunt CIX.

Tempore hujus Peleg exſtructa eſt turris in terra Sennaar, quæ terra ab urbe Babel poſtea eſt dicta Babylonia. Meminit ejus turris etiam Heſtiæus ſive Hiſtiæus Mileſius: è cujus de rebus Phœnicum opere hæc verba adducit Flavius Joſephus lib. I. Antiq. Judaic. cap. VI: Τῶν δὲ ἱερέων τοὺς διασωθέντας τὰ τοῦ Ενυαλίου Διὸς ἱερώματα λαβόντες, εἰς Σενααρ τῆς Βαβυλωνίας ἐλθεῖν. Quæ ſic reddidit Rufinus cap. IX: *Qui verò de ſacerdotibus ſunt erepti, Jovis ſacra ſumentes, in Senaar Babylonis venerunt.* Ac videntur hujus hiſtoriæ eſſe reliquiæ, quæ Poëtæ fabulantur de montibus, quos montibus impoſuerint gigantes: ſecundum illud primo Georg.

Ter ſunt conati imponere Pelion Oſſæ,
Scilicet atque Oſſæ, frondoſum imponere Olympum.
Ter pater exſtructos disjecit fulmine montes.

Nempe finxere montes montibus impoſitos, quia majori turri imponerent minorem, huic item minorem aliam. Verè autem illa Gigantomachia erat Theomachia. Deus enim deſcendit, & eorum conſilia diſſipavit: ut narrat Moſes. Pœna autem tantæ vanitatis fuit confuſio linguarum. Quamquam propriè non tam linguarum dicenda ſit confuſio, quàm hominum, qui ſe mutuo intelligere ulteriùs nequibant. Nempe uni hæc, alii lingua alia fuit indita. Ac ex parte ſimile eſt, quòd Apoſtoli Pentecoſtes feſto variis cœperint linguis loqui. Sed hi repleti fuere Spiritu S. Idem interea miraculum fuit. Ajunt antiqui, pro LXXII familiarum

capitibus, quæ referuntur Genes. cap. x, totidem linguas originem habuisse. Quæ sententia placuit Irenæo lib. III cap. XXXIII. Ut & Origini, Arnobio, Epiphanio, Hieronymo, Augustino, Prospero sive Hilario Arelatensi libro de vocat. gentium: ut mittam Bedam, Marianum Scotum, & juniorum alios.

Tam receptam opinionem nolim impugnare: quamquam non satis videam, quid solidi tinniat. Hodie in nostro hemisphærio sex sunt linguæ magis universales: Hebræa, Græca, Latina, Germanica, Sclavonica, Tatarica. Hebrææ adfines Chaldaica, Syriaca, Arabica, & quædam aliæ. Græcæ dialecti Ionica & Æolica: illius propago Attica: Æolicæ vicina Dorica. Ex Latina magnam partem sunt Hispanica, Gallica, Italica, Walachica. Ex Germanica sunt Danica, Anglica, Belgica. Ex Slavonica, Polonica, Bohemica, Moscovitica. Ex Tatarica, Turcica, Abyssina, Æthiopica, atque aliæ. Adversus ea, quæ de Hebræa diximus, passim disserit Goropius Becanus. Sed non sinit institurum, ut nunc omnibus ejus argumentis occurramus.

Nec structuram turris Babel solùm secuta est linguarum confusio, sed etiam dispersio hominum varias in terras, prout quemque sors, & Deus duxissent. Semi posteri habuere Asiam Orientalem & partem Australis. Chami posteris obvenit pars Asiæ Australis, & Africa: Japhet obtinuit Asiam Septentrionalem & Europam.

Sed quæritur, utrum hæc tria contigerint, nascente Peleg, vel paullo antè: an adulto, an morti propinquo. Primum censet Josephus lib. I Antiquitatum cap. VII, & Augustinus de Civitate Dei lib. XVI cap. XI. Nimirum ut ex memorabili hac re pater ei nomen dederit Phalegi. Solent enim antiqui nomina indere ex temporis περιστάσει. Sic Heli nurus dedit filio nomen Jechavod, quia, captâ Dei arcâ, aliò quoque translata esset Dei gloria: ut legere est I Samuelis IV. 21. Natus autem Phaleg centesimo anno à diluvio expleto.

Sed alii censent adulto id nomen datum à patre, qui spiritu Prophetico præviderit, ejus tempore futuram terræ divisionem. Ita Hieronymus traditionibus Hebraicis in Genesin, & Chrysostomus homil. XXX in Genes. item Abulensis, ac Lyranus. Cùm autem, quod de adulto dicitur Pelego, valde sit ambiguum, suma-

ſumamus mediam vitæ partem : quæ incidit in annum ætatis CXIX, vel ſequentem ſive annum à diluvio CCXVIII. aut ſeq.

Tertia eſt opinio, factam eſſe, eam terram diſtributionem extremis Pelegi temporibus. Idque propterea, quia vix ante tanta eſſe potuerit hominum copia, ut de terrarum diviſione magnopere eſſet cogitandum. Hanc ſententiam ſequitur liber inſcriptus *Seder Olam*, ſive Ordo ſeculi. Mortuus verò Pelegus anno ætatis ſuæ CCXXXIX : annis ab expleto diluvio CCCXXXVIII, biennio ante mortem Nachoris, qui avus erat Abrahæ, imò Abrahamo annos jam nato XLVII : ſi eos ſequimur, quibus Thare eum dicitur procreaſſe anno ſeptuageſimo. In diverſis adeo ſententiis minimè omnium probamus primam : Nec enim centeſimo anno ab expleto diluvio tanta eſſe potuit hominum diluvio, ut eos opus eſſet per mundum diſpergi. Nec tamen differri eam migrationem opus in tempus illud, quod mortem ejus proximè anteceſſit. Media igitur ſententia imprimis placet. Vel ſi paullò ultra procedere quis malit, ſaltem ſuffecerit media ætas Pelegi: quando annorum erat CXVIII. & aliquot menſium. Nam vixit annos CCXXXIX. Id fuerit annis à diluvio expleto CCXVIII, triennio ante natum Thare, Abrahæ parentem.

CAPUT IV.

AD PELEGI ETIAM TEMPORA REFERRI DEBERE INITIUM REGNI BABYLONICI.

EX iis, quæ hactenus diximus, præſertim de ſtructura turris in terra Sennaar, cognoſcere etiam eſt ad quæ tempora convenientiſſimè referamus initium imperii Babylonici. Etſi verò non dicat Scriptura, quo auctore condi turris ea cœperit : veriſimile tamen eſt, eum fuiſſe Nimrodum, validum, & imperandi cupidum. Nam, ut legimus Geneſ. x. 8. is cœpit eſſe potens in terra, & regni ejus principium in terra Sennaar, ſive Babylonia. Is igitur conditor eſt imperii Babylonici. Fuit autem Nemrod filius Chus, nepos Canaan, pronepos Chami; quod ex eodem Moſe diſcimus Geneſ. x. 10. Antiquius igitur hoc imperio Aſſyrium fuit, quod ita dictum ab Aſſure, Semi filio, qui Niniven, urbem

gentis Assyriæ principem condidit: ut Moses ibidem testatur. Sed non diu Assyriorum imperium, ac Babylonium, distincta permansere. Primus creditur Belus utrumque obtinuisse, ac post eum Ninus, à quo Babyloniam, Assyriamque monarchiam multi auspicantur. Belum autem regnum Assyrium cum Babylonio junxisse, tradidit Julius Africanus. Ait idem, regnâre cœpisse anno post diluuium CXCIV, regnâsse autem annis LV, pro quo alibi legas LXV: ut quoque est apud B. Augustinum. Annus ille CXCIV à diluvio sit Pelegi annus XCIV. Post quod tempus vixit annis CXLIII. Pelegi autem annus XCIV incidit in secundum tertiumve Nachoris, qui avus Abrahami erat. Nec multum ab his abit Clemens Alexandrinus, sive sub ejus nomine alius quarto Recognitionum libro *a*: Ninum eundem, ac Nemrodum, esse arbitratur.

a Fol. 57. b. edit. Parisin. Sonnii.

Antiquitatem regni Babylonici etiam ex Simplicio scimus, qui commentario in Aristotelis libb. de Cœlo refert, quomodo, cum Alexander M. Babylona cœpisset, Aristoteles ex consobrino & discipulo suo Callisthene, qui Alexandrum comitabatur, quæsierit per literas quamdiu durâsset imperium Babylonium: illum autem Aristoteli rescripsisse, ex sententia sapientum Chaldæorũ, urbem eam occupatam esse anno æræ Chaldaicæ cIↃIↃcccxcIII. Ab hoc numero non multum abeunt, quæ de regno Assyrio Medico, Persico, tradiderunt alii.

Ut quod Belo, qui Ninum antecessit, tribuunt annos ——	65.
Ab initio Nini usque ad exitum Sardanapali Diodorus Siculus annos statuit —— —— —— ——	1360.
Inde idem ab Sardanapalo devicto usque ad Astyagem à Cyro subactum annos numerat —— ——	322.
Persicum vero imperium duravit annis —— ——	231.
Summa ---	1978.

Id solùm quindecim annis minus est quàm à Babyloniorum archivis retulit Callisthenes.

Atque hæc satis mihi aperta videntur. In quo verò anno mundi caput æræ Chaldaicæ constituendum sit, non æquè dilucet Doctissimus vir Ubbo Emmius in Chronologia sua statuit illud

in

in anno sexagesimo à diluvio. Atqui demum post quadraginta annos Peleg fuit natus: quo non nascente, sed adulto, ac fortassis jam sene & turris Babel exstructa, & linguarum orta confusio, & terrarum in varia imperia facta est distributio: ut ex iis cognoscere fuit, quæ antea dicebamus. Nec sanè sexaginta à diluvio annis ea potuit esse hominum multitudo, ut tum de terrarum distributione, ac magnificis imperiis, esset laborandum. Error ex eo provenit non Emmio modò, sed aliis etiam non paucis, quod pauciores multo annos mundi numerant, quàm oportebat. Hinc enim factum ut illi anni cIↃIↃcccc xciii, qui ante Babylona captam effluxerant, propius à diluvio abesse putarentur, quam ratio permittit. Inque hoc sæpius peccari, suis locis demonstrabitur.

Sed nec in eo hominibus doctissimus adsensere, quòd quia Assur in scripturis dicatur Niniven condidisse, & à Græcis eam Ninus struxisse dicatur: conjectant eundem esse Assurem, ac Ninum. Nobis longè verisimilius videtur, dici à Nino esse Niniven conditam non quia ante eum urbs illa necdum fuerit: sed quia cum Assuris primi conditoris temporibus exigua fuerit propter hominum, qui illis temporibus viverent paucitatem: Ninus aucto hominum numero illam mirificè ampliârit, ut digna esset, in qua Reges Assyrii sedem suam collocarent. Ac credo etiam Nini demum temporibus Ninives nomen accepisse: antea dici potuit *urbs Assuris*, vel etiam *Assyria:* quandoquidem constat plurimas regiones à primaria civitate nomen accepisse. Præterea quomodo Ninus sit Assur, cum Moses dicat Assur fuisse filium Semi, nepotem Noë: at Ninus fuerit filius Beli; ut proditum Cephalioni Gargettio: item Julio Africano, & Eusebio in Chronicis, ac B. Hieronymo in Ezechiel. cap. XXIII, & Oseæ cap. II. Belus verò idem ac Nimrodus, qui non proprio nomine, sed ab imperio vocatus est Belus, hoc est, dominus. Uti filius ejus vocatus Ninus, quasi dicas filium Beli, sive filium Dominicum. Nam Hebræis NIN filius, uti Ægyptiis NON. A Belo autem conditam Babylona, scriptum à vetusto Poëta Dorotheo Sidonio. Id cum non obscurè Nimrodo tribuat Scriptura, cur eundem esse Nimrodum, & Belum, dubitemus? At Nimrod non est Assur Semi filius; sed filius Chus, nepos Chami. Undè quæ de Belo,

Belo, & Nino, dixi lib. I de Idololatria gentili cap. XVI, & XXIV.

CAPUT V.

DE TEMPORE QUO GENITI SUNT RAGAU, SERUG, NACHOR, ET THARE.

Cumque super tribus antememoratis, & quatuor istis valde dissentiant codices, quos imprimis sequi velimus.

VIdimus de dissensu codicum in tempore, quo nati tres illi; Sala, Heber, Phaleg. Nec minor est in quatuor illis, Ragau, Serug, Nachor, & Thare. Nam secundùm Hebræos Reu, sive Ragau, ante editum Seruch, fuit annorum XXXII. Sed conspirant iterum Græci ac Samaritani, centum adjectis ut fiant CXXXII. At de tempore post hunc natum conveniunt Hebræi & Græci, qui annos numerant CCVII: ubi, demtis centum, Samaritani dicunt CVII.

Serug, cum ei nasceretur Nachor, fuit secundum Hebræos annorum XXX: sed secundum Samaritanos & Græcos CXXX. Hinc Hebræi vitam tribuunt annis CC: ac similiter Græci: sed Samaritæ solum C.

Nachor in Hebræis codd. nascente Thare fuisse dicitur annorum XXIX: sed Samaritæ quinquaginta additis, ajunt LXXIX: Græci, centum præterea appositis, CLXXIX. Postea Hebræi ajunt vixisse annis CXIX: Græci, adjectis sex, scribunt CXXV: ac Samaritæ, longè infra amborum numerum, solum LXIX.

Hinc controversia exsurgit, cùm adeo discrepent codices, quos potissimùm sequi conveniat: Multis quæstione ea nihil levius videtur. Nam quis sapiens, ajunt, rivos potiùs consectetur, quàm fontem? Bellè profectò, si Mosis αὐτόγραφον exstaret. Cusus rivi sunt codd. Hebræi, quotquot supersint, quippe omnes tandem ex eo fonte derivati. Quis autem persuaserit sibi, librarios non potuisse labi in exscribendis Hebræis? Præsertim cum videamus tot in locis tantoperè variare lectionem non in punctis

modò

modò, Massoretharum invento, sed literis, syllabis, vocibus ipsis. Non religiosi mihi, sed superstitiosi videtur, velle illam *ἀναμαρτησίαν* tribuere exscriptoribus Judæis: quam Novi Fœderis exscriptoribus Græcis, vel Latinis assignare non audent. Quare mihi quidem sufficit, quòd, non dico, in minutis, neque ad fundamentum fidei nihil pertinentibus, sed in capitibus religionis, sive illis, quorum ignorantiâ salus periclitaretur, non siverit divina providentia, ut ullus librariorum error constanter omnes, vel multos etiam codices obsideret. Et tamen, tum hîc, tum in cæteris, hoc honoris apud me futurum Hebræis, ut eos sequar potissimum, nisi fortè, quæ pugnare inter se videntur, conciliari non possint ex codicibus Hebræis; ex aliis verò possint.

CAPUT VI.
DE ANNIS THARACHI, *quibus genuit Haran, & Abrahamum.*

HActenus egimus de dissensu codicum in tempore, quo geniti sunt septem illi Patriarchæ inter Arphaxad, & Thare interjecti. Nunc de Thare ipso videndum.

Thare, cum genuit primogenitum, annorum erat LXX, posteaque vixit annis CXXXV. In quo solo post Semum conveniunt codd. Hebræi, Græci, & Samaritani. Sed quæstio est, quis ille primogenitus fuerit, utrum Abrahamus, an Haran. A veteribus pene omnium consensu traditum est Abraham fuisse natu maximum trium filiorum Tharachi: idque propter verba illa Mosis Genes. XI. 26. *Vixit Tharach septuaginta annos, & genuit Abram, Nabor, & Haran.* Sic enim colligunt, non quidem hoc velle Mosen, tres istos esse genitos à Tharacho, septuagenario; sed illud solum, post septuaginta annos cœpisse gignere: cùm autem primo loco ponatur Abraham, ab eo esse factum gignendi initium, ac proinde genitum esse, cum Tharach explevisset annum septuagesimum.

Sed huic sententiæ adversatur, quod eodem cap. sequitur vers. 32. *Fuerunt autem dies Tarachi quinque & ducenti anni; mortuusque est Tharan in Haran.* Atqui cap. seq. vers. 4, legas, *Abram natus erat* LXXV *annos quando egressus est de Haran.*

Hos LXXV annos aufer de annis Tharachi CCV, residui sunt CXXX. Tot igitur annorum erat Tharach, cum Abram ei nasceretur. Et firmat quoque B. Lucas Act. VII. 4. ubi disertim ait, exisse demum, postquam pater mortuus esset.

At valde infirmum est argumentum, quando ex eo, quod Moses ait, Tharach fuisse annorum LXX, cum cœpit liberos gignere, colligunt Abrahamum, qui primò è tribus loco memoratur primo etiam loco, ac proinde anno patris septuagesimo, natum fuisse. Nec enim est Scripturæ insolens, ut in liberis referendis dignitatis potiùs, quàm naturæ sive temporis ordinem observet. Quod in Noachi etiam liberis factum videri, superiùs diximus. Ac in Thare liberis actum esse, Cajetani, & aliorum fuit opinio. Imò ex antiquioribus hæc sententia Procopii fuit, qui disertim dicit Abraham natum esse anno Tharæ non LXX, sed CXXX; Ac Mosen ejus primo loco meminisse, tanquam filiorum præcipui, & communis omnium Israëlitarum parentis.

Quod si Abraham non anno patris LXX, sed CXXX natus fuit, liquet sexaginta annis in æra mundi ab iis aberrari, qui septuagesimo Tharachi anno natum arbitrantur.

CAPUT VII.

De intervallo à nato Abrahamo, usque ad iter ejus ex Haran Mesopotamiæ. Hanc migrationem ex Haran in Palæstinam verum esse initium æræ Judaicæ: non vocationem ex Ur Chaldæorum, & promissiones primitus istic Abrahamo factas. Nec enim ejus rei tempus constare è Scripturis: sed constare de tempore migrationis ex Haran, à qua migratione, & Euphratis trajectum, Hebræi ipsum etiam nomen acceperint.

PORrò tam ii, qui Abrahamum anno patris LXX, quam qui CLXXX, natum arbitrantur, ab ejus ortu novum incipiunt intervallum: quod alii extendunt usque ad vocationem Abrahæ ex Ur Chaldæorum: alii usque ad migrationem ejus ex Haran. Mesopotamiæ in terram Palæstinam. Qui prius malunt, eo id faciunt,

faciunt, quia in Ur ei primo facta est promissio, quæ sæpius postea est repetita. Una promissionum fuit de donatione terræ Cananeæ. Genes. XII. 1. *Abi ad terram, quam ostendam tibi,* Altera erat de magna posteritate. Ut Genes. XII. 2: *Faciam te gentem magnam:* Et XIII. 16. *Ponam semen tuum sicut pulverem terræ.* Ac similiter XV. 5: ubi semen stellis comparatur. Hæc pollicitatio eò major, quia uxor esset sterilis.

Tertia est de benedictione multiplici, ac præcipuè nasciturì ex eo Messiæ. Ubi primum considerandum universè de benedictione multiplici: deinde particulatim de illa in Christo. Benedictio universè est tum animi, tum corporis, tum rerum externarum. Huc pertinet magnitudo nominis. Unde vers. 2: *Magnificabo nomen tuum.* De isto & cæteris magnitudinem benedictionis significat, quod non simpliciter dicit, *eris benedictus:* sed, *eris benedictio:* quod plus est, simileque ac si dicas, non modo humanus est, sed ipsa humanitas. Ut sententia sit, fore exemplum benedictionis: hoc est, ita Deum illi benedicturum, sive benefacturum, ut qui felicitatem summam precari alicui volet, is optare ei debeat felicitatem Abrahæ. Addit Deus non se modo ipsum Abraham velle beneficiis cumulare: sed etiam eos, qui Abrahamo amici fuerint: & contra malè ei facturum, qui nocuerint Abrahamo. Hæc universè de multiplici benedictione. Singularis verò illa benedictio in Christo: quod Abraham sit electus pater fidelium: qui beati sint futuri per ejus semen Jesum Christum. Atque huc pertinent verba illa vers. 3. *In te benedicentur omnes cognationes terræ.* Ubi *in te* valet *in semine tuo:* secundùm illud Genes. XXII. 18: *Benedicentur in semine tuoomnes gentes terræ.* Quid verò valeat *in semine tuo*, declarat hoc Apostoli ad Gal. III. 16. *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.*

Atque hujusmodi quidem fuerunt promissiones, quæ primo factæ sunt Abrahæ in Ur Chaldæorum. Sed eos probare non possum, qui propterea inde novum ordiuntur intervallum. Nec enim id tempus è Scripturis colligi possit, quandoquidem nusquam in iis legas, quoto illud Abrahami anno contigerit. Sed legitur, quando ex Haran Mesopotamiæ discesserit in Palæstinam: nam

nam disertim ait Moses Abrahamum tum fuisse annorum LXXV.

Interim argumentum moræ diuturnioris in Haran præbent illa Stephani Act. VII. v. 2. *Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ, cùm esset in Mesopotamia priusquam moraretur in Haran, & dixit ad illum, Exi,* &c. *Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.* Videmus, ut tempus in Haran, & morationem, & habitationem dicat. Et præit Moses Genes. XI. 31: *Tulit itaque Thare filium suum, & Loth —— & eduxit eos de Ur Chaldæorum, ut irent in terram Chanaan, veneruntque usque Haran, & habitarunt ibi.* Videmus hîc etiam habitationem vocari. Similiter Genes. XII. 5: *Tulitque Sarai uxorem suam, & Loth filium fratris sui, universámque substantiam, quam possederant, & animas, quas fecerant in Haran.* Pro eo, quod dicit *quam possederant*, Hebraice est אשר רכשו, à radice רכש, quæ significat, *acquirere*, vel *congerere* opes. Ut sententia sit, *opes, quas* sibi pepererant in Haran. At in illis acquirendis, morâ non dierum vel hebdomadum, imò nec anni unius sed complurium, opus fuit. Præsertim cùm etiam de aucta familia Lothi vel aliorum, qui comitarentur Abraham, ibidem addatur; *Et animas, quas fecerant in Haran.* Quibus tum pecudis incrementum signatur, tum vernarum; quales CCCXVIII illi, quos pugnaturus ad Lothum recipiendum armârat. Non quasi omnes, & mancipia ei illic nata; sed partim nata, partim emta. Duriùs verò Chaldæus paraphrastes, & Hebræi aliqui, exponunt de Hominibus ad Dei cultum perductis: etsi dubium non sit, quin in hoc quoque Abraham strenuè adlaborârit. Sic igitur colligo, Abraham plusculum, habitasse in Haran: cum tempus aliquot annorum requiratur ad hæc, ut illic dicatur moratus & habitasse, & opes auxisse, vernis etiam auctum, patrem quoque amisisse, ac demum post ejus exsequias in Canaan profectus. Objicitur tum promptam fuisse Abrahami obedientiam, ut post mandatum Dei, factamque promissionem, non tam diu fuerit in Haran commoraturus. Sed id planè nihil est: quia mandatum quidem habuit, ut exiret ex Chaldæa: sed non ut quamprimum in Chanaan contenderet: quæcumque in via caussa obstaret sontica,

qua-

qualis erat patris adversa valetudo: quæ & eum abstulit. Pietatis enim fuit non deserere patrem ætate confectâ, ac moribundum.

Prope omnium verò ea est sententia, spatium hoc fuisse annorum quinque: eoque fuisse Abrahamum LXX annorum, cum ex Ur Chaldæorum abiret. Sed non alio ea sententia nititur, quàm quod à promissione divinitus facta Abrahæ, usque ad legem latam, annos CCCCXXX numeret Apostolus ad Galatas cap. III. At, inquiunt ab egressu è Charan usque ad natum Isaac sunt anni — — — — — — — 25.

Inde ad natum Jacob anni — — — — 60.

Hinc ad ingressum Jacobi in Ægyptum — — 130.

Exinde ad egressum Israëlitarum ex Ægypto anni sunt --- 210.

Quomodo consiunt anni solum — 425.

Ut igitur fiant CCCCXXX, desiunt V: qui propterea adscribendi sunt commorationi in Haran. Sed, qui sic argumentantur, pro certo habent Israëlitas in Ægypto habitasse annis CCX: prout est in Seder Olam. At alii tribuunt huic habitationi annos CCCC, vel CCCCXXX. Et qui putant annorum fuisse non multo plurium, quàm CC; non tamen in eo consentiunt, fuisse id tempus annorum CCX: sed alii quinque annos, alii denos, superaddunt: quam rem expendemus cùm ad annos habitationis in Ægypto perventum erit. In hoc rei incerto putavi intervallum primum à nato Abrahamo non tam ad vocationem in Ur: quam excessum ex Haran, extendi oportere.

Colligam nunc omne id tempus, ex quo Therach pater fieri cœpit, usque dum Abraham ex Haran profectus fuit.

A tempore, quo Therach cœpit gignere, usque ad Abraham natum, ostendimus esse annos — — — 60.

Inde autem ab exitu Abrahæ ex Haran in Cananæam, ut clarè ait Moses anni sunt — — — 75.

Ut hinc consiant anni — 135.

Sed anni erunt CXXX, si velis desinere in promissione facta Abrahæ in Ur, & iis subscribere, qui inter promissionem in Ur,

& iter ex Haran, quinquennii ſtatuunt intervallum. Nobis ut dixi placet magis novam æram ordiri à migratione ex Haran. Cujus cauſſam åfferebamus eam, quod Scriptura non dicat, quamdiu Abraham habitârit in Haran: ſed dicat quando diſceſſerit ex Haran. Hoc ſanè ſatis cauſſæ eſt, cur inde ordiamur æram Judaicam, tanquam vero initio rerum Hebræarum: quod & nomen Hebræorum ab ea migratione datum non leviter fulcit. Nec enim Hebræi dicti quaſi Heberi filii, licet ea veterum quorundam opinio fuit: ſed ex eo quod Abram cognomen habuerit עברי ut videre eſt Geneſ. XIV. 13. ubi ut Salomon Jarki annotavit Abraham עברי dictus שבא מעבר הנהר *quia venerat è regione transfluvium.* Nempe עברי notat περάτην, ut LXX vertunt: hoc eſt tranſitorem, vel, ut Italica vetus tranſlatio habuit, transfluvialem, hoc eſt, tranſeuphratenſem. Ita Origenes: Περάτης ἑρμηνεύεται Ἀβραὰμ ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς Χαλδαίων χώρας εἰς τὴν Παλαιστίνην ἦλθεν, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν διαβάς· *Tranſitor vocatur Abram*, quia è Chaldæorum regione *in Palæſtinam venit, cum tranſiiſſet fluvium Euphratem.* Euſebius ſive Syncellus ex Euſebio: Ἔνθεν ἄρχεται τῶν Ἑβραίων ἡ προσωνυμία. Ἑβραῖοι γὰρ οἱ περάται ἑρμηνεύονται διαπεράσαντος Εὐφράτην Ἀβραάμ, καὶ οὐχ, ὡς οἴονταί τινες ἀπὸ Ἔβερ τοῦ προειρημένου. *Inde cæpit Hebræorum appellatio. Hebræi enim dicti ſunt tranſitores, ex quo Abram tranſiit Euphraten, non verò, ut aliqui putant, ab Hebero prædicto.* Similiter Theodoretus in Geneſ. quæſt. LX. Diodorus in eo ſolum receſſit, quod ſcripſerit ſic dictum, quia tranſierit Jordanem. Sed potior aliorum auctoritas. Quam & B. Auguſtinus firmat in Geneſ. quæſt. XXIX: *Transfluvialem*, inquit, *Abraham appellatum etiam Græca exemplaria ſatis indicant: ſed cur ita appellatus ſit, hæc videtur cauſſa, quod ex Meſopotamia veniens, tranſito flumine Euphrate, ſedes conſtituit in terra Chanaan, & transfluvialis appellatus eſt ex ea regione unde venerat. Unde Jeſus Nave dixit ad Iſraëlitas: Quid vultis ſervire diis Patrum veſtrorum, qui ſicut transflumen?*

CAPUT

CAPUT VIII.

De summa annorum ab initio diluvii usque ad migrationem Abrahami ex Haran.

TAndem etiam summam adferemus annorum omnium, quos particulatim memoravimus à diluvio inchoato usque ac migrationem Abrahæ ex Haran: idque secundum codices Hebræos, Samaritanos, & Græcos.

Ab initio diluvii usque ad natum Arphaxat anni sunt	HEBRÆIS.	SAMARITANIS.	GRÆCIS.
	2.	2.	2.
* Inde usque ad natum Salam	35.	135.	265.
Hinc usque ad Heber	30.	130.	130.
Ad Phaleg	34.	134.	134.
Ad Reu	30.	130.	134.
Ad Sagur	32.	132.	132.
Ad Nachor	30.	130.	130.
Ad Thare	29.	79.	179.
Ad Abraham ex hypothesi eorum qui Abrahamum Tharachi filium fuisse natu maximum arbitrantur	70	70.	70.
Inde usque ad migrationem ex Haran	75.	75.	75.
Summa	367.	1017.	1251.

* Nempe ob insertũ Cainan: qui natus dicitur anno Arphacsadi 130: ac Salam genuisse anno suo 135. Qui junctim efficiunt annos 265.

Atque

Atque hæc, ut dixi, ſecundùm eos, qui putant Abrahamum filium fuiſſe Tarachi natu maximum. Sin natus fuerit anno patris non LXX, ſed CXXX, quam veriorem ſententiam putamus: ſexaginta annos addi ſingulis numeris oportebit. Ita intervallum à diluvii initio uſque ad migrationem Abrahæ ex Haran annorum fuerit Hebræis — 427. — Samaritis 1077. Græc. 1311. Utcunque numeres, Samaritani codices Hebræos exſuperant annis 650: Græci Samaritanos annis 234: Hebræos verò annis 884.

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM SEXTA,

Quæ eſt

DE TEMPORE A MIGRATIONE ABRAHÆ EX HARAN MESOPOTAMIÆ, USQUE AD INGRESSUM ISRAELITARUM IN ÆGYPTUM.

CAPUT I.

DE TEMPORE A MIGRATIONE ABRAHÆ EX MESOPOTAMIA USQUE AD NATUM ISAACUM, ET INDE USQUE AD NATUM JACOB.

NOva nunc ſequitur periodus; cujus initium eſt ab eo tempore, quo Abraham, trajecto Euphrate, profectus eſt in Cananæam: unde incipiunt res Hebrææ, ſicut diximus. Hoc tempus, pro vario regimine, in partes quinque ſuperiùs *a* dividebamus. Primam partem extendamus uſque ad gubernationem Moſis. Id tempus diſtribuitur in illud, quo habitavere in Cananæa, & alterum, quo commorati in Ægypto. Priori gubernatio penes Patriarchas fuit. Poſteriori ſumma poteſtas, fuit Reges Ægy-

a *Diſſertationis primæ cap. poſtremo.*

Ægyptias: qua diu leniter usi, tandem vero in tyrannidem vertit. Prius igitur agendum de intervallo ab egressu Abrahæ ex Haran ad ingressum Jacobi in Ægyptum. Quod tempus est tripartitum. Primum est ab egressu ex Haran usque ad natum Isaacum. Inde ab nato Isaaco, usque ad natum Jacobum. Hinc à nato Jacob usque ingressum ejus in Ægyptum.

Quod ad primum intervallum, id hoc pacto cognoscimus. Cùm Abraham, ut vidimus, fuerit LXXV annorum, cùm exiret ex Haran: & ut est Genes. XXI. 5. centenarius genuerit Isaacum, omnino ab egressu ex Haran usque ad natum Isaac anni sunt XXV. Solùm in controversia est, utrum Abrahamus filio suo auctus sit anno ætatis suæ centesimo inchoato, an exacto. Pro priori sententia est, hoc Genes. XVII. 1: *Postquam verò XCIX annorum esse cœperat* (Abraham) *apparuit ei Dominus* &c. Ac vers. 21. *Pactum verò meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.* Ex his consequi videtur, Abrahamo promissum fuisse filium cœpto anno XCIX: cœpto autem C fuisse editum in lucem. Ac eadem firmari videntur cap. seq. vers. 10. 14. & cap. XXI. 2.

Sed exacto centesimo natum esse, videtur colligi ex his verbis cap. XVII. 17. *Putasne centenario nascetur filius?* Et XXI. 5: *Abraham autem erat centum annorum, quando natus fuit ei Isaac filius.* Itaque & completos annos C intelligit Eusebius in Chronicis. Eumque sequuntur Isidorus in Chronol. item Beda lib. de VI æt. mundi, Nicephorus in Chronolog. ut Marianum Scotum, & alios mittam. Verisimilius tamen est Isaacum Abrahamo natum, cum annum ageret centesimum. Sæpe enim numerus rotundus ponitur pro non rotundo: at non contrà. Nec tamen de eo controversari animus: quia existimo, quod uno loco effertur numero rotundo, licet pusillum desit, alibi compensari alio numero rotundo, ubi aliquid supersit.

Porrò intervallum ab Isaaco nato usque ad natum Jacobum, cognoscimus ex Genes. XXV. 26. ubi natus dicitur, cum parens annorum foret LX. A profectione igitur Abrahæ ex Haran ad natum Jacobum anni sunt LXXXV: ab nato Abrahamo CLXXXV.

CAPUT II.

DE TEMPORE, QUO JACOB VIXIT IN CANANÆA.

HÆc dicta sunto de intervallo à profectione Abrahami in Cananæam usque ad natum Jacobum. Nunc particulatim loquar de temporibus Jacobi, antequam iret in Ægyptum. Id tempus in partes tres partimur. Primum est quo cum parentibus vixit. Alterum, quo Labani servivit. Tertium quo è Mesopotamia reversus in Cananæa egit, donec iret in Ægyptum. Quod ad primum attinet, apud parentes annos explevit LXXVII. Quod sic adstruitur. Cùm se Pharaoni sisteret annorum erat CXXX. Hinc auferamus annos LIII, qui sunt interjecti inter illud in Mesopotamiam iter, & illud in Ægyptum; residui sunt LXXVII. Tot igitur annorum erat, priusquam ad Labanum proficisceretur. Porro quod dixi de annis LIII, sic comprobatur.

Labano servivit pro duabus filiabus annis ———— 14.
Eorum extremo, vel ineunte sequenti, natus est Josephus.
Venditus est autem, cum annos esset natus ———— 17.
At principatum Ægypti consecutus, post annos —— 13.
Quippe tum XXX annorum erat.
Hinc ad Jacobi adventum sunt anni ———— 9.

Summa est annorum — 53.

Atqui tum Jacob erat annorum CXXX. Unde ablatis annis hisce LIII, consequitur priusquam in Mesopotamiam abiret, fuisse annorum LXXVII. Atque hæc de primo tempore.

Nunc videamus de secundo, quo apud Labanem servivit. Omne id tempus annorum fuit, XX: ut est Genes. XXXI. 38. Horum VII servivit pro Lia, totidem pro Rachel, VI pro pecudibus. Primo igitur septennio sine uxore fuit. Hoc spatio expleto, data ei Lia, & mox Rachel, annum agenti LXXXV.

De liberis altero hoc servitutis septennio natis agit Moses Genes. XXX: item Eusebius lib. IX Præparationis Euangelicæ cap. XXI. Temporaque magis definit, quàm fecerat Moses; idque secutus Alexandrum Polyhistorem, uti ille Demetrium. Sed quibusdam locis hi ex Mose sunt castigandi; ut mox parebit.

Jacobo

Jacobo annos nato LXXXV, servitutis anno VIII, mense decimo nascitur Ruben.

Anno ætatis LXXXVI, servitutis IX, mense octavo nascitur Simeo.

Anno Æt. LXXXVII, servitutis X, mense VI, nascitur Levi.

An. Æt. LXXXVIII, servitutis XI, mense IV nascitur Juda. Atque hi quatuor nati fuere è Lia, priusquam aliunde Jacobo proles foret.

Ejusdem verò anni mense V ex Bala, Rachelis ancilla, nascitur Dan: pro quo male dicit Demetrius tum conceptum Naphthalim è Zilpa: de Dan verò omittit.

Anno Æt: LXXXIX, servitutis XII, mense II, ex eadem Bala sive Billa nascitur Naphthali. Malè & hic Demetrius ait è Zilpa natum Gath.

Ejusdem anni XII mense XII è Balla Aser natus dicitur à Demetrio. Sed natus è Zilpa, eoque nativitas ejus rectius refertur ad annum recentem.

Anno Æt. XC, servitutis XIII, è Zilpa natus est Aser. Eodemque anno Lia duos peperit filios: ineunte anno Issachar: exeunte Zabulon. Demetrius tamen anni XIII mense X natum ait Issachar: sed Zabulon anni seq. mense VIII.

Anno Æt. XCI, servitutis XIV, Lia parit filiam Dinam. Ac eodem fere tempore Josephus nascitur è Rachele: nempe XIV anni mense VIII, secundùm Demetrium. Sed initio is anni sequentis potiùs videtur natus: ut mox planius fiet.

Anno ætatis XCII, altero servitutis septennio expleto Jacobus videtur auctus esse Josepho. Hoc ex eo colligo, quod cùm pater esset annorum CXXX, ille erat annorum XXXIX: ut ex Mose inferiùs diducam. At ab annis CXXX abstrahe XXXIX, remanent XCI; sive ad annos XCI adde XXXIX conficiunt CXXX.

Eodem anno XCII Jacob cum Labane novum init pactum de pecudibus: ut est Genes. XXX. 29. & seqq. Id sexennium duravit. Atque ita confiunt XX anni servitutis.

Sequitur tertia pars ætatis Jacobi, quam egressus è Mesopotamia in Cananæa transegit.

Anno ætatis XCVIII, ignaro avunculo, eodemque socero, Labane, postquam cum eo vixisset annis XX, ut diximus è Genes. XXXI. 38. fugit è Mesopotamia una cum duabus uxoribus, ac denis liberis, quorum minimus Josephus jam sexennis erat. Primò autem venit in Sucoth: ubi & domum, sibi, & pecudibus caulas sive septa exstruxit: ut est Gen. XXXIII. 17. Deinde profectus in Sichem, ubi ab Hamor, patre Sichem, agrum sibi emit centum agnis: ut est ibidem vers. 18. 19.

Quamquam autem constet è Scripturis prius habitasse in Sucoth: postea autem, transito Jordanem, sedem fixisse in Salem Sichimorum: utro tamen loco diutius habitârit, ex Scripturis statui nequit. Ut neque ex Demetrio, & Alexandro Polyhistore: qui, Eusebio *a* teste, ajunt, decennio habitasse in Sochot: de Sichem tacent, credo quia non diu habitaverit in Sichem. Et hæc quoque Abulensis suspicio fuit, quia Dina non multo postquam in Sichem ventum, videtur rapta esse. Quod colligere licet ex sermone, quem Emor Sichimorum princeps habuit ad populum: ubi sic de iis loquitur, tanquam qui nuper advenissent. Et probabile est eo Dinam egressam ad conspiciendas ejus terræ mulieres, quia omnia ei illis in locis nova forent. Quare non, ut aliqui, (in his Petavius) biennio in Sucoth; octennio in Sichem; sed potius octennio in Sucoth, biennio in Sichem, habitâsse existimem. Sed nolim de eo contendere, quia seu hoc, seu illud dicas, cum Demetrio, & Alexandro decennii fuerit intervallum.

a *Lib. 9. Præparat. Euangel.*

In hujus decennii fine rapta est Dina, Iacobi filia. Quo tempore annum agebat XVI. Nam pauxillo nata erat ante Iosephum, & fortasse eodem anno: ut cognoscere est ex Genes. XXX. 21. 22. 23. 24. Mox à raptu Dinæ fratres ejus sese ulti sunt de Sichemitis. Quæ vindicta valde sollicitum habuit Iacobum: donec à Deo jussus est in Bethel abire: ubi ab omni familia exegit falsorum Deorum simulachra, eaque sub terebintho, sive quercu ad Sichem defodit: altare etiam Deo ibidem constituit. Mortuaque tum Debora, nutrix Rebeccæ, ac ibidem sepulta. Hinc è Bethel profectus in Ephrath: unde non totis aberat mille passibus, cùm, Iacobo jam annum agente CVII, nascitur ex Rachele Benjamin: paullo verò post partum mater est exstincta.

Atque

Atque hæc optimè conveniunt cum iis, quæ ex Demetrio, & Alexandro Polyhistore tradit Eusebius lib. IX cap. XXI; ubi dicitur, Rachel cum marito nupta fuisse annis XXIII. Nempe à connubio, quod initum postquam Iacob septennis serviisset egit in Mesopotamia apud parentem Labanem annis XIII: ac decennio deinde in Sucoth, & Sichem. Cumque paullo ante obierit Dina, liquet eam, ut dicebamus, annum egisse XV, aut XVI: ut jam matura viro fuerit. Iosephus quoque, moriente Rachel, annum agebat XV, vel XVI. Eoque annis totidem exsuperabat fratrem Benjaminum; Unde lucis aliquid accedit iis quæ deinceps dicentur de annis, habitationis Israëliticæ in Ægypto. Nec enim levis est, quæstio, quomodo Benjamin, in Ægyptum proficiscens decem liberorum pater fuisse dicatur Genes. XLVI. 21. Nam si vera sunt, quæ de annis Rachaelis retulimus; solùm tum annum egerit XXIV. At notum, quam tardè iis temporibus uxores ducere soleant. De hoc igitur suo loco dicemus.

Anno Iacobi CIX, ex quo è Mesopotamia jam annis erat egressus XI, venditur à fratribus Iosephus annos natus XVII, hoc est, fluente anno ejus XVIII: ut cognoscimus ex Genes. XXXVII. 2. Ubi tamen in vulgato interprete Latino Iosephus dicitur natus fuisse annos XVI. Sed XVII est in Hebræo, Græco, Chaldæo, etiam Flavio Iosepho. Credo Latinus codice usus fuit Hebræo, ubi in numero erat peccatum: vel aberravit manus librarii. Nam cur in interpretem ipsum culpam conferamus? Nihil erat caussæ cur exprimere nollet numerum, quem reperiisset. Ovidii illud notum: — *Nec erat cur fallere vellent.* Iosepho annos XVII nato, Benjamin agebat secundum.

Anno Iacobi CXXII, sive exacto Iosephi XXX, Ioseph à Pharaone evehitur ad principatum: ut constat ex Genes. XLV. 6.

Anno Jacobi CXXX exacto, Josepho autem annum agente XL, venit Jacobus in Ægyptum. Nam ipse se Regi Pharaoni ait esse annos natum CXXX: ut est Genes. XLVII. 9. At Josephus cum ad principatum est evectus, erat annos natus XXX: ut est Gen. XLI. 46. Inter utrumque tempus intercessere anni IX,

ſeptennium fertilitatis, & biennium ſterilitatis: ut liquet ex ſermone Joſephi ad fratres Geneſ. XLV. 6.

Ab egreſſu igitur Abrahami ex Haran, uſque ad Iacobi deſcenſum in Ægyptum, ſunt anni CCXV. Quod ſic comprobatur.

Ab egreſſu ex Haran, uſque dum Iſaacus eſt natus, ſunt anni	25.
Inde ad natum Iacobum	60.
Uſque ad profectionem in Ægyptum	130.
	215.

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM SEPTIMA,

Quæ eſt

DE TEMPORE HABITATIONIS ISRAELITICÆ IN ÆGYPTO.

CAPUT I.

Acceditur ad tempus Iſraëlitica habitationis in Ægypto. Ac, poſt expoſitum hanc quaeſtionem tractandi modum, expenduntur ea Scriptura teſtimonia, quibus ſe tuentur, qui in ea tradunt annis eſſe habitatum CCCC, *vel* CCCCXXX.

HAbemus de annis ab Abrahæ ex Haran egreſſu in terram Canaan, uſque ad Iacobi ex Canaan deſcenſu in Ægyptum. Nunc aggredior dicere de habitatione Iſraëlitarum in Ægypto, quæſtione perardua, & in qua, jam ab antiquis temporibus, variè ſe torſerint doctiſſimorum hominum ingenia, ac noſtro adhuc ſeculo

feculo in varias fcindantur opiniones. Eò juftior nobis venia erit, fi non examuffim iis fatisfaciamus, quibus aliud, quàm nobis videtur. Præfertim cùm non fit controverfia de re fidei, fed quæ folùm pertineat ad temporum doctrinam: nec agatur de veritate Scripturæ; fed quâ ratione, quæ in iis pugnare inter fe videntur, faciliùs poffint conciliari. Id verò perfpicere, quam fit difficile, B. Hieronymus non ignoravit: ut qui de eo fic fcribat in cap. III. ad Galat: *Videndum, utrùm verè* (anni) CCCCXXX *fint, & quomodo Deus in libro Genefis* a, *polliceatur Abrahæ, quòd poft* CCCC *annos de terra fervitutis filii ejus exituri fint. Non enim parva res eft, & à multis quæfita, nefcio an ab aliquo fit inventa.* Terrere fuo fe pede metientem ab hac difquifitione poterat, quòd tam eruditus, ac lectionis prope infinitæ Theologus vetus, omnino ambigat, an quifquam ad id ufq; temporis, videlicet totis tribus ab Apoftolorum ætate feculis, Gordium illum nodum folviffet. Sed enim mihi in mentem veniebat, tot jam feculis, ac imprimis proximo, à variis adeò, ingenio ac doctrinâ pollentibus viris etiam effe quæftionem tractatam, ut dubitari non poffit, quin eorum complures, fi non id, quod res eft, viderint, faltem interea aliquid, imò multum potiùs contulerint ad facilius deinceps cognofcendam ejus rei veritatem. Quamobrem, eorum, ut confido, laboribus adjutus, non defugiam exigui ingenii noftri cymbam huic mari committere, fpe aliquid expifcandi, quod magis animum expleat amantibus veri.

a Cap. 15.

Ac primùm quidem illud convenit, duas effe principes opiniones. Quarum prior eft, intervallum annorum ab ingreffu Ifraëlitarum in Ægyptum, ufque ad exitum, effe annorum quadringentorum, vel amplius. Altera autem eft, intervallum id annorum effe paullo plus, quàm ducentorum, fummum quidem effe CCXX. Quæ fententia fit noftra, non continuo exponam; fed producam in aciem potiffima utriufque partis argumenta: & faciam id aliter, quam fieri folet à multis, qui fic referunt argumenta aliena, non ut memorat pars adverfa, fed ut referri ipfis expediret ad faciliorem victoriam. Qui mos imprimis obtinet apud Oratores. Mihi animus eft nihil partium ftudiis dare: fed litare utrobique candori. Itaque pro parte utraque adducam non modò quæ dicuntur ab aliis, fed etiam, quæ dici poffe arbitrabor.

Non

Non semper igitur pugnabo, ut pugnavere, sed ut fortius pugnari posse existimo. Quomodo futurum censeo, ut, me etiam non ferente judicium, ex hujusmodi conflictu, homini ingenioso ac cordato faciliùs eluceat veritas.

In utraque verò sententia tria hæc exsequar. Primùm eam, de qua agam, adstruam sententiam; videlicet prius priorem, posterius posteriorem. Hoc Græci κατασκευὴν, Latini *confirmationem* vocant. Deinde adversantem sententiam destruam: quod Græcis est ἀνασκευὴ, item ἔλεγχος, & ἀντισυλλογισμὸς, Latinis *destructio*. Postremo adversæ sententiæ argumenta occurram, ac rationem ostendam, qua nodus exsolvi vel soleat, vel debeat. Græci ἔνστασιν, ac λύσιν appellant.

Ad κατασκευὴν prioris sententiæ pertinent loca omnia, quibus dicitur Israëlitas in Ægypto fuisse annis CCCC, vel CCCCXXX. Ut Genes. cap. XV. 13. 14. 15. 16: *Dictumque est ad eum* (Abraham) *Scito prænoscens, quòd peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subjicient eos servituti, & affligent,* CCCC *annis. Verumtamen gentem, cui servituri sunt ego judicabo: & posthæc egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autem quartâ revertentur huc. Necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum, usque ad præsens tempus.* Sic non loca modo, sed etiam annorum numerum expresserunt omnes Hebræi codices, item Onkelos, & LXX, ut de errore librarii suspicio, nequeat oboriri. Quare solum hoc curandum, ne vel loca, vel tempora, quæ Moses distinxit, confundamus. Clarè enim videmus, meminisse duplicis terræ: unius in qua viveret Abraham, quæ erat Cananæa: alterius peregrinæ, quæ erat Ægyptus. Utraque conjungitur, cum ait, *Huc revertentur.* Hoc est, ex peregrina, in non peregrinam: ex Ægypto in eam, ubi sedem ac domicilium habes. Apertè etiam tria tempora distinguit: illud quo vivent in terra peregrina, ubi etiam futurum ait ut serviant, & affligantur: atque hoc tempus fore ait annorum CCCC. Alterum, quo redibunt feliciter in terram patriam. Nempe postquam quadringentis illic annis habitarint. Tertium tempus est, quod præcedet peregrinationem ac servitutem: quando dicit, non visurum hæc Abrahamum, sed tranquillè suum obiturum diem. Ut

duplex

duplex solatium afferatur Mosi: unum quod in diebus ejus nihil triste ejusmodi continget ei, vel semini ejus. Alterum, quod Deus, qui prædicit hæc mala ejus semini, etiam liberationem ab iis, ac reductionem in terram Cananæam, polliceatur ei ac semini illius. Exponit etiam Deus caussam, cur tam longo tempore passurus sit, ut Amorrhæi, & alii inhabitent terram Canaan semini ejus promissam. Ait in caussa esse, quòd tanta sit suâ lenitas, ut necdum velit visitare peccata Amorrhæorum; ac tum demum id agere cogitet, ubi illi implerint peccatorum mensuram. Fortasse etiam hunc numerum significat, quando addit, redituros in Cananæam, sibi promissam, generatione quartâ, videlicet exactâ: ut sæpe in numero annorum loquitur Scriptura. Sic generationes IV notent totidem secula: quomodo γενεὰς voce etiam utuntur Græci: ut quando Nestor tertiam dictus vivere γενεὰν, ubi secundum historiam quidem, γενεὰ solum XXX, vel XXXIII notabat annos: verum Poëtis, ob vocis ambiguitatem, occasio præbita est, fingendi cum tertio demum seculo decessisse: unde *trisecli senex* dictus, & ipse apud Ovidium ait:

Vixi bis centum, nunc tertia vivitur ætas.

Sed de istiusmodi usu ejus vocabuli non multum contendero, quia & aliter ille locus Mosis accipi potest: ut postea ostendam videlicet in eo nunc solum vis argumenti collocatur, quod semen Abrahæ post mortem ejus (imo & Isaaci, addo & exactam prope omnem Jacobi ætatem, quod reticere tum Deus voluit) in Ægypto sit peregrinaturum annis CCCC. Paullùm figamus animum in verba Dei. Dicit *Peregrinum erit* SEMEN TUUM. At aliud Abraham ipse, aliud semen Abrahæ: ut verba illa, ex vi propria potiùs excludant quàm includant Abrahamum. Et quomodo referantur ad Isaacum, cùm ille nunquam excesserit Cananæa? Sequitur, IN TERRA NON SUA. Ubi tacitè opponi videntur terra Cananæa, & Ægyptiaca: nempe ut Cananæa intelligatur SUA; Ægyptus, non sua. Et quàm durè Abraham, Isaac, Jacob tanto spatio serviisse in Canaan dicantur, qui fuerint principes terræ, cumque principum aliis fœdera contraxerint? Denique non dicitur Ægyptiaca peregrinatio, ac servitus, futura annorum CCX, vel CCXV, vel CCXX; sed CCCC: puta ad servitutis annos additis annis reliquæ peregrinationis in

K Ægypto.

Ægypto. Nec enim omni eo tempore ſervierunt: ſed bene habiti ſunt octoginta illis annis, quibus in Ægypto poteſtas penes Joſephum fuit.

Nec alitèr hunc locum cœpit hiſtoria Judithæ cap. v. *Cùm operuiſſet omnem terram fames, deſcenderunt in Ægyptum, illicque per* cccc *annos ſic multiplicati ſunt, ut dinumerari eorum non poſſet exercitus.* Clarè ait, per annos cccc ſemen multiplicatum in Ægypto, quod temere dicatur, niſi tot annis fuerint, in Ægypto.

Quid quòd & Stephanus eundem ſtatuat numerum? Nam Act. vii. 6. 7. ait: *Locutus eſt autem ei* (Abrahamo) *Deus quia erit ſemen ejus accola in terra aliena & ſervituti eos ſubjicient, & malè tractabunt eos annis* cccc: *& gentem cui ſervierunt, judicabo ego, dixit Dominus, & poſt hæc exibunt, & ſervient mihi in loco iſto.* Satis liquet, hæc verba eſſe expreſſa ex Geneſ. xv. Ubi itidem attendere oportet locum, unde exituri, & illum, quo ituri. Ille *aliena terra* vocatur; alter dicitur locus, in quo tum viveret Abraham. Priorem dicuntur incolituri eſſe annis cccc. Ut non videatur intelligi poſſe Cananæa, in qua tum Abrahamus vivebat, & quò Iſraëlitæ reverſuri dicuntur. Porro hic quoque videmus, non dici ſerrituros annis cccc: ſed incolas terræ alienæ fore annis cccc: & intra hoc tempus, nempe parte quadam ejus temporis, duriſſimam ſervituros ſervitutem.

Etiam hic numerus apertiſſimè colligitur ex Act. cap. xiii. 16. 17. 18. 19. 20: *Surgens autem Paulus, manu ſilentio indicto*, ait: *Viri Iſraëlitæ, & qui timetis Deum, audite. Deus plebis Iſraël elegit patres noſtros, & plebem exaltavit, cùm eſſent incolæ in terra Ægypti, & in brachio excelſo eduxit ex ea: & per* xl *annorum tempus mores eorum ſuſtinuit in deſerto. Et deſtruens* vii *gentes in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum, quaſi poſt* ccccl *annos: & poſt hæc dedit judices uſque ad Samuelem Prophetam.* Ubi quatuor Iſraëlitarum tempora memorantur; unum in Ægypto, alterum in deſerto, tertium uſque ad diviſionem terræ Cananææ, quartum poſtea conſecutum uſque ad Samuelem. Poſtremum non eſt hujus loci: quia ſolùm dicitur trium priorum intervallum eſſe annorum, quaſi ccccl. Unde ſic colligitur: cum annis xl Iſraëlitæ fuerint in deſerto, & ab ingreſſu

ingreſſu in terram Canaan ſexto demum anno terræ fuerit diviſio, ac γεωργία: ut reſultent anni quaſi CCCCL, annos requiri circiter CCCC, quibus Iſraëlitæ fuerint in Ægypto. Iuſto numero ſint anni CCCCXLVI. Sed rotundo optimè quaſi CCCCL dicuntur. Imò juſtus quoque numerus ſit, ſi aliquot annis diutiùs fuerint in Ægypto: de quo poſtea dicemus.

Hactenus expendimus ea Scripturæ loca, quibus Scriptura dicit, annis quadringentis fuiſſe Iſraëlitas in Ægypto. Quæ valde videntur adverſari omnibus iis, qui, ut ſecunda fert opinio, ſummùm, CCXV, vel CCXX annis in Ægypto verſatos putant. At magis etiam repugnare videntur loca illa, quibus dicuntur in ea fuiſſe annis CCCCXXX. Exodi cap. XII. 40. 41: *Habitatio autem filiorum Iſraël, qua manſerunt in Ægypto, fuit* CCCCXXX; *quibus expletis, eodem die egreſſus eſt omnis exercitus Domini de terra Ægypti.* Quæ verba eo magis in conſiderationem veniunt, quia, ſi uſpiam exprimi clarè conveniebat, quot annis Iſraëlitæ in Ægypto fuiſſent, ſane id hic, ut proprio loco, fieri debuit. Fusè enim eo libro deſcribitur eductio Iſraëlitarum ex Ægypto: imò apud Græcos, & Latinos, libro inde *Exodi* nomen datum fuit. Ut omnino ſatius videatur, quæ alibi obiter vel brevius dicuntur, ex hoc loco declarare, quàm velle interpretari hic dicta ex iis, quæ alibi verbo ſolum attinguntur.

Nec quia Scriptura hoc loco numerat annos CCCCXXX, quæ alibi, ut vidimus, ſolùm ponit CCCC, eo pugnare eam ſecum putandum. Nam ex hypotheſi ea, quod minimum CCCC annis habitatum ſit in Ægypto, facile ſit cum eo conciliare illud de annis CCCCXXX. Ut ſi dicamus, majori hoc numero ſignari numerum integrum; minori rotundum, quo κατὰ συνεκδοχὴν ſæpe gaudet Scriptura. Eſt interim & alias conciliandus modus, & judicio meo, convenientior. Sed eum exponam demum, ubi univerſa propoſuero, quæ pro prima, ſecundaque opinione ſoleant adferri.

CAPUT II.

Quibus Scriptura verbis ab iis, qui secundam opinionem tuentur, probari soleat, non ultra CCXX *annos, imò paucioribus potiùs annis, esse ab Israëlitis habitatum in Ægypto.*

VIdimus quibus Scripturæ testimoniis nitantur, qui censent ab Israëlitis in Ægypto habitatum esse annis CCCC, vel amplius. Nunc venio ad eorum opinionem, qui annis solùm CCXX, vel etiam paucioribus, incoluisse Ægyptum putant. Pro fundamento omnibus iis sunt verba Apostoli ad Galat. cap. III. vers. 16. 17. *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit; Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno, Et semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico testamentum confirmatum à Deo, quæ post* CCCCXXX *annos facta, est lex, non irritum facit, ad evacuandam promissionem.* Hîc jubent considerare, tum initium, tum finem intervalli ejus, quod dicitur fuisse annorum CCCCCXXX. Initium ajunt duci à promissione Abrahæ facta; finem statui in lege lata. Lex verò promulgata est in monte Sinai, tertio mense, ex quo exierunt ex Ægypto. At, inquiunt, à promissione facta ad ingressum in Ægyptum, sunt anni CC, ac præterea (nec enim de eo inter se conveniunt) vel XX, vel XV, vel X. Ac quibus isthoc de XX annis placet, ii hunc in modum opinionem eam tuentur.

Abraham promissionem accepit in Ur Chaldæorum annos natus LXX: ut quidem Hebræi ajunt; nempe quinquennio priusquam decederet ex Haran; quo tempore annorum erat LXXV, ut est Genes. XII. 4.

At Isaaco auctus est post annos ———————— 30.
Nam centenarium fuisse legimus Genes. XVII. 17. & XXI. 5.

Isaac, cum Jacobum gigneret annos erat natus ——— 60.
ut est Genes. XXV. 26.

Jacob cum in Ægyptum descenderet, fuit annorum —— 130.
sicut ipse Pharaoni ait Genes. XLVII. 9.

Summa est — 220.

Ablatis

Ablatis his annis à CCCCXXX, ſuperſunt anni ——— 210.

Hinc conſequi volunt tot annis fuiſſe Iſraëlitas in Ægypto. Utrumque autem tempus ab Apoſtolo comprehendi.

Alii, quia Scriptura non dicit, quanto antè Abraham promiſſionem acceperit, quàm ex Haran abiret, eò malunt ordiri ab anno ætatis LXXV. Quomodo ab itinere Abrahæ ex Haran in Cananæam, uſque ad iter Jacobi in Ægyptum, anni erunt CCXV. Unde colligunt, totidem eſſe annos innumerandos uſque ad exitum ex Ægypto: ut ſic reſultent anni CCCCXXX.

Denique nonnulli jubent conſiderare, quòd initium ſumatur non tam à facta primitus promiſſione, quàm à διαθήκῃ προκεκυρωμένῃ, ſive fœdere antea ſancito: prius autem tempus negant ſciri: poſterius ex Geneſ. XV conſtare: inde enim colligi, contigiſſe id fœdus anno decimo, ex quo fuiſſet in Cananæa: ac proinde id factum eſſe anno ætatis Abrahæ LXXXV, annis quindecim ante natum Iſaac: quomodo ad ingreſſum Iſraëlitarum in Ægyptum anni ſolum ſint CCX: Iſraëlitæ autem in Ægypto annis fuerint CCXX.

CAPUT III.

Ut è ſtupenda multiplicatione Iſraëlitarum in Ægypto argumentum peti ſoleat adverſus eos, qui ſummùm CCXX *annis in ea ab Iſraëlitis eſſe habitatum cenſuerunt.*

HActenus κατασκευαστικῶς vidimus, quo pacto Scripturæ verbis cauſſam ſuam adſtruant, tum qui in Ægypto habitatum ab Iſraëlitis putant annis minimùm quadringentis; tum qui in ea fuiſſe arbitrantur annis ſummùm ducentis, & viginti. Nunc ἀνασκευαστικῶς idem argumentum tractabo. Ac priùs referam, quo argumento prioris ſententiæ defenſores deſtruere conentur poſteriorem opinionem. Deinde quomodo patroni poſterioris opinionis priorem deſtruere ſententiam adlaborent. Prioris opinionis auctores argumentum petunt à multiplicatione ſtirpis Iſraëliticæ in Ægypto.

 Nam

Nam cum Iſraëlitæ ex Ægypto exierunt, fuere ſexcenta armatorum millia. Nec in numerum eum venere pueri, aut mulieres, fortaſſe nec calones, vel lixæ, ſed ſolùm illi, qui propriè militum loco poterant cenſeri. Atqui in Ægyptum, quæ ingrederentur ſolùm LXX animæ fuerunt; & ſubſtitere in ea, tantummodo ad quartam generationem. Sic Levi ingreſſus, qui Cahad genuit, ut ille Amram, hic Moſen, qui & egreſſus. Negant igitur ſine miraculo ex tam paucis, tam exiguo tempore, tantum gigni numerum potuiſſe.

CAPUT IV.

Ut ſecundæ ſententiæ patroni argumento eo, quod Iſraëlitæ quatuor ſolum generationis fuerint in Ægypto refellere ſoleant illos, qui quadringentis, vel pluribus annis ab iis in hac eſſe habitatum exiſtimant.

SEquitur, ut commemorem argumentum, quo, qui annis ſolùm CCXV, vel circiter, in Ægypto habitatum putant, confutari eorum opinionem arbitrantur, qui in ea habitatum dicunt annis CCCC, vel etiam ultra. Horum argumentum petitur à paucitate generationum in Ægypto, quæ tanto annorum numero repugnat. Nam, inquiunt, omne id ævum, quo fuere in Ægypto, tranſactum eſt ſub hiſce quatuor; Levi; ejus filio, Cahad; nepote Amram; & pronepote Aaron.

Atqui Levi vivit ſolum annos ———— 137.
ut eſt Exodi VI. 16.

Filius ejus Cahad ———— 133.
ut eſt ibidem verſ. 18.

Cahadi autem filius Amram ———— 137.
ut legas verſ. 20.

Amrami verò filius Aaron, cum triennio natus ſit ante Moſem ac ante eum uno anno obierit, Moſes autem deceſſerit annos natus CXX, moriens annorum ſolum fuit — 122.
quod colligere eſt partim ex Exod. VII. 7. partim ex Num. XXXIII. 38.

Summa eſt annorum —— 529.

Pri-

Primum hinc jubent auferre XXXIX annos, quibus Aaron in deserto fuit; tum XLVII, quos Levi habuit, priusquam ingrederetur Ægyptum. His ablatis ajunt solùm annos superfore CCCCXLIII. Et hactenus rectè sine dubio calculos subducunt. Addunt porrò, (quod postea expendam) demi prætereà oportere annos quibus Levi cum Cahad, Cahad cum Amram, Amram cum Aaron vixit. Alioqui enim eosdem annos bis in rationem venturos. Etsi verò alii aliis citiùs tardiusque operam dare liberis soleant, non tamen iniquum se poscere putant, si statuant, singulos cum patre annos vixisse XXX, antequam & ipsi patres fierent. Itaque XC prætereà annos esse auferendos: quos si resecces ab illis CCCCXLII, solum superfore CCCL. Negant igitur cum eo, quod de annis quatuor generationum diximus, consistere posse, cum eo, quod Israëlitæ in Ægypto peregrinati dicuntur annis CCCC; nedum in ea annis fuerint CCCCXXX.

Idem sic aliter commostrant. Caath cum patre Levi, & avo Jacobo, descendit in Ægyptum: ut est Genes. XLVI. 8. 11. Fuerit eopse anno natus. At vixit, ut ostensum, annos — 133.
Amram filius ———————————— 137.
Moses Amrami filius, cum educeret Israëlitas ex Ægypto, erat annorum ———————— 80

Summa an. — 350.

At demendi sunt anni, quibus Moses cum Amram, Amram cum Cahad vixit. Prætereà, nec ipso anno exitus ex Ægypto natus fuit Cahad, quia frater junior Merari & ipse in Cananæa natus fuit: ut liquet ex Genes. XLVI. 11.

CAPUT V.

Quid prioris sententiæ patroni respondeant ad locum Apostoli ad Gal. III. *unde alii colligunt, habitatum esse in Ægypto annis non multo pluribus, quàm ducentis.*

VIdimus partis utriusque argumenta tum κατασκευαστικὰ, tum ἀνασκευαστικά. Nunc considerabimus ἐνστάσεις sive λύσεις. Ac

Ac primùm exponam, quo pacto prioris sententiæ defensores solvere conentur argumenta, quibus, qui posteriorem tuentur, tum suam opinionem adstruunt, tum destruunt alienam. Diximus antea, eo illos adstruere opinionem suam de habitationis annis aliquanto pluribus, quam ducentis, quòd Apostolus ad Galat. III. annos CCCCXXX numeret à promissione facta Abrahæ ad legem latam: sint verò à promissione usque ad ingressum in Ægyptum anni CCXV: ut, quibus in Ægypto fuerint, supersint totidem anni. Vel si prius tempus cum aliquibus statuamus annorum tantum CCX, habitationem solum fore annorum CCXX. Vel si prius sit annorum CCXX, posterius fore CCX; quæ tum Hebræorum in Seder Olam sententia est: tum Lyrani, Cajetani, & Ariæ Montani libro de Seculis.

Hisce universis prioris sententiæ patroni hunc in modum occurrunt. Negant verba Pauli ad Gal. III loqui de omni illo intervallo à promissione primitus Abraham in Ur Chaldæorum facta usque ad legem latam: sed capi ea oportere de tempore, qua postremò facta est Jacobo, priusquam ex Canaan exiret. Qua de re quid sentiendum sit, in ἐπιχείσει nostra inferius pluribus exponam.

CAPUT VI.

Quomodo, posteriorem qui sententiam sequuntur, occurrant verbis Genes. XV, & Exodi XII: ubi Israëlitæ quadringentis, & præterea triginta annis, fuisse in Ægypto dicuntur.

Exposui, quo pacto, qui ex loco Pauli ad Gal. cap. III colligunt, annis non multò pluribus, quàm ducentis esse habitatum in Ægypto, refelli soleant ab iis, qui quadringentis, vel ultra annis in ea commoratos esse Ægyptios existimant. Nunc ex adverso referam quomodo, qui ducentis, & aliquanto pluribus annis, habitasse in ea putant, diluant eorum argumenta, qui quadrigentorum, vel ultra, annorum habitationem eam fuisse arbitrantur. Hi contendunt, verba Exodi XII. 40. 41. ubi dicitur, habitationem Israëliticam in Ægypto fuisse annorum CCCCXXX, non de sola habitatione Israëlitarum in Ægypto capi debere; sed simul

ſimul comprehendi habitationem Abrahami, Iſaaci, Jacobi, in terra Canaan: ac proinde ea verba capi oportere, (ut loquuntur) formaliter de Ægypto, diſpoſitivè de Canaan: ſive inchoativè Canaan, completivè de Ægypto. Hoc primùm conſequi ajunt ex loco Pauli ad Galat. cap. III. qui annos CCCCXXX orditur à promiſſione facta Abrahæ. Præterea ſe defendunt paraphraſi LXX interpretum, qui ubi in Hebræo contentum de ſolis eſt Iſraëlitis, addidere de patribus eorum: atque ubi Hebræa ſolum habent de Ægypto adjunxere de Canaan. Sic enim Græca ſonant *a*. Ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ισραὴλ, ἣν κατῴκησαν αὐτοὶ, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν γῇ Χαναὰν αὐτοὶ, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν τετρακόσια τριάκοντα ἔτη. Nec tamen ea, quæ adſuere de ſuo LXX interpretes, paris eſſe auctoritatis putant, ac iſta, quæ Hebræi habent codices: ſed exiſtimant, ubi de mente verborum Hebræorum eſt ſermo, gravis eſſe auctoritatis debere, quæ illi ad majorem, claritatem paraphraſtarum more, adjecerunt. Præſertim cum paraphraſis illa planè conſentanea ſit verbis Pauli annos illos CCCCXXX, ut dixi, non ab ingreſſu Jacobi in Ægyptum, ſed à promiſſione Abrahamo facta. Nec leve huic ſententiæ pondus addere, quod ea videatur receptiſſima fuiſſe opinio apud Hebræos veteres. Similiter enim ſenſit Flavius Joſephus lib. II Antiquitatum Judaicarum cap. V *b*. ubi ſic ſcribit: Κατέλιπον δὲ τὴν Αἴγυπτον, μηνὶ Ξανθικῷ, πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ σελήνην, μετὰ ἔτη τριάκοντα καὶ τετρακόσια ἢ τὸν πρόγονον ἡμῶν Ἄβραμον εἰς τὴν Χαναναίαν ἐλθεῖν. τῆς δὲ Ιακώβου μεταναστάσεως εἰς τὴν Αἴγυπτον γενομένης, διακοσίοις πρὸς τοῖς δεκάπεντε ἐνιαυτοῖς ὕστερον. Μωυσῇ δὲ γεγόνει μὲν ἔτος ὀγδοηκοστὸν ἤδη, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ααρὼν τρισὶ πλείοσιν. *Reliquerunt autem Ægyptum menſe Xanthico, lunâ quartadecimâ, anno quadringenteſimo trigeſimo, poſtquam Abraham pater noſter in Chananæam venit: & poſt Jacobi migrationem in Ægyptum, anno ducenteſimo quintodecimo c. Moſes verò annum tunc agebat octogeſimum, & frater ejus Aaron triennio erat major.*

a *Initio* κεφ. 5. *in Græcis: at in Latina tralatione Rufini, ſive cap. 13.*

b *Græci contextus* κεφ. 5, *Rufini verſ. cap. 13. in fine.*

c *Apud Rufinum pro* quinto decimo *eſt* ἁπλῶς quinto.

Nec ſolus è Judæis ſic ſenſit Joſephus: ſed etiam R. Levi Ben-Gerſon, & R. Salomon, agnoſcente etiam id Genebrardo: item Rabbini in Seder Olam. Ac ſimiliter legas in Judaico Hillelis Computo: quippe ubi legas:

יצאו ממצרים בניסן בשנת אלפים ארבע מאות וארבעים ושמנה לבריאת עולם·

Petitus Eccl. p. 90. *Egressi sunt ex Ægypto mense Nisan, anno ab orbe condito, bis millesimo quadringentesimo quadragesimo octavo.*

Atque hæc dicta sunt de Judæis. Præterea memorant Christianos, qui eandem sequuntur sententiam. Veteres solum ponam: quales sunt Eusebius in Chronicis, Epiphanius in Ancyrato, Chrysostomus homil. XXXVII in Genes. ut de Cedreno, Zonara, & Juniorum aliis taceam. E Latinis verò Hieronymus in Galat. III. Augustinus lib. XVI de Civ. Dei cap. XVI, & idem, sive alius Quæst. XLVII in Exod. Severus Sulpitius lib. I Sacræ Historiæ, Beda lib. de VI ætat. Strabus Fuldensis in Glossa ordinaria ad Gal. III. Rupertus Tuitiensis lib. II Comment. in Exod. cap. XX, Nicolaus Lyranus in Exod. cap. XII, Alphonsus Tostatus ibidem quæst. LIV. ut nihil dicam de numerosa eorum copia, qui superiori seculo vixerunt. Horum omnium verba adscribere longum foret. Contentus ero tribus illis, B. Hieronymo S. Augustino, & tertio incerto. Primi verba sunt in epistol. ad Gal. cap. III. *Computandi isti anni* CCCCXXX *ab eo tempore, quo Deus ad Abraham locutus est dicens. In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Sanè si inde initium sumendum, ab annis CCCCXXX demi oportet annos XXV, ante natum Isaac, Isaaci LX antequam nasceretur Jacob, Jacobi CXXX, priusquam iret in Ægyptum: Ut non possint plures esse anni habitationis, quam CCXV: quia ex hoc numero duplicato fiunt anni CCCCXXX. At verba B. Augustini sunt lib. XVI de Civ. Dei cap. XXIV: *Non quod in servitute adfligentibus* CCCC *annos populus ille esset peracturus: sed quòd in illis* CCCC *annis futura esset illa servitus.* Præterea sic sub Augustini nomine Incertus Auctor Quæstionum in Genesin qu. XLVII: *Non itaque quod dicitur de servitute, & afflictione, ad* CCCC *annos referendum est: sed referri debet ad peregrinationem in terra non sua*, id est, *sive in terra Chanaan, sive in Ægypto. Est itaque hyperbaton in his terris, & sic ordinata est ratio: Scito quia peregrinum erit semen tuum in terra non sua* CCCC *annis, & subjicient eos servituti, & adfligent eos: ut hoc, quod interpositum fuerat de servitute, & afflictione,*

ne, non pertineat ad illos CCCC *annos, nisi quatenus id contingit in extrema parte illius temporis.* Sententia igitur est, cum dicitur PER *quadringentos annos* in Scripturis debere exponi, INTRA *quadringentos annos.* De cujusmodi varia præpositionum usu agit Driedo lib. III de Dogmat. Ecclesiæ tract. II. cap. I.

CAPUT VII.

Ἐπίκρισις prima de genuina sententia tum Mosis in Genesi, & Exod: tum Stephani, & Pauli apud Lucam in Actis: qui annos CCCC, *vel* XXX *amplius, tribuunt habitationi Israëlitarum in Ægypto. Item de verbis Achioris in Iuditha historia, ubi idem numerus adfertur. Et an idem adstrui possit ex Flavio Iosepho, quod putabat Genebrardus.*

HActenus de utraque parte vidimus tum quibus argumentis opinionem suam adstruat, atque alienam destruat: tum quo pacto solvi putet argumenta, quæ ab adversa parte adferuntur. Quamquam verò sic existimem, ex iis, quæ de hac eorum pugna retulimus, acutiores potuisse perspicere, ab utra parte fortiùs sit pugnatum: censeo tamen id longè manifestius fore, si de argumentis singulis, vel potissimis saltem, exposuerim judicium nostrum, ejusque judicii caussas.

Ac primùm quidem dicam, quid statuam de argumentis eorum, è quibus prioris opinionis patroni colligunt Israëlitas in Ægypto habitâsse annis CCCC, vel CCCCXXX. Ea attuli cap. I. Atque omnino ita censeo, testimonia illa apertè adeò loqui de sola habitatione in Ægypto, non item illâ in Cananæa, ut ab aliquo eludi fortasse, at non elidi possint. Ac imprimis hoc dictum velim de verbis Mosis Genes. XV. & Exodi XII, item Lucæ in Actis cap. VII, & XIII. Quorum mentem ita clarè excussi cap. primo, ut non putem ultra aliquid requiri. At non multum adeo præsidii reperio in verbis Achioris, quæ habemus in Historia Judithæ cap. quinto. Variè enim responderi potest. Suffecerint nunc duo ista, verba illa, PER CCCC ANNOS, etsi habean-

beantur in editione vulgata, abesse tamen à LXX: nec necesse esse, ut auctor libri ista dixerit ex sententia sua, cùm loquentem inducat Achior alienigenam, qui non satis exactè callebat res & tempora Hebræorum. Errare igitur ille potuerit: quo errante nihilominus debuerit scriptor bonâ fide exprimere Achoris verba, nec meliorem ei adfingere sermonem quam habuisset: aliter agendo non esset functus officio fidelis historici. Interea neque hic deest, quod pro priori opinione dicatur. Nam si Achor erravit, ad fidem historiæ intererat, vel præteriri illa verba, uti revera in LXX omittuntur: vel verbum addi, quo ostenderet scriptor non approbari à se Achoris errorem.

a Genebrardus in Chronolog. a. 2239.

b Græci contextus κεφαλ. ι. At in tralat. Rufini cap. 9.

Sunt qui *a* pro annis habitationis quadringentis præsidium etiam petant ab his verbis Flavii Iosephi lib. 11. Antiquit. Iudaic. cap. IX *b*: Ὧν τ' ἦσαν εὖ ὑπὸ Ἰωσήπου πετυχηκότες, διὰ χρόνου μῆκος λήθην λαβόντες, καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἄλλον οἶκον μετεληλυθυίας, δεινῶς ἐνύβριζον τοὺς Ἰσραηλίτας, καὶ ταλαιπωρίας αὐτοῖς ποικίλας ἐπενόουν. τόν τε γὰρ ποταμὸν εἰς διώρυχας πολλὰς αὐτοῖς προσέταξαν διατεμεῖν τείχη τε οἰκοδομῆσαι ταῖς πόλεσι, καὶ χώματα, ὅπως ἂν εἴργοι τὸν ποταμὸν μὴ λιμνάζειν ἕως ἐκείνων ἐπεκβαίνοντα· πυραμίδας τε ἀνοικοδομοῦντας ἐξέτευχον ἡμῶν τὸ γένος, ὡς τέχνας τε παντοίας ἀναδιδάσκεσθαι, καὶ τοῖς πόνοις γενέσθαι συνήθεις. καὶ τετρακοσίων μὲν ἐτῶν χρόνον ἐπ' αὐταῖς διήνυσαν ταῖς ταλαιπωρίαις. ἀντεφιλονείκουν γάρ, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι τοῖς πόνοις ἐξαπολέσαι τοὺς Ἰσραηλίτας ἐθέλοντες, οἱ δὲ ἀεὶ κρείττους φαίνεσθαι τῶν ἐπιταγμάτων. *Cùm enim Josephi memoriam tempus obliteràsset, regnumque Ægypti in aliam demigràsset familiam, inhumanè tractabant Israëlitas, & variis laboribus atterebant. Nam & flumen in multas fossas diducere sunt jussi, & mœnia exædificare, & aggeres exstruere, quibus inundationes fluminis arcerentur. Pyramidum etiam insanis substructionibus vexabant gentem nostram, cogendo varias artes ediscere, & laboribus ferendis adsuescere. Atque hunc in modum per* CCCC *annos fuit laboratum, Ægyptiis id agentibus, ut Israëlitas nimio labore perderent, nostris contra omnes difficultates eluctari conantibus.* Sed parùm est verisimile, summum virum, Flavium Iosephum, tam medida fuisse memoriâ, ut libri II

cap.

cap. IX scriberet, Israëlitas in Ægypto fuisse vexatos annis CCCC: atque idem ejusdem libri cap. XIII traderet, ab excessu Abrahami ex Haran usque ad excessum Israëlitarum ex Ægypto esse annos CCCCXXX. quorum dimidia parte fuerint in Cananæa, reliqua in Ægypto. Nam quo pacto CCCC annis vexati sint in Ægypto, qui nonnisi CCXV fuerint in Ægypto? Quamobrem ita censeo numeros in Josepho esse corruptos *a*: ac σ' pro υ' (quæ figuræ satis vicinæ) sive διακοσίων, pro πεντακοσίων *b*, legi oportere.

a *Ducentis.*
b *Quadringentis.*

Hæc satis ostendunt, eos qui quadringentos vel plures annos tribuunt habitationi Ægyptiacæ, nihil præsidii habere in Josephi ἀντιλογίᾳ, quæ est nulla: sed omne, præcipuum saltem sententiæ suæ robur iis collocandum esse in gemino loco Mosis, gemino item B. Lucæ: qui de solis Israëlitis, sive Jacobitis, deque sola loquuntur habitatione in Ægypto: ut cap. I. vidimus.

CAPUT VIII.

Ἐπιχείρησις prima pars altera, qua conciliantur verba Scripturæ, quibus habitationem eam quadringentorum, ac quibus quadringentorum, ac præterea XXX *fuisse annorum proditum fuit. Item refelluntur, qui volunt habitasse in Ægypto annis* Iↄ.

MUlta hactenus diximus pro ea sententia, qua statuuntur Israëlitæ in Ægypto habitâsse annis vel CCCC, vel CCCCXXX: quorum utrumque legimus in Scripturis: Quo pacto autem hæc duo conveniant, nondum diximus. Ac facillima quidem conciliandi ratio videtur, si dicamus, illis CCCC, quasi pinguiori, ajunt, Minervâ solùm exprimi numerum rotundum: sed in majori, hoc est, CCCCXXX, præcisè aliquid dici numero justo, & rei numeratæ prorsus, vel prope æquali. Neque hanc seutentiam damno.

Sed puto tamen me reperiſſe, quo pacto facilius ea reconcilientur. Videlicet ſi ſtatuamus, cum Moſes tradit, ſpatium id annorum eſſe CCCC incipere ab ingreſſu Jacobi in Ægyptum: cùm autem ait eſſe anuos CCCCXXX, ordiri, ab ingreſſu Joſephi in Ægyptum; qui & ipſe fuit ex ſemine Abrahæ, ac propter Iſraëlitarum alios in Ægyptum præmiſſus fuit: cujus etiam ſervitus ſervitutis Iſraëliticæ in Ægypto conſecutæ; cujus quoque gloria, ac principatus, Iſraëlitici principatus, ac regni, quod poſt ſervitutem obtigit, ſimulacrum, ac quaſi præludium fuit. Hoc verò annorum eſt antè Jacobi deſcenſum minimùm XXII. Quod ita comprobatur. Joſephus cùm divenderetur, annorum erat XVII. ut Geneſ. XXXVII. eſt apud interpretem Lat. ſive potiùs XVII, ut eſt in cod. Hebr. & LXX. At XIII annis pòſt ſomnium Pharaonis enarravit, ac principatum Ægypti eſt adeptus. Nam XXX annorum tum fuiſſe dicitur Geneſ. XLI, & XLVI. Adde nunc ſeptennium fertilitatis, & biennium ſterilitatis. Nam dixit Joſeph fratribus etiamnum ſupereſſe annos famis V: ut non venerit Jacob cum X liberis in Ægyptum, niſi anno famis tertio. Hoc novennio addito ad XIII priores, conſiunt anni XXII. Quos ſi annis quadringentis addamus, reſultant anni CCCCXXII.

Dixeris, non ſic confieri annos XXX: ſed ſolum XXII, & aliquot menſes; quia anno XXIII, ex quo Joſeph in Ægyptum venerat, eodem profectus fuit Jacob cum reliquis liberis. Non diffiteor. Sed facile hi anni ſeptem, & menſes cæteri, ſupplentur, ſi dicamus, non præciſe ab Jacobi adventu uſque ad exitum Iſraëlitarum ex Ægypto annos eſſe CCCC, ſed aliquanto amplius: de exacto numero poſtea loquar: nunc ſuffecerit dicere, minimùm id intervallum fuiſſe ſeptennii, & aliquot menſium: ut, ſpatio utroque juncto, anni ſint CCCCXXX. Nec ſanè dicit hoc Moſes, à Joſephi ingreſſu ad Jacobi adventum eſſe annos XXX: ſed dicit, habitationem Iſraëlitarum in Ægypto eſſe annorum CCCCXXX: nempe ab ingreſſu Joſephi uſque ad acceſſum Iacobi, annos XXII, & paullo ampliùs: exinde autem, paucos ſi menſes adimas, minimùm annos CCCCVIII. Facilima hæc mihi videtur conciliandi ratio. Cui quodammodo ſimilis fuerit, ſiquis rotundi numeri amore diceret, Romulum regnâſſe annis

nis XL, ac totidem Numam Pompilium : licet Romulus ſolum imperarit annis XXXVII, Numa autem ſexennio amplius : puta annis XLIII. De ſumma ſanè annorum ſic quoque conveniat : quia ſeu rotundus placet numerus, ſive juſtus, atque integer, non plures reſultant anni quàm LXXX, ſive annumerato interregno, quod inter eos annum duravit, anni LXXXI. Nec Scripturam abhorrere ab iſtiuſmodi ratione numerandi, planius fiet, ſiquis de Iudicum annis cogitet: quorum primus Othoniel dicitur rexiſſe annis XL, ſucceſſor ejus Ehud bis XL, proxime Debora, & Barac XL, quique ſucceſſit Gedeon itidem XL. Item intervenientibus quibuſdam, Iephthe XL, ac poſt aliquos Samſon XL, & proximè ab eo Eli XL. Imò & in regibus David regnaſſe annis XL, item filius Salomon XL. In cujuſmodi nihil puto derogari Scripturæ veritati, ſi dicamus, Prophetas rotundo uſos numero, & ſiquid uni deſiat, vel ſuperſit, abunde tamen cautum eſſe, ut in ſumma ſit conſenſus. Quomodo & rotundo numero imbecillitati memoriæ humanæ fuerit conſultum, & quia juſtus alibi numerus indicatur, ſua conſtiterit Chronologiæ ratio.

Expoſui, quæ mihi optima conciliandi ratio viſa ſit. Apponam tamen, quantillum à nobis abeat doctiſſimus Italus, & ſedulus temporum in Moſaicis libris ſcrutator Thaddæus Dinus. Is putabat, annos illos quadringentos non deficere ab juſto numero: ſed reapſe nec plures, nec pauciores ab ingreſſu Iacobi in Ægyptum, uſque ad liberationem Iſraelitarum à ſervitute Ægyptiaca ſtatui opus eſſe: nempe quia cenſeat revera inter egreſſum Ioſephi, & illum Iacobi XXX eſſe annorum intervallum. Non autem ſolùm annis XXII, & aliquot menſibus. Ut reliquum ſeptennium cum aliquot menſibus expiſcaretur, quo ita XXX anni exſurgant. Ac primùm, inquiebat, quid ſi Deus per Ioſephum anno uno altero ante fertilitatem edocuerit Pharaonem de ſecuturis fertilitatis & ſterilitatis annis? Ut medio tempore uxorem duxerit, Ægyptum luſtrârit, illi ab horreis proſpexerit, & alia id genus procurârit. Fatendum tamen id ſpatium non poſſe protrahi in annos multos, cum Geneſ. XLI. 32 dicatur, Deum feſtinare ad implendum hæc, citóque ea fore, quæ prædixerat: ut omnino ſi non continuo, ſaltem non ulterius quam anno uno poſt

hæc:

hæc evenerint. Addebat igitur, videri aliquid spatii intercessisse inter septem fertilitatis, ac totidem Ægyptiacæ famis annos. Hæc eo probabiliora esse, quia non tam citò fames in Ægypto, quàm aliis in terris, cœperit. Nam apertè dicere, Mosen Genes. XLI, 54, 55. in Ægypto panem fuisse, cum terris aliis foret fames: tandem verò etiam esuriisse Ægyptum. Tum demum igitur Iosephum vendidisse Ægyptiis frumentum: eóque cognito, Iacob misisse filios in Ægyptum ad emendum; ut est Genes. XLII. 2. Verùm non video, quomodo sic quoque septennium expleatur. Quare si hæc opinio arrideat, dicere conveniat, sic quoque non dico totum septennium, sed pauxillos tamen annos deesse; ac rotundo numero usum Mosen cùm annos dicit CCCCXXX, quia plus minus quadriennio desiat: nisi ab ingressu Iacobi usque ad exitum Israëlitarum ad annos illos CCCC præterea quatuor circiter superaddas. Quare istis ambagibus nihil opus, cùm tam leve discrimen sit inter annos CCCCIV, & CCCCVII cum paucis mensibus, ut cui probabile videatur pro annis CCCCIV poni rotundò numerò CCCC: negare non possit, pro CCCCVII eumpse numerum poni potuisse. Addit & alia Dunus de annis Benjaminis. Sed ea postea meliùs excutiam. Nec interea multum adverser Duno: quia leve omnino est discrimen, utrum septennium addas annis XXII: an addas quadringentis. Utroque enim modo resultant anni CCCCXXX.

At audiendi non sunt, qui dicunt, habitationem Israëlitarum in Ægypto fuisse annorum IↃ, sive IↃI. Hoc sic colligunt. Servitus atque afflictio Ægyptiaca duravit annis CCCCXXX. At afflictio ea non fuit, nisi à morte Iosephi, qui post ingressum Iacobi, & fratrum suorum, annis vixit LXX, vel LXXI. Annis his junctis, resultant anni IↃ, sive IↃI. Qui sic ratiocinantur, non satis attendunt, Mosen solùm dicere omnem habitationem fuisse annorum CCCCXXX. Obtendunt locum Act. VII. 6. ubi legi ajunt: *Locutus est autem ei Deus, quia erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subjicient, & malè tractabunt eos* CCCCXXX *annis.* Et quidem hoc pacto fuit in aliquot codd. editionis vulgatæ: cùm eam lectionem sequantur Rabanus, & Thomas Aquinas; uti hos ipsos Cajetanus. Sed aliter alii codices Latini, qui tantum habent annos CCCC: & ita legerunt

gerunt Beda, Lyranus, alii. Et quod majus, omnes Græci codices in eo Actorum loco conſpirant. Denique apud Moſen anni illi XXX abſunt à codicibus Hebræis, Chaldæis, Græcis & Latinis. Ac magis etiam in eo fallunt, & falluntur, quòd putant, mox ab exceſſu Joſephi cœpiſſe afflictionem Ægyptiacam. Nam Moſes Exodi I. 6. ait, demum cœpiſſe cum & fratres ejus obiiſſent. At Levi poſt Joſephum vixit annis XXII. Ut qui anno ætatis XLIV venerit in Ægyptum; ut Hebræi tradunt in Chronologia: & ſatis convenit cum Geneſ. XXX. At idem vixit annis CXXXVII, ut legitur Exodi VI. 16. Ut in Ægypto fuerit annis XCIII. Eoque, ſi habitationi Ægyptiacæ tribuamus annos CCCC, non poſſit ea duraſſe multum ultra annos CCC. Quare ſi ad annos CCCCXXX omne illud tempus addendum putarunt, quo necdum affligebantur, non ſolum LXX, ſed minimùm XCIII annos adjungere oportuerat. Plures etiam fuerint anni, ſiquis fratrum poſt eum ſupervixerit: de quo, quia tacet Scriptura, & nos illud in medio relinquimus.

CAPUT IX.

Ἐπικρίσεως prima pars tertia; qua expenduntur argumenta primæ ſententiæ ἀνασκευαστικά; *uti illud, an intra annos* CCXX *populus Iſraëliticus excreſcere potuerit uſque ad ſexcenta armatorum millia.*

EXpoſui, quid mihi videatur, de argumentis κατασκευαστικοῖς prioris ſententiæ. Nunc ejuſdem argumenta expendam ἀνασκευαστικά. Ubi illud parùm mihi firmum videtur, quod deſtruere laborant poſteriorem opinionem ex multiplicatione Iſraëlitarum intra annos CCXX. Nec enim negare poſſunt, dicere Scripturam, poſt exceſſum Joſephi & eorum, qui non multò minoris ætatis cum eo vixiſſent, Iſraëlitas propterea fuiſſe exoſos, quòd ii tantopere eſſent adaucti, ut Rex Ægyptius ab iis formidaret genti ſuæ, quâ jam tum fortiores viderentur. Hac de re ſic ſcribit Moſes Exodi cap. I. 6. 7. 8. 9. 10: *Quo* (Ioſepho) *mortuo, & univerſis fratribus ejus, omnique cognatione ſuâ:* (ſive potiùs, *atque univerſâ generatione illâ*) *Filii Iſraël creverunt,*

runt, & quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis impleverunt terram. Surrexit interim Rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph, Ecce populus filiorum Israël multus, & fortior nobis est. Et ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israël multus & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum; ne forte multiplicetur, & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, egrediatur de terra. Postea vers. 16. additur, quomodo ob hunc metum Rex obstetricibus mandârit, ut quoties masculi nascerentur, eos interficerent. Omnino igitur jam tum stupenda fuerit Israëlitarum multitudo, quæ prævaleret Ægyptiis, ac tantum conciret metum in rege Ægyptio. Nec video aliud, quod opponi possit, quàm (quod mihi in mentem venit, aliis fortasse in hoc negotio indictũ) non fuisse eum totius Ægypti Regem, sed unum è regibus vel regulis; qui tum complures erant: ut me planum satis fecisse puto lib I. de Theologia Gentili, & Physiologia Christiana cap. XXVIII. Sed, ut postea, demum varia Ægypti regna in unum coaluerint; tamen sic quoque planè stupenda fuerit propagatio, quâ ab animis quasi LXX tantopere excrevissent Israëlitæ, ut hi jam formidini Regi Ægyptio forent; ut quos regno suo potentiores censeret. At si tantopere erant multiplicati non adeò multum post mortem Iosephi, & Levi: quid mirum, si infinitis prope partibus major fuerit numerus, ac penè incredibilis, cum excederent ex Ægypto? Nam ex ducentis, & viginti annis paullo minùs est spatium ab ingressu Iacobi in Ægyptum usque ad mortem Levi; majus illud ab ejus morte usque ad egressum ex Ægypto. Ab adventu enim Iacobi, & X filiorum, in Ægyptum, usque ad mortem Iacobi, solùm sunt anni ———————————— 17.

ut liquet ex Genes. XLVII. 27: ubi mortuus dicitur anno ætatis CXLVII. At in Ægyptum venerat annos natus CXXX; ut antea vidimus ex Genes. XLVII. 9. Quo tempore Iosephus annum agebat XL, ut moriente patre annum egerit LVII. A morte autem Iacobi usque ad mortem Iosephi sunt anni ———————— 54

Nam Iosephus annos natus erat CX, cum obiret; ut est Genes. L. 22. & 25. A morte verò Iosephi, usque ad mortem Levi, sunt anni ———————— 23.

Mor-

Mortuus enim eſt anno ætatis CXXXVII; ut eſt Exodi VI. 16. Natus verò erat ante Ioſephum quadriennio: ut colligere eſt ex Geneſ. XXIX. 34. & cap. ſeqq. verſ. 24.
Conſiunt igitur hinc anni ——————————— 94
Hoſce annos XCIV ſi auferamus ab CCXX ſuperſunt anni CXXVI.

Quod ſi tantopere à paucis in ſpatio minori fuere adaucti Iſraëlitæ; quid non de multis putandum in ſpatio majori? Quare non malè Auguſtino attributus liber Quæſtionum in Geneſin, Qu. XLVII: *His* (CCXV annis) *quantum multiplicari potuerint Hebræi, ſi fæcunditas hominis conſideretur, adjuvante illo, qui eos voluit valde multiplicari, reperietur, non eſſe mirum, quod in ſexcentis millibus peditum egreſſus eſt populus*. Clariſſimè verò Temporario, & Calviſio, demonſtratum, nihil abſurdi habere, ſi intra annos ſolùm CCXX, vel paullo pauciores, excreverint Iſraëlitæ uſque ad ſexcenta millia. Nec tamen, cum agnoſcimus, parum validum eſſe hoc argumentum, quo prioris ſententiæ defenſores uti ſolent, eo prævaricamur, quia & ipſi priorem in ſententiam magis inclinamus. Nec enim ſi quædam fateamur parum valida afferri, eo in re ipſa refragamur. Satis eſt, quod alia quædam ab iis valida, utcumque in aliis locum habeat illud pervulgatum, bene quidem dicunt, ſed male probant.

CAPUT X.

Ἐπιχειρήσεως *ſecunda pars prior, quæ eſt de verbis Pauli in epiſt. ad Galatas quadringentos & triginta annos numerantis à promiſſione facta Abrahæ, uſque ad legem à Moſe latam.*

HActenus fuit ἐπιχείρησις prima; qua expendimus argumenta prioris ſententiæ, tribuentis habitationi Ægyptiacæ nunc annos quadringentos, nunc CCCCXXX: quas opiniones inter ſe conciliavimus. Nec ſolùm egimus de argumentis, quibus hæc opinio adſtruitur, ſed etiam quîs deſtruitur altera; ac præterea expendimus, quæ ad hujus ſententiæ argumenta diſſolvenda adferuntur. Nunc venio ad ἐπιχείρησιν ſecundam; quæ de poſteriori

erit ſententia aſſignante habitationi Ægyptiacæ annos CCXV, vel plus minus. Ubi ſimiliter dicam, quid nobis videatur partim de argumentis, quæ adferuntur ad eam tum adſtruendam, tum ad eam deſtruendam, partim quibus ea ſolvere alii adlaborant. In his primo judicium promam de loco Stephani in Actis, quo præcipuum ponitur cauſſæ firmamentum. Deinde de LXX interpretibus, qui hanc ad ſententiam præiverunt. Exinde de Flavio Joſepho, qui eandem ſecutus. Denique de Sanctis Patribus, qui & ipſi eam amplexi fuere.

Quod ad Stephani verba attinet, urgent illi unum hunc Apoſtoli locum, adverſus tot alios utriuſque fœderis: etiam ejuſdem Apoſtoli. Sed cur non potiùs unum locum obſcuriorem exponamus ex multis apertis, quàm tot apertis vim faciamus propter unum difficiliorem? Scio, ubi de negotio fidei agitur potiùs vetus inſtrumentum ex Novo explicare oportere: quia hoc ſe habet inſtar Solis; illud, ſicut Lunam, quæ lumen accipit à Sole. Verum hîc non eſt controverſia de Fide, ſed re hiſtorica antiquiorum temporum: quorum notitia à veteris inſtrumenti libris petenda: præſertim iis ex locis, ubi non obiter hiſtoria, attingitur, ſed ex profeſſo, ac fusè tractatur: unde etiam, quæ referunt, hauſere ſacri Novi fœderis ſcriptores. Adde quòd non ſolùm ex Veteris inſtrumenti libris, habemus illud de Ægyptiacæ habitationis annis CCCC, vel CCCCXXX: ſed Novi etiam fœderis; ut antea vidimus. Denique multis eſt partibus facilius conciliare illa Apoſtoli verba ad Galatas de annis CCCCXXX promiſſionis, ac fœderis, uſque ad legem latam, cum Moſe, & aliis, qui totidem annos ponunt habitationis in Ægypto; quàm conciliaveris illa de totidem annis à fœdere cum Abraha ſancito, uſque ad exitum ex Ægypto. Hæc igitur ſententia eſt noſtra, Apoſtolum ad Galatas, non reſtringere promiſſionem ad diem unum, ſed longum tempus ſignare. Promiſit Deus Abrahamo in Ur Chaldæorum, amplam poſteritatem, opum affluentiam, illuſtre nomen, amorem eorum, qui illum amarent, odium, qui odiſſent, &, quod caput eſt, omnium gentium benedictionem in ſemine ex eo naſcituro. Nec Deus ſemel contentus fuit hæc dixiſſe. In Cananæa enim poſtea quater eidem inculcavit. Repetita quoque eſt promiſſio Iſaaco. Ac denique etiam Jacobo. Quæ omnia clarè nobis in Geneſi memo-

morantur. Ut nihil causæ urgeat, cur cùm Paulus dicit, promissionem Abrahæ factam, & semini ejus: atque addit, ex quo Deus promisit ista Patriarchis, usque ad legem latam, esse annos CCCCXXX; initium ejus intervalli ducamus ab eo tempore, quo Abraham decessit ex Ur Chaldæorum, vel quo Haran Mesopotamiæ reliquit, vel quo decennium in Cananæa fœdus à Deo cum Abraha sancitum fuit: sed contrà tot aperta Scripturæ loca compellunt, ut spatium illud incipiamus ab eo tempore, quo Deus Abrahami, Isaaci, & Jacobi, postremo iis promisit. Sunt autem promissiones postremæ quodammodo duæ: una in Bethel, quæ ἁπλῶς ultima dici nequit: attamen postrema potest vocari ex iis, quæ Jacobo in Cananæa habitanti factæ sunt. De hac legere est Genes. XXXV. 11. 12. Altera vero est ἁπλῶς postrema, quæ facta illi est in Beersseba, cum animo jam deseruisset. Cananæam, atque iter faceret in Ægyptum, nihil aliud æquè sperans, & spirans, quam, ut ante obitum suum conspicere liceret dilectum caput, filium Josephum, non superstitem modò; sed etiam principem Ægypti. De hac promissione legas Genes. XLVI. 3. 4. Promissio illa, de qua priùs dictum, facta est non multo ante venditionem Josephi: imò fortasse & eopse anno, quo venditio, contigit. Quod si est, ut à venditione, sic ab illa apparitione Dei, usque ad Jacobi profectionem in Ægyptum, anni fuerint XXII, cum aliquot mensibus. Id spatium si addamus ad annos CCCCVII cum mensibus paucis, quibus post Jacobi adventum Israëlitæ fuerunt in Ægypto, habemus illos CCCCXXX annos, quos Apostolus statuit inter promissionem, & Legem. Nam exitum ex Ægypto, & latæ legis tempus, in eundem incidere annum, satis apertè Moses tradit: ut qui legem dicat in monte Sinai esse promulgatam tertio mense, ex quo Israëlitæ exierant ex Ægypo. Quod verò ad alteram promissionem, quam ἁπλῶς ultimam vocabamus cum ea facta sit, Jacobo jam iter in Ægyptum ingresso, necesse est eodem ut anno contigerit, quo Jacob in Ægyptum venit: ut sive dicas, à promissione usque ad legem latam, sive ab adventu Jacobi in Ægyptum, usque ad exitum Israelitarum, idem annorum spatium designetur.

CAPUT XI.

Ἐπιχειρήματος secunda pars posterior, qua occurritur tum LXX *interpretibus, tum Flavio Iosepho, ac Rabbinis, tum veteris Ecclesiæ Doctoribus, qui omnes conspirasse videntur in* CCX, *vel* CCXV *annis Israëliticæ habitationis in Ægypto.*

ABunde mihi videor comprobâsse, verba illa Stephani in Actis, quibus CCCCXXX annos numerat à promissione facta Abrahæ ad legem latam, sic exponi posse, imò debere, ut non pugnet, cum variis apertisque Mosis, cæteræque Scripturæ testimoniis; qnibus videmus habitationi Israëliticæ in Ægypto tribui annos CCCCXXX. Deinceps ostendam, nec interpretum LXX auctoritatem, nec Flavii Iosephi, & Rabbinorum judicium nec plurimorum veterum vel etiam recentium Ecclesiæ Doctorum consensu, præjudicare eorum opinioni, qui negant à claris verbis Mosaicis debere recedi, ac Stephano potius è Mose, quam Mosi è Stephano lucem jubent fœnerare.

In hanc me sententiam compellit, quod Mosis verba de annis illis sint planissima; contra paraphrasis LXX interpretum manifestè vim faciat verbis Mosaicis. Nam quid liquidius hisce verbis Mosis Exodi XII. 40. *Habitatio filiorum Israël.* Non igitur illic sermo est de Abrahamo, Isaaco, & Iacobo: utcumque hic in Ægypto etiam fuerit. At LXX, ut vidimus liberaliter satis de parentibus etiam Israëlitarum addiderunt. Solùm quoque hîc dicitur de tempore, quo Israëlitæ *manserunt in Ægypto.* Ut clarè excludatur tempus, quo habitarunt in Cananæa. At hoc quoque adjecerunt LXX. Nisi fortasse non tam eorum hæc culpa est, quàm aliorum, qui sic interpolarint. Sed sive sic LXX, sive postea alii, sic voluerunt eum locum παραφράζειν, nihil æquè eos commovisse videtur, quam quod duæ solùm generationes memorentur inter Levi & Mosen: qui numerus exiguus non videtur posse explere spatium annorum quadringentorum & triginta. Hanc quidem rationem adfert R. Salomon Iarchi in Exodi VI. Sed quo pacto huic argumento occurri possit, superiùs vidimus.

Quare

Quare cum Iudæi infirmo admodum argumento moti ſint ad ita ſentiendum: nihil eſt, quod Joſephi, vel Rabbinorum nos moveat autoritas ad abeundum à verbis Moſis clariſſimis. Vulgarem autem LXX codicum auctoritatem ingenti agmine ſecuti ſunt Græci Latinique Patres. Sed enim hoc non præjudicat Hebræis codd. vel temporibus noſtris. Sanè vetus Eccleſia ſecundum LXX annos mundi, etiam in conciliis Occumenicis, computabat. Qua de re aliquid etiam diximus in Diſſertatione de natali anno Chriſti theſi XLV, & XLVI. Nunc tamen tum Theologi, tum Chronologi, Hebræos potiùs codd. ſequuntur: ac Chriſtum, non poſt annum mundi quinquies milleſimum & centeſimum, ſed aliquanto ante quater milleſimum, eſſe natum arbitrantur. Quod ſi in diſcrimine annorum CIƆCC diſcedere licuit à LXX interpretibus, quos Græci Latinique Patres, atque adeo Generalia Concilia, ſequi ſolerent: cur non idem liceat in diſcrimine, quod tantummodo ſit annorum circiter ducentorum? Sanè gravis apud me ſemper erit auctoritas LXX interpretum; ſed tanquam interpretum: non autem quaſi præferri mereantur conſenſui codicum Hebræorum, qui ſcripti ſunt ab hominibus extra dubium θεοπνεύστοις.

CAPUT XII.

Ἐπίχειρησις *tertia, qua, ad defenſionem prioris ſententiæ, occurritur ſecundæ opinionis patronis, quando ex eo, quod ſolùm duæ generationes ſint intermediæ inter Levi, qui in Ægyptum deſcendit, & Moſen, qui ex ea exſcendit, colligunt habitationem Iſraëlitarum in Ægypto non fuiſſe annorum* CCCC. *Oſtenſum labaſcere hoc argumentum, ſi ſtatuamus Caath natum eſſe in Ægypto è Levi jam grandævo admodum: ac ſimiliter Caath cum Amram, & Amram cum Aaronem gigneret: admodum ſenes fuiſſe.*

EXcuſſimus, quæ pro ſententia priori adferri ſolent, tum κατασκευαστικῶς, quod Confirmationem vocant; tum ἀνασκευαστικῶς, quod eſt Confutationis: non ſic tamen, ut ſola ἀνασκευὴ Con-

Confutationem constituat: præterea enim ad eam pertinet ἔνστασις sive λύσις, qua adversæ sententiæ argumentis occurritur, eáque solvuntur. Sequitur igitur, ut ostendam, invalida esse, quæ contra eam sententiam adduci solent.

Primò hæc objectant quòd quatuor illi Levi, Cahad, Amram, & Moses, omnium annis in unum collectis, non diutius vixerint quam annis IↃXXIX: ab his verò demi oporteat tum annos XLVII, quot habuit Levi, priusquam in Ægyptum abiret; tum XXXIX, quibus Aaron fuit in deserto: quomodo residui solum anni erunt CCCCXLII. Hoc totum lubentes recipimus. Progrediuntur deinde hunc in modum. Ne iidem anni bis numerentur; præterea necesse est, ut eos annos adimamus, quibus & Levi in Ægypto cum Cahad, & Cahad cum Amram, Amram cum Mose vixit. Et hic æquum mihi poscere videntur. Denique petunt illud sibi dari, parentes istos Levi, Cahad, Amram, saltem annos XXX cum liberis vixisse: ac proinde XC præterea de illis CCCCXLIII annis auferri oportere: quomodo solùm supersint CCCL. Unde colligunt, fieri non posse, ut annis in Ægypto vixerint CCCC, nedum pluribus. Sed nimium postulant, cum illud dari sibi volunt, singulos trium illorum cum liberis suis annis vixisse XXX. Non quasi per se absurdum sit postulatum; sed quia nihil sit opus hoc largiri, quod è Scripturis evincere non possunt, præsertim cum adversetur ei, quod de habitatione Israëlica CCCC annorum in Ægypto clarè ait Scriptura. Nam absque eo esset, nollem de isto serram cum iis reciprocare. Nunc cur tam sinistra sit nostra liberalitas? Nec enim perpetuum esse deceat, proavus, avus, pater, XXX annis vivant, cum ex se natis. Siquidem postumi, qui ne unum quidem annum, vel etiam diem, vixisse cum patre possunt, æquè ac alii, ubi ætas maturuit, uxores ducunt, ac prolem procreant. Sed nullus ex tribus illis, Cahad, dico, Amram, & Mose, postumus fuerit. Nonne multi nascuntur haut multò ante patris excessum, alius anno patris ultimo, alii ante mortem ejus anno quinto vel decimo, alius vigesimo, vel præterpropter? Nec diffitebor, debere etiam in considerationem venire, quòd Levi post Cahad genuerit Merari: Cahad post Amram procreârit Isaar, Hebron, & Oziel: Amram quadriennio post Aaron generarit Mosem. Sed omnes hæ generatio-

tiones non sibi necessario majus spatium requirunt, quàm octennium. Quibus detractis de annis XLIII (tot enim supra CCCC residui erant) relinquuntur anni XXXV. Hoc spatium sic dividamus, si lubet, ut post generationem ultimam singulis demus annos undecim menses octonos, quibus cum liberis vixerint. Sive sic malis, uni demus ternos annos, alteri denos, tertio vicenos. Imò si tertio solùm dentur anni ante mortem XII, sic quoque suus calculus constabit sententiæ, qua dicebamus, Israëlitas in Ægypto fuisse annis CCCCVIII: atque hos annos junctis illis XXII, quibus Josephus ante fratres in Ægypto habitavit, conficere annos CCCCXXX: quot annis Israëlitæ habitâsse dicuntur in Ægypto.

Verùm inquient nos similes esse oratorum quorundam, quibus luxuriat oratio in diluendis levioribus adversarii argumentis: cùm graviora sæpius prætereant. Nam eos, qui hanc sententiam oppugnant, non tantum in iis, quæ retuli, fiduciæ ponere, quam duobus aliis, quæ hactenus præterii. Eorum prius est, quod constituimus Cahad esse genitum in Ægypto. Alterum quod genitum putamus extremâ senectute: nec eum modo, sed & Amram, & Aaronem cum Mose. At prius horum manifestè refelli à Mose Genes. XLVI. 8: *Hæc sunt autem nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Ægyptum.* Ac vers. 11: *Porrò filii Levi, Gerson, Cahad, & Merari.* Propterea ajunt, si nos putemus ab iis clara Scripturæ verba perverti, quibus agitur de CCCC, vel CCCCXXX annis habitationis in Ægypto; se vicissim putare, à nobis perverti clara Mosis verba de Caatho in Ægyptum descendente cum avo Jacobo. Nam apertè ait, Cahad esse genitum in Cananæa, inque Ægyptum esse profectum cum patre suo Levi: qui in eam venit annos natus XLIII; inque ea habitavit annis XCIV: in universum autem vixit annos CXXXVII: ut est Exodi VI. 16.

Magni ponderis hoc argumentum foret, nisi manifeste liqueret, non id studio fuisse Mosi, ut solos memoraret, qui nati fuissent in Cananæa, cumque parente vel avo profecti essent in Ægyptum: sed admiscuisse etiam, qui vel ante obiissent, quàm in Ægyptum iretur, vel postea essent nati, quàm eò esset itum. Ac de priori manifestè colligitur ex his verbis vers. 12: *Filii autem Juda,*

da, Er, & Onan, & Selah, & Peres, & Serah. Sed mortuus erat Er, & Onan in terra Canaan. De altero liquet ex verſ. XX; ubi addit, Joſepho in Miſraim natos, Manaſſe, & Ephraim. Sed enim, inquiunt, de his ipſa indicat Scriptura: ad de Cahad, & Merari, id non dicit: eoque neque id nobis ſtatuendum. Sanè non dicendum, niſi ex aliis Scripturæ locis id conſequatur. At hîc ſuadent eam ſententiam, quæ de CCCC habitationis annis prodit Scriptura. Ac ne in aliis quidem Jacobi nepotibus id perpetuum puto, quod pro certiſſimo adſumunt. Prorſus enim cenſeo, ſecus eſſe in liberis Phares, Heſron, & Hamul: qui itidem Geneſ. XLVI. 12. referuntur, cum tamen geniti ſint, multo poſt deſcenſum in Ægyptum. Ac de Heſron, idem quoque agnoſcit Pererius ad Geneſ. cap. XLVI. licet non multo ultra ducentos annos, fuiſſe Iſraëlitas in Ægypto arbitretur. Atque idem, etſi aliter aliis videatur, ſtatuere non dubito de liberis Benjamini. Nam ſimiliter Geneſ. XLVI, poſtquam *a* promiſſus eſſet catalogus eorum qui cum Jacob ingreſſi Ægyptum eſſent, ut in his reponuntur *b* tres filii Levi: ita in iis poſtea memorantur filii decem Benjamini. At filiorum alii, qui omnes majores natu Benjamino, ſummum referuntur liberi quini, aut ſeni; ut quod de denis Benjamini liberis dicitur, capiendum videatur non de iis ſolum, quos in Cananæa genuit; ſed etiam illis, quos genuit in Ægypto. Hoc magis liquebit, ſi ætatem cogitemus Benjamini in Ægyptum proficiſcentis, & tempus quo illis ſeculis ſolent matrimonio jungi. Uxorem quando duxerit Scriptura non dicit: ſed ſi majorum inſtiterit veſtigiis, vix id factum ſit ante annum ætatis XL: quo cum Rebecca nuptias fecit avus Iſaac: ut eſt Geneſ. XXV: atque item patruus Eſavus uxorem domum duxit: de quo eſt Geneſ. XXVI. Ac Jacobus jam ſeptuagenarius erat, cùm nuptum illi datæ Lia, & Rachel. Joſephus tamen XXX ſolum annorum fuit, ſi ſimulatque principatum apiſceretur, domum duxerit Potipharis filiam, principis in On. Verùm hic non tam ſponte uxorem adſcivit, quàm Pharaonis arbitrio accepit. Interim eſt, ut & Benjamin tam cito matrimonium inierit. At idem in Ægyptum venit cum X liberis: quorum nomina habemus Geneſ. XLVI. Præter tot filios etiam filias habuiſſe veriſimile eſt: utcumque ſequioris ſexus raro ſoleat meminiſſe Scriptura. Gemellos in liberis illis

a *Verſ.* 8.
b *Verſ.* 11.

illis fuiſſe, nuſquam dicit Scriptura. Atque ut fuiſſent deni ſic quoque, niſi ſemper gemelli fuerint, nullæque filiæ, decennium requirant, ut lactationi etiam tempus detur. Hæcne, iis temporibus convenerint annos ſolùm habenti XXX. At quanto id abſurdius fuerit, ſi mater Benjamini Rachel, cùm Jacobo ſolum annis vixerit XXIII; quod à Demetrio proditum, & ex eo ab Alexandro Polyhiſtore, & ex illis ab Euſebio relatum. Sic enim nec ipſe, cùm in Ægyptum proficiſceretur, plurium fuerit annorum, quàm viginti trium. Nam Jacob uxores ſuas duxit anno ætatis LXXXV, ſive ineunte ſervitutis apud Labanum octavo. At anno ætatis CXXXI in Ægyptum venit. Diſcrimen eſt annorum XLV: quorum XXIII, cum Rachel vixit; ut à morte Rachelis non plures ſuperſint quàm XXII, & aliquot fortaſſe menſes. At cui veriſimile ſit, Benjaminum ut vel daremus eum quotannis genuiſſe prolem, eamque vitalem ſemper, & nullas in ea filias fuiſſe, nihilominus habuiſſe filios decem ante annum ætatis quartum & vigeſimum. Nec enim arbitror quemquam ſtultè adeò ſapere, ut mihi objiciat, quod legere eſt tractatu סנהדרין פ'ח' *a*, homines quoſdam anno ætatis octavo genuiſſe liberos: Illud paullo minus ridiculum, à prima pubertate cœpiſſe gignere liberos: quomodo decennium exegerit, priuſquam exiret in Ægyptum. Addunt non eſſe mirandum ſi decennio denos genuerit, cum Jacobum conſtet intra ſeptennium procreare novenos: nempe Ruben, & Dinam, atque interjectos: imò denos, ſi Joſephum quoque in ſecundi ſeptennii ſive potius natum malimus, quàm initio anni ſequentis. Sed enim quàm malè convenit temporum illorum moribus, ut initio pubertatis matrimonium inirent? Quodque ad Jacobum, genuit ille ſeptennio novenos, aut denos liberos; ſed è duabus uxoribus, ac totidem ancillis. At nunc ſermo nobis de liberis ex una uxore, & quam geminos aliquando edidiſſe nuſpiam dicat Scriptura.

a *In Synedrio cap. 8.*

Alterum, quod intorquent, argumentum, hujuſmodi erat, nuſpiam id dicere Scripturam, & Levi, & Cahad, & Amram, genuiſſe liberos in ſumma ſenectute: eoque, quæ de hoc protulimus, habenda eſſe pro inanibus conjecturis, ac temere confictis. Iis qui ſic ratiocinantur, illud reſponſum velim, non eſſe pro meris divinationibus, ac variis habenda commentis, quæ in apertis

Scripturæ verbis suum habent fundamentum. At quoties & quam clarè Scriptura dicit, Israëlitas in Ægypto habitâsse annis CCCC, vel etiam pluribus? Atqui eadem Scriptura inter Levi, & Mosen non ponit plures generationes, quàm Cahadi, & Amrami. Unde ex ea hypothesi, quod ut ipsi concedunt, nullæ generationes à Mose sint præteritæ, clarè consequitur, Levi, Cahad, Amram, genuisse filios, suos jam centenarios, & quod excurrebat. Qui hoc non possunt in animum inducere, ecquid pro se adferre possunt, nisi negando illud de annis CCCC, quod subnixum est verbis Scripturæ clarissimis? quæ, ut susceptam hypothesin tueantur, meo quidem judicio, mirè & miserè torquere, ac pervertere coguntur. Quod factum nolim.

Sed enim dixeris, non tam illud esse mirandum, quod in senectute genuerint liberos, quàm quod antea nullos. Nec credibile esse, eos in ætate vegeta viduas semper noctes jacuisse: inque admodum provecta demùm operam dare cœpisse liberis gignundis. At hoc neque nos dicimus. Nec enim si in senectute demum liberos genuerint: eo antea non curarint τὴν παιδοποιΐαν. Contrarium ex Abrahamo liquet. Quam enim prolem habuit, priusquam centenarius foret. At postea, quam multorum est factus parens? Præterea non si Scriptura paucos solum liberos memoret, eo non plures fuisse existimandum. Nam & Moses sæpe de compluribus liberis silet: sive quia non forent capita familiarum: sive quia non videretur operæ in tam nobili historia obscuriorum meminisse; præsertim cùm ex privatorum genealogiis peti possent. Exemplo fuerit, quòd Genes. x. legimus, *Filii Sem, Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.* At 1 Paralipom. 1, quatuor additis habemus, *Filii Sem, Ælam, & Assur, & Arphaxad, & Lud, & Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Mosach.* Videmus, ut quatuor illos, qui hîc postremo memorantur loco, præterierit Moses. Nec caussam, quare id factum sit, scire possumus. Ac possim plura id genus referre. Cur verò Moses non præterierit similiter Cahad, vel Amram, manifesta est ratio. Nam Amram parens, Cahad avus erat Aaronis, & Mosis: de quibus, primum si librum exceperis, tota agit Pentateuchus: quippe præcipuis Dei instrumentis in educendo populum ex Ægypto, ei legibus ferundis, & XL annis populum gubernando. Quid simile

mile in aliis multis? quorum plurimos fortaſſe liceret vocare *proletarios*, quia ſola prole ſufficiendo iuvarent Remp. Iſraeliticam.

Illud verò vix refelli meretur, quòd negant, credibile eſſe, hos, poſt annum centeſimum, genuiſſe liberos, quia jam Abraham ætate admirationi erat, ſi gigneret centenarius. Nam quiſquis paullo penitiùs verba Scripturæ attenderit, facilè videbit, non mirandum eſſe viſum ratione Abrahami, ſed ratione uxoris; non quòd ipſe centenarius generaret, ſed quòd ex uxore gigneret nonagenaria. Nec enim ignotum, vel Abrahamo, vel Saræ erat, Therachum, cùm Abrahamus ei naſceretur, fuiſſe, non dico ſeptuagenarium, ut multi tempora computant; ſed CXXX annorum; quemadmodum ex Moſe ipſo antea oſtendimus. Et ſi effætum ſe putâſſet, non poſt annos XXXVII, uxorem Ceturam duxiſſet. A qua ducta, ſaltem à Saræ obitu, annos vixit XXXVIII. Obiit enim annos natus CLXXV. Sex interim filios genuit: ut eſt Geneſ. XXV. 1. 2. Quæ ſententiam noſtram de Levi, Cahad, & Amram non parum firmat.

Levi autem in ſerâ ætate idoneum fuiſſe procreandæ ſoboli, inde etiam veriſimile fit, quòd licet quadriennio eſſet natus ante Joſephum; annis tamen XXIII vixerit poſt Joſephum. Joſephus enim (fortaſſe vita aulica aliquantum fregerit ejus vires) ſolùm annos vixit CX; Levi autem CXXXVII. Poſt quam ætatem, ut vidimus, avus ejus Abraham novis nuptiis ſenos genuit filios. Cur igitur de Cahad & Amram, quæ minora ſunt aſpernamur. Hoc ipſum vegeti fuiſſe corporis putandum, quòd Cahad XXIII, Amram XXVII ulteriùs vitam produxerit, quàm Joſephus. Non diffiteor, vires ſerâ ætate fuiſſe multùm imminutas. Sed non hoc in quæſtione eſt, verùm an generando ſufficerent: non dico ex conjuge prima: ſed adoleſcentulâ, quam poſtea, ſeu conjuge viva quidem, ſed jamdiu effœta, ſuperduxerint: ſeu vitæ ſociam elegerint, priore jam mortuâ; quemadmodum, ut dicebamus Abraham, Sarâ mortuâ, jam annos natus CXXXVII, Cethuram duxit uxorem, & inde genuit Zaran, Jechan, Madan, Madiam, Mesboc, & Sue: ut eſt Geneſ: XXV. 1. 2. Nempe ſic fieri ſolet, ut quod in ſene virtuti deeſt ſeminis virilis, id in ſeminis commixtione vigore adoleſcentulæ compenſetur. Quæ res tam eſt nota, ut, quia vera eſſet, etiam in proverbium apud Belgas & alios abierit.

 CAPUT

CAPUT XIII.

Vlterius ostensum, quod de habitationis Ægyptiacæ brevitate colligunt ex eo, quòd inter Levi, & Mosem, duæ solum generationes sint interjectæ, facilè convelli, si statuamus generationes quasdam esse prætermissas: atque id Scripturis non esse insolens.

AT que hac quidem ratione non operosè iis occurri putamus, qui arbitrantur, ex ætate Levi, Caathi, Amrami & liberorum ejus Aaronis ac Mosis, abunde refelli, quotquot Israëlitas putant in Ægypto annis habitasse quadringentis. Præterea verò aliter quoque, acies, ac vis argumenti ejus, quo pugnant, retunditur. Esto enim ut Cahad sit genitus in Cananæa, juvenis item genuerit Amramum, & ille Aaronem ac Mosen juvenili similiter ætate procrearit. Non hisce omnibus convellitur sententia de annis habitationis quadringentis: nisi ex hypothesi ista, memorari à Mose generationes universas, quæ fuere inter Levi, & Aaronem. At cum sic argumentantur in re admodum incerta fiduciam ponunt. Nam omissos, imò & nepotes: cumque Caath Amrani genuisse dicitur, id ita capi oportere, quod genuerit non ἀμέσως, sed ἐμμέσως: ut qui dicitur genitus ab aliquo, is non filius intelligatur, sed nepos: quomodo Rebecca vocatur filia Nachor, quia erat filia Bathuelis, filii Nachor. Et Genes. XLVI, Gera, & Ared, dicuntnr filii Benjamin, cum ille juxta LXX, fuerit nepos, hic pronepos.

Et quid manifestius, quàm Matthæum in genealogia Christi, multos præterire. Ut cum ab eo dicitur Joram genuisse Oziam, cum ex Regum, & Paralipomenon libris constet, intermedios fuisse Ochosiam, Joas, & Amasiam. Item Josias dicitur genuisse Jechoniam; qui Josiæ erat nepos, & Zacharias vocatur filius Iddo, qui itidem nepos fuit. Nempe ut alibi aliis de caussis, ita hic quidam omittuntur, quia vellet Euangelista numerare Christi genus per tessarasdecadas.

Illustre etiam exemplum habemus in Calebo. At I Paralipo-

pomenon II. 9. & 10. vocatur filius Esron, qui erat filius Pharez, nepos Juda. Esron Genes. XLVI. 12. refertur inter eos qui cum Jacob in Ægyptum descendit. Ætatem Calebi cum Hebrone à Josua donaretur indicant hæc verba ejus in Iosuæ historia XIV. 10: *Jam quadraginta quinque anni sunt ex eo tempore, quo locutus est Deus hanc rem ad Mosem, ex quo ambulavit Israël per desertum: & nunc quidem hodie sum quinque & octoginta annorum.* Quid manifestius inde, quàm Calebum cum Ægypto exiret, fuisse annorum XL. Ergo si in Ægypto habitatum annis CCXV, vel CCXX, & nulla sit generatio intermedia inter Esron, & Calebum, cujus verba proximè audivimus, sequitur, ut Esron cum eum gigneret fuerit annorum CLXXX: At istiusmodi generationis post diluvium in Scripturis exemplum habemus nullum. Quare necesse est, ut cùm Caleb dicitur in Paralipomenis filius Esron, per filium intelligatur nepos. Si quærat aliquis, quod igitur fuerit nomen patri, dicam id me cognovisse ex Iosuæ cap. XIV. 6. ubi Caleb dicitur filius fuisse Iephonni Cennezæi. Scio doctorem Hebræum *a*, quo loco agit de non permutandis hostiis in sacrificiis, tradere Iephonni non esse nomen viri proprium, sed commune solum, sive, ut vocant, appellativum: ac significare circumspectum à verbo פָּנָה: dicique Calebum Iephonnæ sive circumspecti filium, quia valde fuerit circumspectus, quia missus esset à Mose ad speculandam terram Canaan non conspirârit cum iis, qui populum terrificis nunciis turbarunt. Sed hæc tam insulsa sunt, ut nulli possint placere. Quare sic statuimus, Calebum dici filium, quia ex Esrone descenderit, etsi non ἀμέσως, cùm intermedius sit Iephonnas. Ac sic quomodocumque occurrere superiori difficultati possint, qui solum annis CCXX, vel paucioribus ajunt esse habitatum in Ægypto. Nam dicent Calebum genitum esse ab Iephonna nonagenario: Iephannam item à nonagenario Esrone. Sed qui statuunt habitationem, esse annorum CCCC: hi dicent non unum duntaxat præteriri, sed complures. Sanè si doctissimus Andr. Masius existimabat, qui habitationem non multum extendebat ultra annos CC, quanto justius id colligunt, quibus persuasum est mansisse Israëlitas in Ægypto annis CCCC. Omnino autem operæ putavi adscribere hoc loco ipsa Masii verba ad Iosuæ c. XIV. vers. 6:

a *Tract.* תמורה פ׳ ג׳

Illud

Illud videamus, qui possit Calebus Jephonæ filius dici: cum in Paralipomenis Hesrone natus memoretur. Certum est, Hesronem inter eos fuisse qui cum Jacobo in Ægyptum descenderant, annis circiter ducentis & sedecim ante, quàm Caleb quadragenarius mitteretur à Mose speculatum, Chananæam. Estque etiam illud testatum sacris literis a, *Calebum inter eos Hesronis filios recenseri debere, quos ille ex priore conjuge procreavit: non autem ex Machiris filia, quam demum sexagenarius duxit uxorem. Planè ergo ex his confectum est, Calebum Hesronis quidem filium dici; at certe nepotem ex priore uxore esse. Alioqui enim plus quàm ter quadraginta annorum „ fuisset, cùm è Cades-barnea mitteretur speculator. Neque verò in„ solens est, ut nepotes inter filios adnumerentur; præsertim si sunt re„ rum gestarum gloria clari. Rectè igitur filius Jephone dicitur, cum „ Hesronem, non patrem, sed avum, aut fortasse proavum, vel ab„ avum habuerit.*

a 1 Paralip. c. 2. vers. 18. & 21.

Hoc doctissimi Masii responsum ad aliis etiam argumentis occurrendum usum suum habet. Ut quando objectant verba Mosis Numer. XXVI. 8: *Filius Phallu, Eliab. Hujus filii Namuel & Dathan, & Abiron. Isti sunt Dathan, & Abiron, principes populi, qui surrexerunt contra Mosen, & Aaron, in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt.* Videmus, ut Ruben dicatur genuisse Phallu, Phallu Eliab, Eliab Dathan & Abiron. At Phallu fuit Rubenis filius secundo genitus, ac Gen. XLVI. 9. refertur: inter eos, qui cum Jacobo in Ægyptum descenderint. Nec quo minus id propriè sumamus, obduci ex temporum ratione, quicquam potest: cum Ruben quidem fuerit primogenitus Jacobi, Phallu verò inter quatuor Rubenis filios proximum à primo obtineat locum: ut ibidem videre est. Quare non dubium, quin natus fuerit in Cananæa. At ab eo genitus dicitur Eliabus, pater Dathanis & Abironis: quos in seditione Core vivos terra absorpsit. Negant hæc posse consistere cum habitatione quadringentorum annorum: at posse si fuerit ea annorum CCXV, vel circiter. Nam, inquiunt, Phallum natus fuerit ultimo anno habitationis in Cananæa, septuaginta annorum fuerit, cum genuit Eliabum: Eliabus item circiter septuaginta cum gigneret Dathan & Abiron: hi pœnas dederint anno ætatis octogesimo. Confiunt anni CCXX: & si addere lubet biennium, quia perierunt altero

anno

anno ab egressu ex Ægypto fuerint anni CCXXII. Quare bene convenit is numerus annis CCX, CCXV, vel CCXX: quibus in Ægypto habitâsse dicuntur à multis: non autem si habitarint in ea annis CCCC.

Hæc quæ fusè adeò deducunt, concidunt prorsus, si generationes quædam à Mose præteritæ sint.

Aliud simile apponam. Phares, filius Juda ex Thamar, genuit Hesron, ut est Genes. XLVI. 12. Ubi reponitur in iis, qui una cum Jacobo ingressi in Ægyptum dicuntur. At Hesron genuit Ram, Ram Aminadab, Aminadab Nahasson principem filiorum Juda, Nahasson autem Salma: ut est 1 Paralipom. cap. II vers. 9. 10. 11. Salma autem sive Salmon terram Canaan est ingressus, uxorémque duxit Rachab. Hic quoque, ut constet sibi sententia de annis habitationis quadringentis, non verear dicere, omissam esse unam alteram generationem.

Aliud etiam adferam exemplum. Non videntur sine miraculo Salmon, Booz, Obed, & Iesse, explere potuisse spatium annorum CCCLXV, singuli enim prope centenarii genuissent, eoque aliquos esse intermissos credidit Lyranus; eumque secutus est Catharinus libro contra Cajetanum.

Videmus hinc, non esse insolens Scripturæ, ut in γενεαλογίᾳ aliquas prætereat generationes: hoc enim ex aliquot locis esse prorsus manifestum: & ejus rei notitiâ loca obscura sæpius illustrari. Cur verò alios referat Scriptura, alias reticeat, non semper liquet. Interim quod reticeat, ex eo esse solet, vel quod decretum sit certò eas numero constringere: ut à Matthæo factum diximus; qui per generationes quaternas super denas numerare voluit; vel quòd attenderetur nominis claritas: sive id esset à præclaris gestis, sive quòd aliquis foret princeps familiæ. Huc enim sæpius spectare Mosem, non uno Scripturæ loco comprobatus. Ut illo Exodi VI. 14. *Isti sunt principes domorum per familias suas.* Et vers. 16. *Et hæc nomina filiorum Levi per cognationes filiorum Levi per cognationes suas.* Et vers. 25: *Hi sunt principes familiarum Leviticarum, per cognationes suas.* Hac de caussa & Henochi meminit Num. XXVI. 5: *Hujus filius Henoch, à quo familia Henochitarum.*

Colligam nunc paucis summam eorum quæ diximus. Contendunt,

dunt, quia inter Caath, qui ingressus Ægyptum, & Mosen, qui egressus Ægyptum, solum interjectus est Amram; qui nec ingressus, nec egressus: consequi, habitationem Israëlitarum in Ægypto non CCCCXXX, vel etiam CCCC esse annorum: sed summùm CCXV, vel CCXX. His bifariam occurri diximus. Primùm si statuatur Caat natus in Ægypto, & senex admodum genuisse Amramum, Amramus admodum senex Mosem. Deinde si sequamur eos, qui censent, generationes quasdam omitti à Mose: quæ si appositæ fuissent, longè amplior annorum numerus resultaret.

Quæcunque verò hactenus disputavimus de annis Ægyptiacæ habitationis in Ægypto, ea non sic accipi velim, quasi præfractè sententiam damnem adversam. Quippe argumentis non indignis consideratione defendi eam agnosco. Sed sic ut majoris esse ponderis arbitrer, quæ pro annis adferuntur quadringentis. Interea per me non stabit, quo minùs Chronologi intervallum illud solùm CCXV, vel circiter, annorum statuant. Esto erronea sit. At erronea quoque est computandi ratio in annis, quos à nato Christo numeramus vulgo. Minimùm enim biennio aberratur: ut ostendi in Dissertatione de annis Christi nati, baptizati, mortui. Nemo tamen temporum intelligens nescit quid dicere velimus, quando loquimur cum vulgo, sapientes interea cum paucis. Sapiens enim supplet animo illud tempus, quod reticetur, quia scit aliquid dici solùm ex communi sententia. Similiter hic quoque aliquis animo supplebit grande illud annorum discrimen, quo Chronologia nostra excedit vulgarem.

CHRO-

CHRONOLOGICARUM DISSERTATIONUM OCTAVA,

Quæ eſt

DE TEMPORE AB EXITU EX ÆGYPTO USQUE AD REGNUM DAVIDIS.

CAPUT I.

De annis XL, *quibus principatus penes Moſem fuit.*

DEventum ad denarii noſtri quartum, ut ſic dixero, aſſem: hoc eſt, tempus illud, quo Hebræi ſuis principibus paruerunt. Ac primum Moſi in deſerto per annos XL: ut clarè dicitur Exodi cap. XVI. 35. Deuteronom. II. 7. & VIII. 2. 4. Joſ. v. 6. Pſal. XCIV. 10. Amos v. 25. Eſdr. IX. 21. Judith v. 15. Act. VII. 36. & 40. XIII. 18. Hebr. III. 9. 17. Sed huic ſententiæ obſtare ajunt, quod XL. anni ſtatuantur ex quo jam annum, & quinis, vel circiter, menſibus, ex Ægypto fuerant profecti. Hoc probant, ex tempore pœnæ Iſraëlitis irrogatæ ob murmurationem in Cadesbarne poſt reditum eorum, qui exploratum fuerant miſſi in terram Canaan. Ea exploratio durârat dies XL. Ante id tempus ſæpius murmurârant Iſraëlitæ, ac puniti etiam fuere: ut ob carnes, murmuratum à populo, ob uxorem Moſis, à Maria ejus ſorore, ob principatum ac ſacerdotium, à Core, Dathan, & Abiron. Hæc non videtur minus temporis expoſcere, quàm menſes quinos. Ac contigere univerſa anno jam integro exacto ab egreſſu ex Ægypto. Ut liquet ex Numer. I. I. & IX. I. quibus locis memoratur jam annum integrum eſſe exactum ab exitu ex Ægypto. Pœna igitur non irrogata, niſi poſtquam jam quaſi ſeſquiannus foret, ex quo exiiſſent ex Ægypto. Atqui pœna hujuſmodi erat, ut

quemadmodum XL dies explorassent Canaan: ita intra XL annos eam ingredi non possent: ut liquet ex Num. XIV. 33. & deinceps: item XXXII. 13. Quare si ante pœnam irrogatam, quæ erat, ut intra XL annos non possent ingredi in Ægyptum, jam sesquianno fuerint in Ægypto, consequi videtur, nonnisi quadragesimo secundo anno egressos esse ex deserto; cumque XL annis dicuntur morati in Ægypto, rotundum poni numerum pro justo, qui erat quadragesimus secundus, si non expletus, saltem cœptus. Et sanè Ios. V. 5. 6. ubi Hebræi, & Chaldæi codices dicunt populum in deserto fuisse annis XL, quidam codices Græci habent XLII. Atque ita locum illum adducit Augustinus, sive alius Quæst. VI in Iosnam.

Sed hæc sententia refellitur intervallo, quod statuit Scriptura inter annos, quos habebant Moses & Aaron, cùm loquerentur ad Pharaonem, & populum ex Ægypto educerent, & annos eorundem cum morentur. Priores utriusque annos habemus Exo. VII. 7. *Erat autem Moses* LXXX *annorum*, *&* *Aaron* LXXXIII, *quando locuti sunt ad Pharaonem.* Posteriores Aaronis exponuntur Num. XXXIII. 38. 39: *Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israël, mense quinto prima die mensis, cum esset annorum* CXXIII. Posteriores Mosis memorantur Deuter. I. 3: *Quadragesimo anno undecimo mense, primâ die mensis locutus est Moses* &c. Et cap. XXXI. 2: *Et dixit ad eos.* CXX *annorum sum hodie: non possum ultra egredi, & ingredi, præsertim cùm & Dominus dixerit mihi: Non transibis Jordanem istum.* Et cap. XXXIV. 1: *Adscendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo.* Et vers. 5: *Mortuusque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab, jubente Domino.* Vers. 7: *Moses* C, *&* XX *annorum erat, quando mortuus est.* Satis liquet inter Aaronis egredientis ex Ægypto LXXXIII, & morientis in Hor; item LXXX Mosis exeuntis ex Ægypto, & morientis in Nebo, intervallum esse annorum XL, non XLII. Imò tantum abest, ut plusquam XL anni fuerint, ut potius quinque dies desiant. Nam exierunt Israëlitæ ex Ægypto decima quinta primi mensis; ut est Exod. cap. XII: egressi autem è deserto decima die mensis primi: sicut est Ios. cap. IV.

CAPUT

CAPUT II.

De temporibus ab obitu Mosis usque ad initium Othonielis: viderique id spatium annorum XXXIV.

Nunc series temporum requirit, ut videamus de intervallo inter excessum Mosis, & initium Othonielis Iudicis. Est hoc spatium quadripartitum. Primum est tempus quo penes Iosuam principatus fuit. Alterum, quo à morte ejus rexerunt vel saltem vixerunt Seniores, & populum, seu autoritate, seu exemplo continuerunt in officio. Tertium, quo, à morte Seniorum, populus se polluit falsorum numinum cultu. Quartum, quo divino judicio propterea servire coactus est Cusani, Regi Mesopotamiæ. De primo & secundo tempore sunt ista Judicum II. 7: *Servieruntque Domino cunctis diebus ejus* (Josuæ) *& Seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore, & noverant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Israël.* De tertio & quarto tempore sunt hæc Jud. III. 7. 8. 9. *Feceruntque malum in conspectu Domini, & obliti sunt Dei sui, servientes Baalim, & Astaroth. Iratusque contra Israël Dominus tradidit eos in manus Chusan Rasathaim Regis Mesopotamiæ, servieruntque ei* VIII *annis. Et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis Salvatorem, & liberavit eos, Othoniel.* Tacet Scriptura, quàm diuturnum fuerit tempus, quo principatus fuit penes Josuæ. Non minùs tamen esse potuit, quàm septennii circiter. Nam ex Josuæ libro constat, eum jam senem, anno ab ingressu in terram Canaan septimo, divisisse terram. Et solum septennium imperio ejus tribuit Massæus lib. V *a*, & in Kalendario quadruplici sub ætate tertiâ. Similiter Gerardus Mercator, atque Adrichomius.

a Pag. 37

Verùm ultra hoc septennium plerique tribuunt Josuæ tres annos: ut principatûs anni fuerint decem. Qua in opinione fuerunt Cajetanus in Act. cap. XIII, Temporarius lib. I *b*, & Torniellus ad an. CCLXCI, num. XIV, & an. CIↃCIↃIↃXCIII. Multò ulteriùs supervixisse, non fit iis verisimile, eo quòd Jos. XIII. I dicat Deus, quia jam senuisset, terram ut divideret: quasi diceret, diu differre si volet, ad tanti momenti negotium non superfore ei vires, vel fortasse etiam vitam.

b Pag. 54. col. 2.

Nonnulli tamen post hoc etiam tempus quadriennium prorogant. In iis est Moses Ben-Maimon: qui post Mosem vixisse putat annos XIV. Ac sequitur hanc sententiam quoque Dionysius Petavius.

Imò aliqui XVII annis putant præfuisse Israëli: ut Ioa. Lucidus lib. II de Emendat. Temp. cap. VIII, Ioannes Benedictus in III Reg. cap. VI, Dan. Brougtonus in Concentu suo, Salianus an. CIↃCIↃIↃC, num. 2. 4. & 5. Imò Genebrardus duodeviginti annos tribuit, sive annos CIↃCIↃIↃCCXXVII *a*. Etiam soceri mei, Franc. Iunii *b* sententia est XVII, ac ferme octodecim annis rexisse.

a Pag. 81.
b In argumento libri Iosue.

Nec ausim hanc sententiam rejicere eo quod longa adeò ætas ei tribuatur Iosuæ cap. ult. vers. 29: ubi legas: *Et post hæc mortuus est Josue, filius Nun, servus Domini*, C *&* X *annorum*. Sanè si non diutius vixerit à morte Mosis, quàm plus minus septennio: consequitur eum à Mose ad tam grave munus fuisse electum, plusquam centenarium. At quàm malè illud convenit, cum eo, quod se Moses Num. XI. 1. 14. 15. 16. conqueritur se imparem tanto ponderi, quo tempore solùm agebat annum LXXXI, vel LXXXII. Etiam bella ab Iosua fortiter adeò gesta requirere videntur ætatem juniorem.

Nec sane desunt, qui ultra XVII, vel etiam XVIII annos putent populo præfuisse. Nam Flavius Iosephus lib. V Antiq. cap. I. tribuit ei annos XXV: in quo eum, more suo, sequitur Zonaras.

Ac XXVI annos adsignat Beda lib. de VI Ætat. Mundi. Item Freculphus Lexoviensis, Petrus Comestor, atque alii.

Clemens Alexandrinus lib. I Στρωματ. Iulius Africanus, eumq; secutus Eusebius, Augustinus lib. XVIII de Civ. Dei cap. XI, Isidorus lib. de vita & morte Sanctorum & in Chronologia, item Nicephorus Constant. in Chronolog. & Chronicon Alexandrinum; è junioribus etiam Gagnejus, & Bibliander, annos tribuunt XXVII.

At XXVIII annis rexisse censent auctor libri Seder Olam, & R. Kimchi *c*. Quos è junioribus sequitur Andr. Masius in Iosu. cap. ult. Similiterque Phrygio Constantinus.

c Teste Masio in Ios. cap. ult.

Annos XXXI adsignat Iulius Hilarion. Nec occurrit qui ultra ad-

adſurgat, præter unum, qui ſub Philonis nomine Antiquitates biblicas conſarcinavit: ſcriptorem parvæ rei, ac fidei. Ita nugis totus ſcatet.

Illos interim, qui non plus dixere annis XXVI, excuſare eo poſſumus, quod nomine Ioſuæ etiam Seniorum alios ſunt complexi. Nam nec refert Scriptura, quamdiu à morte Ioſuæ vixerint Seniores. Solùm dicitur, eos longo tempore ſuperfuiſſe poſt Ioſuam. Nec obſcurè cognoſcimus Seniorum illorum tempore bellatum eſſe adverſus Cananæos. Huc enim pertinent illa Iud. I. 1. 2. 3. 4: *Poſt mortem Joſuæ conſuluerunt filii Iſraël Dominum, dicentes: Quis adſcendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? Dixitque Dominus, Judas adſcendet: ecce tradidi Terram in manus ejus. Et ait Judas Simeoni fratri ſuo: Adſcende mecum in ſortem meam, & pugna contra Chananæum, ut & ego pergam tecum in ſortem tuam. Et abiit cum eo Simeon: adſcenditque Judas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum, & percuſſerunt in Bezec in manus eorum: & percuſſerunt in Bezec decem millia virorum.* Et verſ. 10: *Pergenſque Judas contra Chananæum, qui habitabat in Hebron.* Longùm fuiſſe id tempus, quo Seniores poſt Ioſuam vixere, clarè, ut vidimus, refert Scriptura. Atque id ipſum colligere inde eſt quòd Seniores iſti, qui dicuntur vidiſſe mira Domini opera ex egreſſu ex Ægypto, Calebo, & Ioſue erant juniores, annis minimùm XX: eóque credibile ſit, quia Hebræi prope omnes longævi iis forent temporibus, uti & diu poſtea, etiam XX amplius annis poſt Ioſuam aliquos vixiſſe. At in diviſione terræ Caleb erat LXXXV annorum: ut eſt Ioſ. XIV. 10. Seniores igitur illi tum annorum fuerint LXV. ut ſi ad Iuſuæ ætatem pertigerint ab ea diviſione annis vixerint XLV. Sed neque id mihi veriſimile ſit. Potius cenſeo Ioſuæ, & Senioribus non plures eſſe annos tribuendos, quam XXVI. A quo non multum abiit Petavius, qui XXIV ſufficere arbitratur: XIV Ioſuæ, X ſenioribus.

Porrò hoc tempus, quo Seniores à morte Ioſuæ fuerunt. Prima fuit ἀναρχία Iſraëlitica: quæ duravit uſque ad tempus id, quo ſervire cœperunt Iſraëlitæ Chuſani, Meſopotamiæ Regi: de quo mox loquar. Poſtea & aliæ fuerunt ἀναρχίαι, mortuo quopiam judice, nec alio ſuffecto; ut ſuis locis dicetur. De hujuſmodi tempo-

poribus intelligere oportet, in libro Jud. XVII. 6. *In diebus illis non erat Rex in Israël: quisque quod rectum erat in oculis suis faciebat.* Ac similiter XVIII. 1. & XIX. 1. & XXI. 25. Dixerit aliquis, de ἀναρχίᾳ illa saltem non habere locum in tempore eo, quo à morte Josuæ penes Seniores erat imperium. Sed enim Scriptura non dicit eos gubernâsse, sed diu vixisse ab excessu Josuæ: ut videre est Jud. II. 7. Ut verba ea sic capere liceat, quasi venerabili senectute & sanctissimo vitæ exemplo, dum vixere, continuerint populum in officio, ne deficeret à vero Dei cultu; uti mox contigit ab eorum excessu.

De hac defectione post Seniorum obitum, Scripturæ verba adduximus antea. Et hoc tempus tertiam statuebamus partem ejus intervalli, quod est inter Mosis mortem, & initium Othonielis. Credibile autem est plusculum durâsse, quia Deus tardè solet accedere ad vindictam: quod ne gentiles quidem nescivere: unde vetus illud Deos habere pedes laneos: sed addebant, tarditatem eam postea supplicii gravitate compensari.

Quarta pars est de pœna, quâ Deus defectionem eam punivit. Tradidit enim eos in manus Chusanis, Regis Mesopotamiæ. Cui servierunt annis octo. Atque hoc solum tempus exprimit Scriptura: de tribus prioribus partibus reticet. Unde tantus est dissensus in annis Josuæ, & Seniorum. Nec mirandum, si nihilominus chronologi certum iis annorum spatium tribuerint: sed sic, ut à se invicem plurimùm abirent. Hoc inde fuit, quòd Scriptura lib. I, sive III Reg. cap. VI. I. dicat, ab exitu ex Ægypto, usque ad tempus, quo Salomo templum cœpit condere, esse annos CCCCLXXX. Unde sic colligebant, si Judicum tempora perspecta forent, facilè posse cognosci de intervallo inter mortem Mosis, & Othonielem. Siquidem ei tribui oportere id annorum, quod deesset Judicum, & Davidis temporibus, addito Salomonis triennio ad supplendum annos illos CCCCLXXX. Speciosior fuisset oratio, si de annis Judicum convenire potuissent. Verùm in eo ipso dissensus erat: próque discrimine ejus plures pauciorésve annos tribuerunt Josuæ, & Seniorum tempori. Exempli gratiâ, codex LXX interpretum, quo usque est Eusebius, præteribat Ahialon. Qui igitur septennium alioqui tribuisset Iosuæ, decennium totum addidit, quia prætento Ahialon, tot anni desiderarentur.

Quod

Quod ſiquis quærat, quot circiter annorum ſit intervallum à morte Moſis uſque ad initium Othonielis, dixere illud non poſſe ex iis, quæ diximus, certò præfiniri: ſed non multum aberraturum, qui eſſe XXXIV annorum ſtatuat. Nempe ut XXVI tribuantur Ioſuæ, & Senioribus accenſito eo ſpatio quo Iſraëlitæ peccando irritarunt Deum. His adde annos VIII, quibus Chuſani ſervierunt conſiunt XXXIV.

Non deſunt, qui omne ſpatium à morte Moſis, uſque ad initium Othonielis, reducant ad annos Othonielis, ac ſub XL illis annis ei tributis comprehendi putent: quod ſi eſt, dicere oporteat, à morte Moſis ad mortem Othonielis ſolum XL eſſe annos. Eſt hæc ſententia Toſtati in Iud. cap. III. quæſt. XII & in Ruth cap. I. quæſt. III. Ac ſimiliter Nicolaus Lyranus, & aliquot juniores, in his Ribera. Sic Othoniel ſolùm annis imperârit VI. Ut qui demum imperare cœperit, poſtquam Iſraëlitæ jam aliquamdiu Chuſano ſerviiſſent. Tam brevem autem principatum nullum veterum tribuit Othonieli: nec, ut ſic ſentiamus, verba Scripturæ ſinunt. Atque hæc planiora etiam fient ex iis, quæ inferius diſſeremus adverſus eos, qui putarunt ſervitutis cujuſque annos ſub annis Iudicum contineri.

De annis triplicis hiſtoriæ in fine libri Judicum: Unius de Micha; alterius de tribu Dan quærente poſſeſſionem: tertiæ de deleta fere tribu Benjamin ob uxorem Levitæ. In harum ſingulis dicitur. *In diebus illis non erat Rex in Iſraël.*

Reſp. eas hiſtorias non pertinere ad tempus, quo judex aliquis imperavit, ſed quo foret ἀναρχία. Quod clarè indicant illa verba; *In diebus illis non erat Rex in Iſraël.*

CAPUT III.

De annis, ab initio principatus Othonielis, uſque ad initium Iephthe; ac videri id ſpatium eſſe annorum, CCCXI.

HInc jam oratio proficiſcatur ab initio excuſſi Meſopotamici jugi ab Othoniele, uſque ad initium Jephthe. Horum tempora ſic numerat Scriptura.

Iudex Israëlis Othoniel fuit annis ——— ut est Iud. III. 11.	40.
Secuta est servitus Moabitica per annos ——— de quo Iud. III. 14.	18.
Hinc Aod rexit Israëlitas annis ——— ut est Iud. III. 30.	80.
Exinde Israëlitæ servierunt Cananæis per annos ——— de quo Iud. IV. 3.	20.
Postilla rexere Israëlem Debora, & Barac, annis ——— ut refertur Iud. V. 32.	40.
Tum excepit servitus Madianitica annis ——— ut dicitur Iud. VI. 1.	7.
Hinc Israëlem judicavit Gedeon annis ——— ut est Iud. VIII. 28.	40.
Tum Abimelech annis ——— de quo Iud. IX. 22.	3.
Inde Thola an. ——— ut legere est Iud. X. 2.	23.
Postea Iair ann. ——— ut est Iud. X. 3.	22.
Inde fuit servitus Ammonitica per annos ——— de quo Iud. X. 8.	18.
In universum colliguntur anni ———	311.

Adversus hunc numerum adferuntur verba Jephthæ Jud. XI. 26. ubi trecentos ait esse annos, quòd terras eas possedissent, quas Ammonitarum Rex reposcebat. Nempe à penultimo anno Mosis: ut cognoscere est è Num. XXI, & XXII. At à morte Mosis usque ad initium Othonielis statuebamus superius annos XL: qui partim competunt Josuæ, partim Senioribus, partim defectioni populi, ac secutæ servituti Mesopotamicæ. Hos annos XL si una cum uno anno Mosis addamus illis CCCXXXI, confiunt anni CCCLXXII. At, inquiunt, hoc si foret, Jephthe non dixisset terras, de quibus si controversia sibi moveretur, possessas sibi ab annis CCC, sed CCCC: cùm ubi rotundo numero uti volumus, eum potiùs eligere soleamus, qui maximè prodest caussæ

caussæ nostræ. Contendunt igitur in temporibus Judicum colligendis omitti debere annos servitutis: quia illi in annis Judicum includantur. Quomodo ab initio Othonielis solùm anni erunt CCXLVIII. Nempe Othonielis XL; Aod LXXX; Deboræ & Barac XL, Gedeonis XL, Abimelechi, & Tholæ XLVIII. His addere jubent annum ultimum Mosis, annos imperii Josuæ, & quibus Seniores post Josuam vixerunt. Quantum hi anni spatium conficiant, certant incerti. Plerique his junctis tribuunt annos XXIV. Quomodo in universum exsurgunt anni CCLXXII. Neque negant, sic minùs fore, quam dixerat Iephthe. Sed ajunt, sollemne illud esse oratoribus, ut prout conducibilius est caussæ, rem augeant, aut minuant: ac propterea etiam Iephthe voluisse, ut legati sive oratores sui trecentos esse annos dicerant: licet deficerent anni multi. Nollem de eo ducere contentionis funem, si Scriptura sineret; ut omittamus annos servitutis, eosque sub annis Iudicum complectamur. Quod ne faceret, satis sibi cavit B. Augustinus lib. XVII de Civitate Dei cap. XIII: ubi inter alia refert, ut legantur, *Israëlitæ paces alternâsse cum bellis & inveniantur pacis tempora prolixiora quam Salomon habuit, qui XL regnavit annos. Nam sub eo judice, qui appellatus est Aod, octoginta anni pacis fuerunt.* Quare operæ fuerit tempora ea accurate distinguere: ut facit Scriptura, sive universè iis sermo sit, sive particulatim.

Atque universè quidem dicitur Iud. cap. II. 18. *Cumque Dominus Judices suscitaret, in Diebus eorum flectebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vastantium. Postquam autem mortuus esset Judex, revertebantur & multò faciebant peora, quàm fecerant patres eorum.* Hîc quoque conspicimus memorari cædem vastantium, gemitum afflictorum, misericordiam Dei suscitantis judicem ad liberandum, ac post mortem judicis, populi peccata, novam iis pœnam promerentis. Quis non videt, aliud hîc tempus statui pœnæ & adflictionis Israëliticæ, propter peccata: aliud autem misericordiæ divinæ gemitus populi exaudientis, & suscitantis Iudicem, qui liberet, & in officio contineat, donec à morte ejus iterum sit ἀναρχία, & inde nova defectio à Deo quæ nova arcessat pœnam.

Sed manifestiora hæc fient ex iis, quæ particulatim dicuntur

de annis captivitatis, & annis quietis. Attendamus primo annos servitutis Mesopotamicæ, & quietis præstitæ per Othonielem. De iis sic Jud. III. 8.9.10.11. ubi, cùm prius narratum est de populi defectione post Seniorum excessum, hæc subjunguntur: *Iratusque cõtra Israël, tradidit eos in manus Chusan-rasathaim Regis Mesopotamiæ, servieruntque ei octo annis. Et clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis salvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem. Fuitque in eo Spiritus Domini, & judicavit Israël: egressusque est ad pugnam, & tradidit Dominus in manus ejus Chusan-rasathaim Regem Syriæ, & oppressit eum. Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus est Othoniel, filius Cenez.* Ubi videmus, clarè opponi, hinc captivitatem sive servitutem, inde autem quietem, sive libertatem: ac servitutis quidem statui annos VIII; quietis autem sive securitatis ac pacis, annos XL. Ut velle VIII annos servitutis includere in XL annis quietis, omnino sit vim facere Scripturis.

Videamus nunc de altera tum servitute, tum quiete. Legimus Jud. III. 12, & deinceps: *Rursum autem* (puta, uti mortuus est Othoniel, ut continuò antecesserat) *fecerunt filii Israël malum in conspectu Domini: qui roboravit adversum eos Eglon Regem Moab: quia fecerant malum in conspectu ejus. Qui congregavit ad se filios Ammon, & Amelec: abiitque, & percussit Israël, atque possedit Urbem palmarum. Servieruntque filii Israël Eglon, Regi Moab, decem & octo annis. Et postea clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis servatorem Aod.* Narratur deinde, quomodo Aod, sive Ehud, occideret Regem Moabiticum: eoque necato eduxerit copias Israëlitarum adversus Moabitas. Sequitur deinde vers. 29: *Percusseruntque Moab tempore illo circiter decem millia virorum.* Ac vers. 30: *Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israël: & quievit terra octoginta annis.* Quàm apertè etiam tempora quietis à servitute separantur?

Sequitur servitus Cananæa, quæ numero tertia est, de qua Jud. cap. IV. Ac primo refertur, quomodo Israëlitæ ad idola conversi traditi sint in manus Jabin Regis Canaan: qui eos XX annis oppressit. Debora autẽ Prophetis Baruc incenderit ad bellum inferendũ: ac Jahel Sisaram exercitus ducem ex acie fugientem in tabernaculum vocârit, impactoque per tempora clavo eum trucidârit. Conclu-

cluditur autem id caput his verbis: *Quievit autem terra quadraginta annis.*

Quarta servitus est Madianitica, & liberatio per Gedeonem: ubi longè res clariùs dilucet. Refertur ea historia Jud. cap. VI. Ac vers. 1 est: *Fecerunt autem filii Israël malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madiam septem annis.* Vers. 7: *Et clamavit* (Israël) *ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.* Postea narratur, ut angelus Domini accesserit Gedeonem purgantem frumenta: ac promiserit per eum liberatum iri Israëlem: ille hæserit eo, quod, non alter debilior atque infirmior in familia paterna foret. Sed angelus, qui יהוה istic dicitur, quia missus mittentis nomine loqueretur, responderit ei: *Ero tecum, percutiesque Midian, tanquam virum unum.* Signum tum Gedeon petiit ab Angelo sive Domino; quo ab eo firmatus, (ne singulis insistam) jussu Dei viros armavit trecentos, ac Madianitas in suam redegit potestatem. Post quæ (ut est Jud. VIII. 22.) *Dixerunt omnes viri Israël ad Gedeon, Dominare nobis, etiam filius filii tui: quia salvasti nos de manu Madian.* Ac vers. 28. *Humiliatus est itaque Madian coram filiis Israël: nec potuerunt ultra cervices elevare: sed quievit terra per quadraginta annos quibus Gedeon præfuit.* Vidimus extremis verbis dici XL annos quietis esse eosdem, quibus præfuit. At non præfuit, nisi postquam annis VII serviissent. Non igitur septennium servitutis comprehenditur XL annis quietis.

Quinta servitus fuit sub Ammonitis, de qua est Jud. X Ac versu quidem 6 exponitur caussa: videlicet quòd deo deserto colerent, Baalim, Astaroth, & id genus numina. Propterea enim dediti sunt hostibus Palæstinis & Ammonitis: ut est vers. 7. Gravitas servitutis indicatur vers. 8. & 9. ubi dicuntur omnes, trans Jordanem habitantes, per annos XVIII sic fuisse afflicti vers. 8, & 9: ubi Ammonitæ dicuntur annis XVIII adflixisse omnes Israëlitas trans Jordanem habitantes: imò & Iordane transito, grassatos longe latéque per Iuda, Benjamin & Bethlehem. Ex his malis pœnitentia est orta Israëlitarum: qui & peccatum confessi, & pœnam deprecati, & renunciantes idololatriæ vitam emendarunt: ut est vers. 11. 12. 13. 14. 15. Pœnitentiam consecuta est gratia Dei miserantis sui populi: ut est vers. 17. Galaaditæ autem, quos imprimis bellum Ammoniticum gravabat,

ducem elegere Iephthe. Qui primo quidem principatum recusavit: at nunciis culpam priorem deprecantibus, honorem eum recepit ut est Iud. XI. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Ac primò quidem verbis cum Ammonitarum Rege egit: quibus iis noluit acquiescere: ut est vers. 12 & seqq. 16. Iephthe igitur, spiritu Dei accensus, Ammonitas invasit, & vicit: ut est vers. 15. 32. 33. Postea de voto Iephthæ agitur. At cap. XII refertur, ut Ephraimitas vicerit: quorum periere XLII millia. Hinc sequitur, *Judicavit autem Jephthe Galaadites Israël sex annis: & mortuus est, ac sepultus, in civitate suâ Galaad.* Ex his liquet, fuisse servitutis annos XVIII, quietis sive libertatis solùm VI: sub quibus comprehendi nequit prior numerus, cùm is ter contineat posteriorem. Dicent fortasse servitutem eam non fuisse totius Israëlis; sed partis trans Iordanem; nec contigisse Iair mortuo, sed cœpisse cum imperâsset annis IV, post quos, per annos XVIII, imperium prorogavit. Sed obstare videtur, quod simulac relatum de morte Iair: continuò subjiciatur, ad verbum; *Et addiderunt filii Israël ad faciendum malum in oculis Domini.* Quasi dicat, Tunc, hoc est, ubi excusserit Iair. Hæc enim est vis particulæ ו.

Nec tamen morosè huic interpretationi adverser: quando non adeò manifestè verba Scripturæ torquentur de hac quinta servitute, quàm in quatuor fit prioribus. Imò si de verbis III Reg. VI. I, omnis, eo concesso tollatur difficultas, facilè subscripsero. Sed sic quoque alia obstare, inferiùs ostendam. Quare statuere malo parem esse hic rationem ac in persecutionibus prioribus: eoque ab Iair mortuo usque ad Iephthe mortuum octodecim servitutis, & sex libertatis annos distingui debere, ut ex illis colligantur anni XXIV. Nunc summam colligamus annorum ab initio Othonielis usque ad initium Iephthæ.

Othoniel rexit annis	40.
Consecuta servitus Moabitica annis	18.
Aod sive Ehud judicavit Israëlem annis	80.
Subsecuta servitus Cananæa annorum.	20.
Debora judicavit an.	40.
Servitus Madianitica duravit an.	7.
Gedeon rexit an.	40.
Abimelech an.	3.

Tho-

Thola ——————————— 23.
Iair ——————————— 22.
Servitus Madianica duravit an. ——————— 18.

Consiunt anni —— 311.

Quibus si addamus annum ultimum Mosis, & quadraginta Iosuæ, Seniorum, & servitutis Mesopotamicæ, consequitur, ex eo tempore, quo terras illas possederant Iudæi, annos fuisse 352. Vel si Iosuæ solum XIV, Senioribus X, servituti primæ, VIII tribuantur: ut inde fiant anni XXXII: in universum sint anni CCCXLIV. Quod si XVIII anni servitutis Madianiticæ incidant in posteriores XVIII annos Iairi, solum sint anni CCCXXVI. Sic quoque plures fuerint trecentis: quot annis Iephthe ait ab Israëlitis agros esse possessos, quos, tanquam sibi ereptos nunc reposceret Rex Ammonitarum. Potuerat Iephthe dicere *supra annos trecentos*, vel *trecentos & quod excurrit*. Sed sufficere visum si diceret, quod minus poterat in dubium vocari ab adversariis antiquorum temporum fortasse minùs gnaris.

CAPUT IV.

De annis à Iephthe initio usque ad initium Samuelis, quos centum, & undecim numeramus.

HInc jam videamus annos judicum ab initio Iephthe usque ad excessum Heli, sive initium Samuelis.

Iephthe ut est Iudicum XII. 7, Iudex fuit annis —— 6.
Abesan, ut est Iud. XII. 9. ——————— 7.
Achialon, ut est Iud. XII. 11. ——————— 10.
Abdon, ut est Iud. XII. 14. ——————— 8.
Secuta servitus sub Philistæis, quæ ut est Iud. XIII. 12. annis duravit ——————— 40.
Samsonis XX annos cur prætercam, mox dicam.
Heli, ut est 1 Reg. IV. 18. judicavit Israëlem annis —— 40.

Consiunt hinc anni —— 111.

Mire-

Miretur aliquis è judicibus omissum nobis Samsonem: qui Judicum cap. XVI. 31, XX annis judicâsse dicitur Israëlem. Sed non hoc temere à nobis factum: verùm quia annos ejus bis numerari non oportet. At hoc fiat, si post XL annis servitutis Palæstinæ numeremus annos Samsonis XX. Quod eo fieri non debuit, quia Samson variis quidem cladibus affecit Palæstinos: non tamen prorsus sustulit servitutem: quod ex omni Simsonis historia satis liquet. Imò etiam cum captus mortuusque, dominati sunt Palæstini Israëlitis. Quare prorsus censeo, viginti annos Samsonis includi in XL annis Palæstinæ servitutis. Eoque si in annis expansis numerare seorsum voles XX annos Samsonis, solum XX erunt tribuendi Palæstinæ servituti. Vel hæc ineunda est ratio; vel si XL illos annos concurrere nolis cum XX annis Samsonis, dicendum erit ex XL annis servitutis XX concurrere cum temporibus Heli. Sanè ex historia Judicum satis est apertum, quantopere Palæstini ejus temporibus adflixerunt Israëlem. Et pro hac sententia adferre possis, quod LXX interpretes non XL annos tribuant Heli, ut codices Hebræi: sed solùm XX: nempe quia XX alteris Israëlitæ servierint Palæstinis.

CAPUT V.

De spatio, quo penes Samuelem, & Saulem, principatus fuit Israëliticus. Atque intervallum hoc videri annorum XL.

IN intervallo, quod est à morte Mosis, usque ad regnum Davidis, solùm supersunt anni, quibus summa potestas Israëlitica fuit penes Judicem Samuelem, & Regem Saul. Quamdiu Samuel judicârit Israëlem, nusquam dicitur in Scripturis. Sed de Saule duobus locis legimus. Prior est, ubi duobus dicitur annis imperasse: alter, ubi quadraginta. Sed duos, vel neminem ut dici solet, reperias, quia, cùm Saul dicitur biennio imperium tenuisse, id capiant de annis quibus, defuncto jam Samuele, vel saltem non immiscente se ultra Saulis negotiis, obtinuit principatum: cumque dicitur imperasse annis XL id junctim intelligant de annis, partim iis, quibus vel solus, vel cum filiis, Samuel in

Israële

Iſraële judex fuit; partim quibus ſic Iſraëlis Rex erat Saul, ut ſua, inferior licet, & dignitas, & poteſtas maneret Samueli; partim quibus Saul præfuit ſolus. Operæ igitur erit videre, quæ genuina utriuſque ſit loci ſententia.

Prior ſic habet I Reg. ſive Samuelis XIII. I. *Filius unius anni erat Saul cùm regnare cœpiſſet: duobus autem annis regnavit ſuper Iſraël.* Ubi duo in conſiderationem veniunt, quando cœperit regnare, & quamdiu regnârit. De priori dici videtur fuiſſe anniculum. Sed id perabſurdum. Nam quomodo anniculus fuerit, qui cum Rex eligeretur, humero tenus ſuper omnem populum emineret? Itaque nonnulli, ut eſt apud Dionyſium Carthuſianum Ruræmundenſem, quidam putarunt κατ' ἔλλειψιν deſiderari XX, ut ſententia ſit, unius anni erat ſupra vigeſimum: quo cenſebantur bello idonei. Et quod ad numeros convenit Melchior Canus lib. II Loc. Theolog. cap. V ad argum. XII: ubi indicat locum eſſe corruptum; ac pro *unius anni*, legi debere *viginti & unius anni.* Etiam Joſephus Scaliger, adverſus Paræum, cenſet, excidiſſe כ, hoc eſt XX, vel ל, hoc eſt, XXX. Sed hæc ſententia conſiſtere nequit, ſi ut opinio fert receptior, ſolùm annis rexit XX, vel XXI, aut XXII. Nam moriens filium reliquit Iboſeth annorum XL: ut eſt II Regum ſive Samuelis cap. II. 10. Alii igitur exiſtimant ſic verti debere, *Filius unius anni erat Sauli cum regnare cœpit.* Ac Isboſethum filium ſignari arbitrantur. Legas hoc apud Hieronymum in Traditionibus Hebraicis. Nec diſplicuit ea opinio Angelonio, vel Rabano: atque, è junioribus, Serario. Sed ſic in Hebræo deſideretur ל, quo dandi caſus indicetur. At R. Kimchi, & R. Ben-Gerſon, item Vatablus, Genebrardus, Pineda, Petrus Martyr Vermilius, Serario non improbante, annum unum fuiſſe ajunt ab electione: poſt quem cœperit regnare. Etiam Franciſcus Junius vertit: *Agens primum annum Schaul in regno ſuo.* Chaldæus verò Paraphraſtes ne quidem putat hic agi de annis: ſed exponit de innocentia. Ita enim παραφράζει: *Sicut filius anni, in quo non ſunt culpæ, Saul* (erat) *quando regnavit.* Ac Symmachus ſimiliter apud Theodoretum quæſt. XXVIII. ipſeque Theodoretus, qui addit: *Hoc dicit, quam ſimplex eſſet ejus animus, quando fuit Rex electus.* Etiam apud B. Hieronymum eſt in Traditionibus Hebraicis: *Sic erat*

nnocens, quando regnare cœpit ſicut filius eſt unius anni. Aben-Ezra etiam, & Hebræorum alii, ſimilitudinis particulam omiſſam arbitrantur. Sed & de innocentia morum accepere Gregorius M. in 1. Reg. lib. v. cap. III, & Rupertus lib. II in Exod. cap. & I Reg. cap. XXIX, & lib. II in Apocalypſin. Adhæc ita Procopius, Angelomus, Lyranus, alii.

Hanc qui interpretationem probant, ſequentia etiam verba, quibus duobus regnâſſe annis dicitur, reſtringunt ad id tempus, quo in ſimili morum vitæque probitate ſe geſſit. Quare fatentur, quidem multo diutiùs imperaſſe: ſed arbitrantur à Propheta indicari, exacto biennio non fuiſſe amplius, ſicut anniculum puerum, ſed tumidum, minuſque mandati divini obſervantem. Ut qui, contra Dei mandatum, Agago, Regi Amalecitarum, pepercerit. Etiam tyrannidis conſecutæ argumentum habemus in longâ perſecutione Davidis; quem tandem eò adegit, ut fugeret ad hoſtes. Præter eos, quos diximus, hanc etiam ſententiam ſequitur Seder Olam I part. cap. XIII. Sed quibus hæc diſplicet ſententia, & ipſi inter ſe variant. Sunt qui ea interpretantur de Isboſetho filio. Atqui importunum erat hic infercire de annis Isboſethi. Neque is biennio ſolum rexit, ſed annis VII, ac dimidio.

Alii igitur ſententiam eſſe volunt, duos imperaſſe annos, cùm tria millia eligeret ex Iſraële: ut mox ſubjungitur. Sic Toſtatus, Vatablus, Genebrardus, & Pineda.

Alii ajunt annos indicari, quibus ſolus imperavit Saul. Nam primùm ſolus rexit Samuel, deinde cum filiis duobus, hinc cum Saule Rege, ac denique Saul rexit ſolus; videlicet ex quo mortuus eſſet Samuel, imò jam ante, ex quo, iratus Saulo, abiiſſet, nec vellet ſe amplius immiſcere negotiis Regis à Deo jam rejecti. Ante id tempus non ſolus regnabat Saul, ſed una cum Samuele, qui etſi regem creaſſet ob ſenilem ſuam impotentiam, non tamen ſe omni exuit dignitate. Itaque & Saulem publicè increpuit, cùm non exſpectaſſet Samuelem in Galgalis: ut eſt I Reg. cap. XII. II, ac deinceps. Idem coram Saule Agagum juſſit occidi: ut eſt I Sam. XV. 31. 32. Sed & eo vivente, Davidem inunxit. Etiam I Reg. ſive Sam. VII. 16. legas, *Judicat quoque Samuel Iſraëlem cunctis diebus vitæ ſuæ*. Ut habent codd. Hebræi.

bræi. Chaldæi, & Græci. Sententia est, ex quo Samuel factus judex, non penitus deposuit principatum, etsi judicis officium minus exercuerit ob senectutem, cujus caussâ & Regem creârat. Scio plerosque putare, quæcumque postea egit, egisse ut Prophetam. Sed nihil impedit, quo minus idem & prophetes foret, & judex. Et quæ memoravimus judicis magis functiones sunt, quam prophetæ. Atque ex his liquet, cur cum biennium dicitur imperasse, id solum intelligant de ultimo vitæ biennio, non de XVIII præcedentibus, quibus eum cum Samuele imperâsse etiam Flavius Josephus dicit lib. VI. Antiquitatum cap. XIV. De biennio, quo regnâsse dicitur, hæc suffecerint.

Venio nunc alterum ad locum de tempore, quo, Saul imperavit. Est is Act. XIII. 20. 21. *Et post hæc dedit judices usque ad Samuelem prophetam. Et exinde postulaverunt Regem, & dedit Deus Saul, filium Cis, de tribu Benjamin, annis* XL. Hos XL annos de solo Saulo, excluso Samuele, interpretantur Hieronymus in Tradit. Hebr. Augustinus lib. XVII de Civit. Dei, cap. VII, & lib. XVIII cap. XX. Sulpitius Severus lib. I Histor. Sac. Beda præfat. II. lib. expositionis allegoricæ in Samuelem. Item è junioribus Melchior Canus lib. XI de locis cap. V, & Serarius in I Reg. cap. VII propos. 11 *a*, ubi ait, Samuelis annos fuisse ante Regis postulationem, post eam secutos XL annos quibus rexit Saul: negat hæc verba ullo glossemate debere incrustari: omnino enim verba Pauli sive Lucæ tam esse clara aptaque ut iis simpliciter sit adhærendum. Et sanè illud *EXINDE* non videtur sinere, ut annos illos XL etiam de Samuelis annis intelligamus. At, inquiunt, hanc interpretationem non sinunt verba I Regum, sive Samuelis cap. VI. I: ubi ab exitu ex Ægypto usque ad jacta à Salomone templi fundamenta, anni esse dicuntur CCCCLXXX. Tot verò anni consiunt, si Samuelis & Saulis anni junctim efficiant annos XL: sin Samueli annos tribuamus XX, ac Sauli XL, superfore annos XX: eoque exigi, ut dicamus Apostolum, cum XL annos tribuit Sauli, συνεκδοχικῶς loqui, comprehensis, annis non modo quibus cum eo rexit, sed etiam, quibus Samuel vel solus, vel cum filiis obtinuit principatum,

a Pag. 215. & deinceps.

patum, populo necdum Regem poscente. Hæc sententia nititur ea ὑποθέσει, locum, quem objectant, nec intelligi posse de solis annis, quibus Israëlitæ suis paruerunt, exclusis annis servitutis: nec vitiatum esse à librariis. Mihi verò contrà videtur verba illa, quæ dixi, non de universis annis, sed solùm τῆς ἀρχῆς intelligi: vel si alia mens prophetæ fuit, à librariis esse vitiata. Dixeris, nec illam Apostoli interpretationem huic posse sententiæ aptari: quia antea cùm ab exitu ex Ægypto usque ad quartum Salomonis annos numeraremus IↃLXXX, Samueli, & Sauli annos junctis tribuebamus solum XL, non, XX Samuelis appositis, LX. Non diffiteor. Sed si persuadere possim Saulum solum rexisse annis XL, demam, quos ponebamus servitutis Palæstinæ annos XX. Nempe quia, ex annis XL ejusce servitutis, XX cum Samsone concurrant, ut dictum: at XX cum Heli Vel quia Palæstina servitus durâsse dicitur annis XL, dicam eam incepisse propriè capto Saulo: antea non ita pressos Israëlitas, ut servitus dici mereatur. At cœpisse eo capto, mortuoque: durasséque XL illis annis quibus Heli Israëlem judicavit. Sanè non Heli servitute ea liberavit, quo vivo & arca Domini capta, sed fecit id Samuel: ut est 1 Reg. cap. VII. Sed si hæc probentur minus: esto sanè, ut Apostolus comprehenderit annos Samuelis: quam sententiam superiùs secuti simus. Dixero tum non id per συνεκδοχὴν factum, ut dici solet: sed Apostolum tempus ab initio judicum usque ad Davidem in duo tempora partiri: illud quod Samuelem antecessit, & quod initium ejus principatus consequitur. Prius dicitur fuisse annorum quasi CCCCL. Alterum à Paulo dividitur in spatium, quo Samuel judicavit, usque dum Israëlitæ Regem poscerent, & illud, quo Regem habuere Saul, filium Cis. Omne hoc spatium, à spatio antè memorato, dicitur fuisse annorum XL: nempe tempus quo Samuel prophetes rexit usque ad postulatum Regem, & exinde ad tempus, quo, illo amoto, sive mortuo, Rex factus David. Apostolum, sive Lucam, audiamus. *Post hæc annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit judices usque ad Samuel Prophetam. Et exinde postulaverunt Regem: & dedit illis Saul, filium Cis, virum de tribu Benjamin: annis quadraginta.* Scio molliùs fluere sermonem, si de Saule solo capiamus, qui proximè antecessit. Attamen durius est, statuere mirificam adeo συ-

νεκδοχλῶ, quàm dicere, quadraginta illos annos numerari ab quadringentis quinquaginta annis, qui præcesserant. Quomodo verborum illorum, ἔτη τεσσαράκοντα *annis*, vel potiùs, *anni quadraginta*, sententia fuerit. *Hæc contigere annis* XL. Sive, *hi anni sunt* XL. Eoque rectius ante ἔτη ponas στιγμὴν, quàm ὑποστιγμὴν, quò intelligatur verbum, ut vocant, substantivum, ἐστί, *sunt*.

Sive autem tribuamus uni Sauli annos XL, sive junctim Samueli, & Sauli: corruit sententia Hebræorum in Seder Olam I Tractat. cap. XIII, ubi his juncti tribuuntur anni XIII: nempe Samueli XI, Sauli II; ut censet Constantinus Phrygio. Probat autem sententiam suam, quòd Arca in Cariatharim annis XX, saltem inceptis, non mansisse dicatur I Reg. sive Sam. VII. 2. At Davidis anno octavo ablata è Cariatharim. Et Saul annos duos rexit. Ut supersint anni XI; qui propterea dandi Samueli. Sed, qui sic sentiunt, falsò putant XX illos annos finiri in Davidis anno octavo, cum finiantur in initio Samuelis: quod obscurum non est attentius verba ea legenti.

Eupolemus apud Eusebium Samueli, & Saul, annos tribuit XXI.

Beda, Hermannus Contractus, Marianus Scotus, è junioribus etiam Driedo, tribuunt Samueli, & Sauli, junctim annos XXXII. Atque hoc præeunte Josepho Antiquitatum Jud. lib. VI, cap. XIV, & lib. X cap. XI: ubi soli Samueli annos tribuit XII: simul gubernantibus Samueli, & Sauli, annos XVIII Sauli soli II. Unde confiunt anni, quos diximus.

Sed nihil horum admiserim, quando Apostolus Paulus XL annos attribuit, sive uni Saulo, sive potius Samueli, & Saulo: ut recepta opinio est pene omnium: quorum alii utrique seorsum annos tribuunt XX; alii uni XXI, alteri XIX; alii uni XXII, alteri XVIII; imò & aliqui Samueli XXXVIII, Sauli solum II: nempe propter verba hæc antea etiam allata è I Sam. sive Regum XIII. I. *Filius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset: duobus autem annis regnavit super Israël.* Ob quæ nec plures ei annos tribui debere, sententia est Massæi lib. V. *a*. Censet verò Saulum nec octiduo in rectitudine perstitisse: anno regni priori percussisse Amalecitas: secundo defunctum Samuelem,

a Pag. 45.

ac David apud Regem Geth permansisse quatuor mensibus: horum quarto occisum esse Saulum. Nec plures agnoscunt Adrichomus, Vignerius, Mercator, Verronius.

CAPUT VI.

De intervallo ab exitu ex Ægypto usque ad mortem Heli: atque illustratus locus Act. XIII. 20.

EX iis, quæ hactenus disseruimus, facile est dispicere, quantum sit intervallum ab egressu ex Ægypto usque ab initium Samuelis.

Nam Israëlitæ fuere in deserto annis	40.
Hinc ad Othonielem numeravimus annos	34.
Inde ad Jephthe	311.
Hinc ad initium Samuelis	111.
Summa	496.

Unde nec operosum sit statuere de annis ab divisione terræ Canaan, usque ad idem initium Samuelis. Nam à superiori numero solum auferri opus XL Mosis annos, & sexennium Josuæ, quod divisionem antecessit: His ablatis anni supersunt ——— 450.

Quam bene hoc convenit cum eo quod B. Paulus apud Lucam Act. XIII. 20. intervallum hoc dicit esse annorum quasi CCCCL. Verba sunt in vulgata: *Et destruens gentes* VII *in terra Chanaan sorte distribuit eis terram eorum, quasi post* CCCC, *&* L *annos: & post hæc dedit judices, usque ad Samuel prophetam.* Græcè est, Καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. Καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ Προφήτου. Convenit quoque editio Syriaca. Atque hæc Apostoli verba mirificè confirmant, quæcumque hactenus de temporibus istis diximus: planè verò evertunt aliorum opiniones, qui centum annis minus putant. Ad illos enim CCCCL annos, quos dicit Apostolus, addamus annos, tum qui antecedunt, tum qui sequuntur. Antecedunt XL anni in deserto: & VI ante distributionem terræ Canaan. Sunt hi

hi XLVI. Sequuntur anni Samuelis & Saulis XL: Davidis item XL: & tres Salomonis. Unde confiunt anni LXXXIII. Jungamus ternos hosce numeros, fuerint anni IↃLXXIX: sive annumerato quarto Salomonis anno, quo templum condi cœpit, IↃLXXX. Quid his apertius?

Itaque, qui hac parte dissentiunt, locum illum Apostoli à librariis corruptum ajunt, proque τετρακοσίοις *quadringentis*, rescribere jubent τριακοσίοις, *trecentis*. Quæ sententia placuit Cajetano, Luthero, Bezæ, Funccio, Temporario, Calvisio. Alii locum quidem corruptum putant: sed (quæ Casparis Sanctii sententia est) in eo peccasse librarium, quod verba trajecerit. Vulgo quidem, ubi de distributione Canaan dictum fuit, sic Græci habent codices. Subjicitur, Καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. *Et post hæc annis quadringentis quinquaginta dedit judices usque ad Samuelem prophetam.* Sed aliter legit vulgatus interpres, qui sic transtulit: *Sorte distribuit eis terram eorum quasi post quadringentos & quinquaginta annos. Et post hæc dedit judices usque ad Samuel prophetam.* Ut alios secutus codices videatur, ubi scriptum foret: Κατεκληροδότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν, ὡς μετὰ τετρακόσια πεντήκοντα ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. Quomodo & in Parisiensi quadam editione editum. Ita annos CCCCL numerare conveniant à nato Isaaco, cui promissa fuit terra Canaan. Inde ad exitum ex Ægypto sunt anni CCCC: ut est Genes. XV. 13. Adde nunc XL annos, quibus in deserto fuerunt, & sexennium, quo in terra Canaan degebant ante sortitionem terræ. Sint annos CCCCXL. Hæc bene quidem conveniant cum eo, quod ait Lucas sive Paulus, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα· *annis circiter quadringentis, & quinquaginta.* Sed necesse habeamus fateri corruptos esse Græcos omnes codices MSS; idque jam ab antiquis seculis, cùm nec aliter legerint Sancti Patres. Præterea non solum Apostoli verbis nitimur; sed etiam apertissimis Scripturæ verbis in libro Judicum, & primo Regum: unde clarissimè evicimus Chronologos prope omnes in temporibus ab exitu ex Ægypto, ad tempora Samuelis centum annis aberrare.

CAPUT

Caput VII.

Num ab exitu ex Ægypto usque ad quartum Salomonis annum, quo templum condi cœpit, sint anni solùm CCCCLXXX: *an verò locus* III *Reg.*VI.I. *quo id legere est, sit corruptus.*

QUibus aliud videtur, assiduò nobis, tanquam Gorgonius caput, obtendunt verba, hæc primi sive tertii Regum libri cap. VI. I: *Factum est ergo quadringentesimo, & octogesimo anno egressionis filiorum Israël de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus regni Salomonis super Israël) ædificare cœpit domum Domino.* Ita codices Hebræi. Etiam Salmanticensis Judæus, qui scripsit Seder Olam: *Anno quarto regni sui cœpit Salomo exstruere templum anno Mundi* 3928: *quo tempore finiunt anni* 480 *egressionis in Ægypto. Nam anno* 448 *egressi sunt.* Imo & hoc pacto habet tralatio Græca in editione Complutensi. Clarè enim exaratum ὀγδοηκοστῷ: non, ut in aliis, τετρακοσιοστῷ.

Mihi sic videtur, verba Hebræi codicis non debere intelligi ἁπλῶς, sed restringenda esse ad solùm tempus, τῆς ἀρχῆς, non etiam ἀναρχίας, ac servitutum.

Nempe ut duntaxat numerentur anni Mosis	40.
Josuæ, & Seniorum	17.
Judicum, de quibus in Judicum libro	299.
Heli	40.
Samuelis & Saulis	40.
Davidis	40.
Salomonis	3.
	479.

Negamus igitur, id propositum fuisse divino scriptori, ut annos omnes referret; sed contentum fuisse, commemorare id spatium, quo Mosi, Josuæ, & Senioribus, item Judicibus ac Regibus, paruerunt, neglectis annis cæteris, quibus ab aliis servitute fuissent pressi. Quorum memoria erat tristis, & à quovis poterat colligi, & superiori numero superaddi. Hæc interpretatio, ut duriuscula videa-

videatur, mollior tamen est, quàm quibus detorquent apertissima tot Scripturæ loca, ne servitutum anni veniant in censum.

Sin interpretatio ea admitti non posse, videatur; puto, potiusquam sic Scripturæ tot loca manifeste adeò eludamus, satius esse ingenuè agnoscere eum Scripturæ locum esse vitiatum. Quod circa annum Christi quadringentesimum dicere veritus non est eleganter eruditus Theologus, ac in temporibus subactus, Severus Sulpitius, lib. I Historiæ Sacræ: ubi sic scribit: *Quarto fere imperii anno primùm fundamentum jecit: à profectione Hebræorum ex Ægypto anno fere octavo, & octogesimo, & quingentesimo. Licet libro Regnorum tertio* CCCCXL, *fuisse referantur: quod nequaquam convenit. Siquidem per seriem superiùs comprehensam faciliùs fuerit, ut minus fortassis annorum, quàm amplius annotârim. Sed non dubito, librariorum potiùs negligentiâ; præsertim tot jam seculis intercedentibus, veritatem fuisse corruptam, quàm ut Propheta erraverit. Sicut in hoc ipso nostro opusculo futurum credimus, ut, describentium incuriâ, quæ non incuriosè à nobis sunt digesta, vitientur.* Ad quæ Sulpicii verba hæc in Commentario suo Carolus Sigonius annotavit: *Cap.* VI libro III *Regum in Codice Hebræo numerantur anni* CCCCLXXX, *in Græco* CCCCXL. *Quæ res torquet multos, qui cœlum terræ miscere malunt, quàm, ut aliquid vitii, vel humanâ contractum incuriâ, in sacris libris asserant. Sulpitius autem, natus ante annos mille ducentos, librariorum negligentiâ mendosa multa in sacris libris facta esse, præsertim in numeris censet; idque ne in suis aliquando eveniat, timet, aut potiùs prævidet. Neque enim quicquam apud eum numeris est vitiosius. Nonnulli verò post tot annorum spatia, multáque literarum detrimenta, omnia bene habere defendunt, ac sophisticis rationibus sinceritatem historicæ veritatis corrumpunt. In numeris autem annorum; Regum, & Israël, tanta diversitas, atque aliquando absurditas est, ut tutius esse videatur, confiteri eos librariorum culpâ aliquando vitiosos esse, quàm ad ineptas interpretationes, & solutiones, confugere. Diversitas autem apparet, non solùm si ipsi numeri librorum Regum per se spectentur, sed etiam multò magis, si cum numeris librorum Paralipoménon conferantur, qua de re alibi disseremus, & viam ad errores tollendos, aperiemus.*

Sive autem locus ille Hebræorum codicum sit vitiatus, sive in-

teger ſit, ſed eo, quo diximus, modo, vel non valde abſimili, reſtringendus: omnino eò inclinat animus ab exceſſu ex Ægypto uſque ad tempus, quo Salomonis templum condi cœpit, annos eſſe non ſolùm CCCCLXXX; ſed centenos huic addi numero oportere. Quomodo ut ſentiam, tribus potiſſimùm adducor argumentis.

Primùm petitur ab auctoritate librorum veteris inſtrumenti: quorum annis collectis hujuſmodi numerus exſurgit. Nec movere debet, quod alii ſic annos numerant, ut centenis annis minus reſultet. Nam hi (ut de Seniorum annis taceam) etiam omne illud tempus præterunt quo alienigenis ſervitum ab Iſraëlitis fuit. At nunc non loquimur de annis ſolùm τῆς ἀρχῆς, ut fortaſſe intelligendus eſt prophetes lib. I ſive III Reg. cap. VI: ſed etiam τῆς ἀναρχίας: ſive non ſolum de annis quietis, & libertatis; ſed belli etiam, ac ſervitutis.

Alterum, quo nitimur, eſt auctoritas Apoſtoli Pauli Actorum XIII. 20. ubi ait, à diſtributione terræ Canaan, uſque ad initium principatus Samuelis eſſe annos quaſi CCCCL. Nam apponamus initio annos XL quibus fuere in deſerto, & ſexennium, quo in Canaan pugnatum ante diſtributionem ejus. Poſt Heli vero addamus annos XL quibus rexere Samuel & Saul, XL item quibus David rexit, & ternos Salomon, antequam inciperet templum condere: reſultant anni integri IↃLXXIX. Proinde aut centum annis juſtum numerum auxit Lucas, ſive Paulus: vel Regum lib. I ſive tertio centum anni deſunt. Utrùm ergo dicemus centenarium in Regum libris incuriâ librariorum omiſſum: an eum in Luca, eorum vitio, malè appoſitum. Equidem non video, cur non æquè peccari potuerit à librariis Judæis, quàm à Chriſtianis. Præterea ut à Judæis potiùs peccatum credamus, facit annorum numerus, qui particulatim in Hebræorum codd. legitur: ſicut antea oſtenſum.

Tertium argumentum petimus ab eo, quod tam multi veterum ab eo numero, qui III, ſive I Regum legitur cap. VI, ſibi diſcedendum putarint; neutiquam, ut cenſeo, id facturi, ſi ex uno illo loco omnem poſſe decîdi controverſiam putaſſent. Sanè Glycas quidem part. II intervallum ab exitu ex Ægypto uſque ad templum conditum annorum eſſe ſtatuit CCCXXX; niſi corruptus,

ruptus, ut metuo, numerus, sit. Sed multis partibus plures id intervallum, quod diximus, majus esse, quàm in libris Regum legitur, judicarunt.

Novenos enim addit Aimoinus lib. IV de gestis Francorum cap. LIV. Quippe tribuit an. CCCCLXXXIX.

At CCCCXC adsignat Beda, Retractat. in Act. Apost. cap. XIII.

IↃII annorum id spatium censet Flavius Josephus lib. VIII Antiquit. cap. V, secundum codices ex tralatione Rufini. Quos sequuntur Dionysius Carthusianus, & Hugo Cardinalis in III Reg. cap. VI. item Sabellicus Enneadis I lib. IX.

IↃX numerat Sulpitius Severus, si placet emendatio Caroli Sigonii.

IↃXL statuerunt LXX interpretes: ut videre est editione Germanica, atque ea, quæ emendatiùs prodiit Romæ est CCCCXL. Ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ καὶ τετρακοσιοστῷ ἔτει τῆς ἐξόδου υἱῶν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου. Imò sic quoque legit in ea Sulpitius Severus. Sed meritò hanc sententiam rejicit. Sequitur tamen Oecumenius in Actor. cap. VII. Quod non satis attendit interpres ejus Joannes Hentenius. Nam ad oram annotavit, apud Oecumenium quidem legi τεσσαρακοστῆς: sed mendosè, esseque inde, quia *ex labili memoria hæc verba citavit*. Quod non scripsisset, si scisset similiter legi apud LXX.

IↃLX statuunt Tyrii teste Theophilo Antiocheno lib. III.

IↃLXVII annos posuit Clemens Alexandrinus lib. I Stromat. cap. XI.

IↃLXXIV censet Melchior Canus lib. XI Loc. cap. V ad argum. XII.

IↃLXXXVIII, secundum vulgatos codices Sulpitii Severi.

IↃXCII Juxta Josephi codices Græcos [a], ubi est πεντακόσια, καὶ ἐνενήκοντα καὶ δύο [b]. Quem numerum iccirco etiam in tralatione sua Sigismundus Gelenius expressit. Numerumque eum non esse vitiatum colligere est ex lib. X Antiqu. cap. XI, ubi ait templum fuisse crematum annis CCCCLX ex quo condi cœpisset, ab egressu verò populi ex Ægypto annis CIↃLXII. Nam si ab annis hisce detrahas CCCCLX, residui sunt IↃXCII.

[a] *Lib. 8. Antiqu. cap. 2.*

[b] *Quingentesimo nonagesimo secundo.*

IↃCII, ſecundum Theophilum Antiochenum lib. III.

IↃCXII, ſecundum quoſdam Joſephi codices Latinos: ut videre eſt ex Toſtato III Reg. VI. quæſt. IV. & Pinedam lib. V cap. V. num. 101, & 612.

IↃCXXXIV, judicio Nicephori, Conſtantinopolitani Epiſcopi, Chronologiæ cap. IV.

IↃCLXXII, anni ſunt, ex ſententia Cedreni.

IↃCCXIII, ſecundum Philaſtrium Brixienſem III part. hæreſ. LXIII.

IↃCCLVII, aliqui ſtatuunt, apud Nicephorum.

In tantu diſſenſu nulla, ut dixi, mihi æquè placet ſententia, quàm Sulpitii Severi; niſi quòd unum cenſeam, vel alterum etiam annum, addi oportere. Nempe ut templum anno non CCCCLXXX; ſed IↃLXXX, condi cœperit.

FINIS.